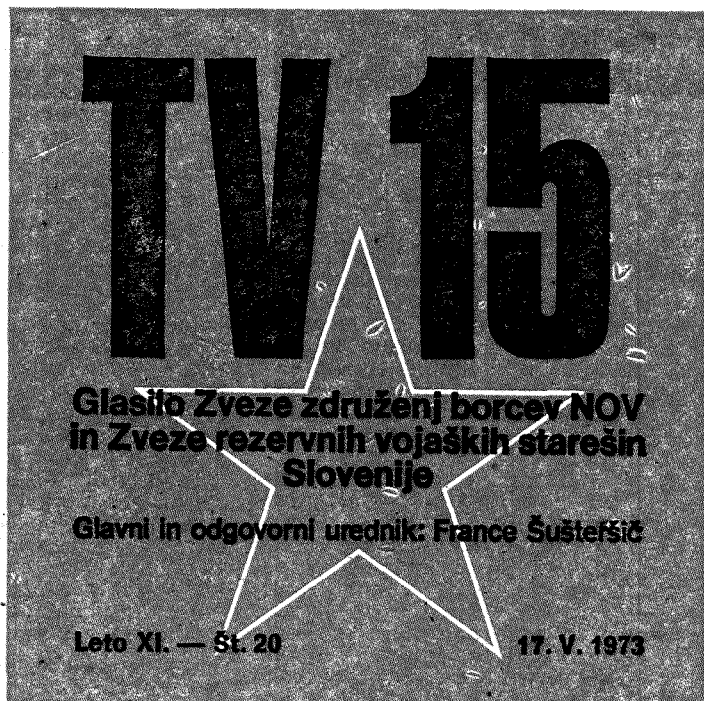

S pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane«. O njem objavljamo slikovno reportažo na 17. strani. Foto: S. Teršek

Pregled štiriletnega dela organizacije

S IV. SKUPŠČINE ZZB NOV SLOVENIJE

Včeraj, 16. maja, je bila v Ljubljani 4. redna skupščina Zveze združenj borcev NOV Slovenije. Na njej je sodelovalo 221 delegatov ter članov dosedanega in bodočega odbora. Med povabljenimi gosti so bili člani CK KPS iz leta 1941 do 1945, člani nekdanjega glavnega poveljstva partizanskih čet in poznejšega glavnega štaba NOV in POS Slovenije ter izvršnega odbora OF iz let 1941 do 1945, narodni heroji, predstavniki CK ZKS, skupščine in izvršnega sveta Slovenije, člani sveta federacije, predstavniki SZDL, ZRVS, sindikata, ZMS, Partizana, tabornikov, dalje predsednik ZZB NOV Jugoslavije Marjan Cvetković, predstavniki republiških in pokrajinskih odborov ZZB NOV ter še nekateri drugi.

Po izvolitvi organov skupščine in poročilih je predsednik Janko Rudolf govoril o aktualnih nalogah organizacije.

V času tega poročila je skupščina še trajala. Zato bomo izvelečke iz razprave in sklepe ter resolucijo skupščine priobčili prihodnjč.

Predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf je v svojem uvodnem nagovoru na IV. skupščini začel razpravo o poročilu, vzbudil potek skupščine, hkrati pa tudi ocenil delo organizacije borcev v minulem štiriletnem obdobju. Iz tega govora posnemamo nekaj najpomembnejših ugotovitev. Takoj na začetku je dejal:

Smo v času, ko vse družbenopolitične organizacije in drugi dejavniki v naši družbi, še posebej pa zveza komunistov, odločno podirajo vse pregrade na poti doslednega uveljavljanja naših osnovnih, samoupravnih socialističnih načel in ko se intenzivno borijo za uveljavitev vodilne vloge delavskega razreda v naši družbi, za uveljavitev tako imenovanih delavskih dopolnil jugoslovanske ustave, za uveljavitev temeljnih oblik organizacije naše socialistične družbe — temeljnih organizacij združene družbe. Te so postale tista, z ustavo določena oblika združevanja delovnih ljudi, ki naj zagotovi neposredno udeležbo delovnega človeka v odločanju o vseh bistvenih vprašanjih njegovega življenja in dela.

Ustavne spremembe in današnji gospodarsko-politični položaj

V nadaljevanju svojega govora je tovariš predsednik poudaril pomembnost temeljnih organizacij združenega dela, dopolnjevanje ustave, tako zvezne kot republiških, nov način konstituiranja skupščin in drugih organov naše samoupravne družbe. Na to je prešel na današnje pojave v našem

gospodarskem in družbenem razvoju. Omenjal je tudi dograjevanje države in njenih organov povsod, kjer so ti potrebni in kolikor časa bodo potrebni. Nato je ugotavljal:

Proces ustavnih sprememb krepi jugoslovansko socialistično skupnost v celoti in vsak njen del posebej ter pomeni zlahtno razvijanje temeljnih pridobitev naše revolucije — bratstva in enotnosti, ki je bilo skovano v boju proti skupnemu sovražniku in se danes plemeniti v skupnih naporih za ohranitev naše neodvisnosti in samoupravnosti. To je razvijanje socialistične solidarnosti, ki je posledica zavesti o usodni povezanosti, o skupnih interesih, o vsem tem, kar nas združuje in krepi in kar moramo kot temeljno izročilo naše revolucije budno čuvati in razvijati. To pa hkrati pomeni krepitev naše obrambne sposobnosti proti vsem zunanjim in notranjim sovražnikom našega socialističnega razvoja v boju za mir, za našo mirno graditev v času, ko je po svetu mnogo poskusov vsiljevanja svoje volje drugim, vmešavanja v notranje zadeve drugih in z vsakovrstnih poskusov, da bi naš samoupravni socialistični razvoj ovirali ali pa ga preusmerili na napačno pot. Smo tudi sredi velikih naporov za ekonomsko utrditev našega gospodarstva in vseh drugih družbenih dejavnosti, a hkrati obračunavamo z vsemi tistimi pojavi, ki so v preteklosti hromili te naše napore in nam povzročali nemalo težav. Zavedamo se, da je gospodarska stabilizacija neposredno vzročno povezana s politično stabilizacijo,

zakaj nestabilnost na katerem koli področju se negativno odraža na vseh drugih področjih.

Ocena dela ZZB NOV Slovenije

Po teh ugotovitvah je predsednik v svojih izjavah prišel do te ocene dela organizacij ZZB:

— Zveza združenj borcev z vsem svojim članstvom in organizacijami, ki predstavlja slabo desetino vsega našega prebivalstva, je organizacija z določenimi posebnostmi. To je organizacija, ki nima predhodnice, ker je organizacija udeležencev osvobodilnega boja in ljudske revolucije, ustanovljena pred dobrimi 25 leti zato, da bi v mirni graditvi prispevala svoj delež k skupnim naporom. To je organizacija, ki je prav zaradi tega omejena na del našega prebivalstva in ki je po svoji starostni strukturi kakor tudi po svoji udeležbi v našem družbenem življenju nekoliko drugačna od drugih organizacij. Pri vsem tem je tudi naša organizacija, ki v tej družbi živi in deluje, prav tako podvržena vsem pojavom, problemom in gibanjem, ki se v družbi porajajo v določenem trenutku. V njej se zrcalijo vsi uspehi, pa tudi slabosti, dosežki in težave, napredek in zastoj, revolucionarno prodiranje naprej, pa tudi napačna pota, kar vse lahko ugotavljamo v našem dosedanjem družbenem razvoju.

Če tako ocenjujemo delo naše organizacije, njeno aktivnost, sposobnost za vključevanje v vse sodobne družbene tokove, njen vpliv na dogajanja v družbi in prispevek, ki ga naj družbenemu napredku daje, potem je, v celoti vzeto, njena bilanca pozitivna. Organizacije Zveze združenj borcev so si po svojih močeh in sposobnostih prizadevale, da bi bile v središču družbenega dogajanja. Upirale so se vsem poskusom, da bi jih odrinili na rob tega dogajanja, zlasti povsod tam in takrat, kadar so bili taki poskusi tako ali drugače povezani z razvrednotenjem revolucionarnega izročila, s podcenjevanjem naše revolucionarne preteklosti, s ponarejanjem resnice o revoluciji in temu podobnim. Če po pomenu naših organizacij je občutljivost članov za take pojave še posebno velika. Vendar taka splošna pozitivna ocena ne pomeni, da tudi v naših vrstah ni bilo slabosti, oportunitizma in celo primerov, ko so posamezniki pozabili na svojo revolucionarno preteklost.

Janko Rudolf, predsednik RO ZZB NOV Slovenije

Vloga borcev v našem današnjem družbeno-političnem razvoju

Ko je nato Janko Rudolf kritično ocenil splošne družbenopolitične pojave v obdobju zadnjih štirih let je nadaljeval svoja izvajanja:

— Marsikje je še danes čutiti grenak priokus počasnosti, neodločnega reagiranja in druge vrste popustljivosti ter prepričanje, da bi lahko marsikaj od nastalega prej odpravili, kakor sicer smo, čeprav je res, da tudi sedaj velja staro partizansko reklo, da je po akciji lahko vsak pameten in da je najlažje soditi o minulih dogodkih. Vendar drži, da bomo morali biti v prihodnje bolj pripravljeni na vsakršna presenečenja in da bo treba hitreje in odločneje reagirati na vse take pojave. Podobno velja tudi za tista področja naše družbene dejavnosti, na katerih so se pojavile tako imenovane nesprejemljive socialne razlike, neodgovoren odnos do zakonitosti, premajhna budnost do pojavov gospodarskega in drugega kriminala itd. Odločneje se moramo upreti vsem pojavom, ki tako ali dru-

Nadaljevanje na 3. strani

besede in dejanja

SILE, KI SO KAPITULIRALE PRED TEŽAVAMI

Prava narava nosilcev protisamoupravnih težej se je najbolj jasno razkrila tedaj, ko so prišli na dan s tezo, da je naša družba pred alternativo: ali se bo odločila, da gre dosledno naprej in sprejme celotno logiko kapitalističnega blagovnega gospodarstva z vsemi posledicami, ki iz tega izvirajo, ali pa se mora vrniti nazaj k državnolastninskim odnosom in administrativno-planskemu upravljanju gospodarstva in družbe. Če sama predstavi te dileme dokazuje, da gre za družbene sile, ki ne sprejemajo samoupravne socialistične usmerjenosti našega razvoja oziroma sile, ki so kapitulirale pred te-

žavami, povezanimi z našim družbenim in ekonomskim razvojem.

Iz govora Franca Popita na 4. seji konference ZKS

ŽENSKÉ NENADOMESTLJIV DEJAVNIK

Jugoslovanke postajajo vse bolj nepogrešljiv in nenadomestljiv dejavnik ekonomsko-družbenega življenja. Na primer v Sloveniji: od skupno 573.000 delovnih mest jih zasedajo ženske 238.368 ali 41,6 odstotka, od tega v gospodarstvu 193.000 ali 39,3 odstotka, a v negospodarski dejavnosti 65.610 oziroma 67 odstotkov. V industriji je 116.300 ali 41,2 odstotka delovnih mest zasedenih z žensko delovno silo.

NIN — 6. V. 1973

KAJ NAM NI IN KAJ NAM JE POTREBNO

Ni nam potreben politični verbalizem, niso nam potrebni sestanki zaradi sestankov, ni se nam treba deklarativno izrekati za našo politiko. Potrebne so nam organizacije, ki bodo zavzele politično stališče s kratkimi delovnimi dogovori, s katerimi se bomo odločali glede političnih akcij in iz katerih bodo jasno razvidne naloge za vsakega člana ZK, s katerimi bomo tehtno analizirali idejna in politična gibanja v okoljih, kjer organizacije delajo. Potrebne so nam organizacije, ki bodo gledale na izpolnjevanje nalog in na odgovornost svojih članov. To mora postati vsebina dela naših osnovnih organizacij.

Iz referata Staneta Dolanca na 4. seji konference ZKJ

● Ljubljana je slovesno proslavila 28-letnico svoje osvoboditve. V zvezi s proslavo je sekretar mestne konference ZKS Vinko Hafner v svojem nagovoru poudaril, da mora Ljubljana ohraniti tradicije iz NOV, ko je bila zgled borbenosti in naprednosti. Gospodarska in intelektualna moč slovenskega središča morata vplivati na ostale dele republike ne le z ekonomsko močjo in znanjem, ker je v njej zbranih največ slovenskih intelektualcev, izžarevati mora tudi najnaprednejšo družbeno misel in biti zgled samoupravnih odnosov.

● V Ljubljani se je končala dnevna konferenca ZKS. Uvodni govor je imel predsednik ZKS France Popit, ki je med drugim poudaril, da je celotna dejavnost Zveze komunistov po zadnji konferenci pokazala, kako se je zveza v tem obdobju idejno in organizacijsko utrdila kot vodilna sila samoupravne socialistične družbe. V tem obdobju je partija uspešno obračunala z vsemi tistimi silami, ki so sicer z besedami izražale privrženost samoupravljanju, v resnici pa so delovale v nasprotni smeri, za zmanjšanje vloge samoupravljalcev v družbenem življenju in odločanju o razvoju republike. Poročilo o dejavnosti in vlogi komunistov pri uveljavitvi nove ustave pa je prebral Milan Kučan. Na koncu je konferenca predlagala na podlagi številnih pobud in želja organizacij ZKS in njihovih vodstev, da 10. kongres ZKJ ponovno izvoli tovariša Josipa Broza Tita za predsednika ZKJ.

brest cerknica

Industrija pohištva Jugoslavija
telefon 791-080 telex 31-167

● Predsednik republike Josip Broz Tito je med oddihom v Sloveniji obiskal eno izmed preusmerjenih kmetij v škofjeloških hribih. Obiskal je turistično kmetijo Vinka Stanovnika v Vinharjih nad Poljansko dolino. Tu se je zadržal v pogovoru z domačini o preusmerjanju njihove kmetije in ukvarjanjem s turizmom. Predsednik Tito se je zelo pohvalno izrazil o politiki, ki jo že več let vodi škofjeloška občina na področju zasebnega kmetijstva. Spotoma si je Tito s svojim spremstvom ogledal še nekdanjo Tavčarjevo domačijo na Visokem.

● V Beogradu je bila v odsotnosti predsednika Tita 4. konferenca ZKJ, na kateri je sekretar izvršnega biroja predsednika biroja predsedstva ZKJ podal poročilo, katerega osrednje vprašanje je bila borba za gospodarsko stabilizacijo. Po njegovem govoru je bila razprava, v katero je posegel tudi predsednik zveznega izvršnega sveta Džemal Bijedić, ki je prav tako posvetil svoje besede gospodarskim vprašanjem. Delo konference je spremljalo nad 300 domačin in tujih novinarjev.

● V zvezni skupščini so bili razgovori med delegacijo sovjeta nacionalnosti vrhovnega sovjeta ZSSR, ki je na vabilo zvezne skupščine, prispela na večdnevni obisk v Jugoslavijo, in delegacijo sveta narodov zvezne skupščine. Razgovori so bili v bistvu nadaljevanje razgovorov, ki so se pričeli lani, med obiskom zastopnikov sveta narodov v Sovjetski zvezi. V razgovorih so člani jugoslovanske delegacije seznanili svoje goste z izkušnjami in delu sveta narodov, z razvojem Jugoslavije in z jugoslovanskim ustavnim sistemom.

● Boji med libanonsko vojsko in Palestinci so skoraj popolnoma prenehali, čeprav so poročevalci še poročali o streljanju v raznih predelih glavne mesta in v nekaterih drugih predelih države. Medtem so v teku v vseh arabskih prestolnicah mrzlična posvetovanja med različnimi arabskimi predstavniki, da bi skušali doseči mirno rešitev krize med Palestinci in libanonsko vlado. Prav tako bo moral predsednik republike Frangie sprejeti ali zavrniti odstop ministrskega predsednika Hafeza.

● Na zasedanju stalnega odbora 16 neuvršenih držav v Kabul je odpotovala jugoslovanska delegacija pod vodstvom namestnika zveznega sekretarja za zunanje zadeve Jakša Petrića. Naloga odbora, katerega člani so Alžirja, Egipt, Irak, Maroko, Sudan, Burundi, Etiopija, Senegal, Tanzanija, Zambija, Indija, Indonezija, Malezija, Ceylon, Jugoslavija in Afganistan, je opraviti določene politične in druge priprave za 4. konferenco neuvršenih na vrhu, ki bo v začetku septembra v Alžiru.

● Francija se zelo vneto pripravlja na »evropsko leto«, kot ga je napovedal Nixon. Predsednik Pompidou se v prihodnjih tednih vključil v predhodno diplomatsko delovanje velikim trgovskim pogajanjem v okviru GATT in pogovorom o »novi Atlantski zvezi«, ki jo Washington ljubeznivo ponuja Japoniji in nezaupljivi Evropi. Francoski predsednik se bo 21. in 22. maja najprej sestal s predstavniki Velike Britanije, deset dni pozneje pa se bo v Reykjaviku soočil z ameriškim predsednikom Nixonom, nato pa še s kanclerjem Brandtom v Bonnu.

● Zvedelo se je, da je predsednik Nixon izbral za novega obrambnega ministra dr. Jamesa Schlesingerja, vodjo osrednje obveščevalne službe (CIA), poprej pa je bil predsednik komisije za jedrsko energijo. Na položaj obrambnega ministra je prišel namesto Elliota Richardsona, ki so ga začasno imenovali za pravosodnega ministra in vodi preiskavo o aferi Watergate.

● Argentinska vlada je sklenila izročiti avstrijskim oblastem nacističnega zločinca Josefa Schwammbergerja, bivšega poveljnika taborišča Mielec na Poljskem in židovskega geta v Przemislu. Aretirali so ga takoj po vojni, a je pobegnil iz avstrijskega zapora v Landecku. Ta vojni zločinec ima na vesti več tisoč internirancev, med njimi otrok in žensk. Ob sedanjih aretaciji je delal v neki kemični tovarni pri La Plati.

● V italijanski poslanski zbornici v Rimu je bila razprava o neofašističnem nasilju. Poslanci vseh političnih strank so postavili v tej zvezi vrsto vprašanj in interpelacij, na katere je odgovoril predsednik vlade Andreotti. V svoji razpravi o fašističnem nasilju je zanimal, da bi njegova vlada pokazala popustljivost do desničarskih skrajnežev, da bi si pridobila misovsko podporo v parlamentu. Sicer pa je skušal Andreotti zmanjšati obseg fašistične nevarnosti ter med drugim zanimal obstoje mednarodnih povezav med italijanskimi in tujimi »črnimi centralami«.

● Na povabilo predsednika ministrskega sveta NDR Williija Stopha bo predsednik zveznega izvršnega sveta SFRJ Džemal Bijedić uradno obiskal to državo in se tam mudil od 15. do 18. maja. Predmet pogovorov bo utrditev in razširitev vsestranskih, zlasti gospodarskih odnosov med državama, pretresla pa bosta med drugim tudi aktualna mednarodna dogajanja, še zlasti tista, ki posebej zadevajo obe državi.

● Vlada Bangladeša bo prihodnji teden objavila imena 195 pakistanskih vojnih ujetnikov, ki jih bodo postavili pred sodišče. Obtoženi so, da so zagrešili zločine nad civilnim prebivalstvom med zadnjo vojno. Na seznamu ujetnikov, ki jim bodo sodili, so tudi dva generalallajnanta, dva generalmajorja, 18 brigadnih generalov, 28 polkovnikov, 37 majorjev in 45 kapetanov. Sojenje se bo začelo sredi junija.

● Člani varnostnega sveta pri OZN so se sporazumeli, da se bo začela razprava o Bližnjem vzhodu 29. maja. Razmišljajo pa tudi o ustanovitvi odbora, ki bi skušal rešiti ta problem.

● Ob 13. maju, dnevu varnostne službe, je predsednik republike Josip Broz Tito poslal pripadnikom varnostnih služb čestitke z naslednjimi željami: »Ko se zveza komunistov odločno bori za hitrejši razvoj naše socialistične samoupravne družbe, ko si prizadevamo za uveljavitev odločilne vloge delavskega razreda, njegovih interesov in pravic, imate tudi vi, pripadniki varnostnih sil, veliko družbeno odgovornost. Od vas pričakujemo, da prispevate k zaščiti ustavnosti v naši družbi in k prizadevanju, da preprečimo vsak napad na našo revolucijo in njene pridobitve ter onemogočimo sleherni poskus izpodkopavanja naše samoupravne socialistične skupnosti enakopravnih narodov in narodnosti. Glede tega ste že potrdili svojo pripravljenost in sposobnost. Prepričan sem, da boste ob vsestranski podpori naših delovnih ljudi in vse družbe tudi v prihodnje uspešno izpolnjevali svoje naloge.«

ANPI vidi v Titu velikega borca za mir

Pod tem naslovom je glasilo Zveze italijanskih partizanov ANPI, »Patria indipendente« objavilo pismo, ki ga je njihov glavni odbor v Rimu poslal odboru za podelitev Nobelove nagrade:

Spominjamo se težkih časov, ko je bilo treba prijeti za orožje in se bojevati proti nacifašistom, da bi Evropi priborili svobodo in mir. Zato se, gospod predsednik, obračamo na Vas in Vam izražamo željo, da bi maršalu Titu dali priznanje za dolgoletne politične napore v korist vsega človeštva.

Vezi prijateljstva, ki so združile partizane vse Evrope in še posebej vezi, ki so združile jugoslovanske partizane in tiste italijanske vojake, ki so se po 8. septembru leta 1943 bojevali v jugoslovanskih partizanskih enotah, nam narekujejo željo, da podpremo kandidaturu predsednika Tita za podelitev Nobelove nagrade.

Od osvobodilne vojne dalje je Jugoslavija zavzemala stališča, ki so dostikrat rodila prav nepričakovane uspehe. Balkanske dežele so tako stopile na pot, ki je pred drugo svetovno vojno zgodovina ni predvidevala. Politika neodvisnosti od velikih sil, ki so dandanes aktivno navzoče v svetovnem dogajanju, je maršalu Titu omogočila vzpostavitev novih odnosov v evropskem političnem ravnotežju, hkrati pa je omogočila, da stiki z nevezanimi državami niso ostali

tuji dogajanju v Evropi, kar bi sicer bilo v škodo vsem. To dokazuje, kako važna je politika, katere namen je ustvariti sodelovanje med ljudstvi in državami pri reševanju mednarodnih vprašanj po mirni poti. Politika maršala Tita nedvomno pomeni prispevek k evropski varnosti in k vzpostavitvi takšnih političnih odnosov, ki naj bi zagotovili vsem ravnotežje in mir. Poudarjamo, da med velikimi zamisljimi politične strategije dandanes veljajo predvsem tiste, ki prinašajo nekaj novega. Treba jih je upoštevati kot zgodovinsko nujnost države, ki je stopila na drugačno pot kot ji je bila namenjena. Partizanska vojna, ki je Jugoslaviji prinesla rešitev, je bila šola vsemu evropskemu antifašizmu. Maršal Tito je razumel njen pomen. Povzel je iz nje nauke in s pomočjo njih prispeval k skupnim naporom za ohranitev miru vse tisto, kar je po našem mišljenju zanj potrebno. Zato Vam bomo hvaležni, ako boste blagovolili proučiti naše pismo in podpreti kandidaturu maršala Tita za podelitev Nobelove nagrade za mir.

To pismo, gospod predsednik, je izraz čustev in mnenej naslednjih članov Glavnega odbora ANPI: (sledijo podpisi).

V. Rimu, 9. aprila 1973.

Prevedel:
P. VRBOVSEK

Temeljite priprave na vrh

Štiri mesece pred četrtim vrhunskim srečanjem voditeljev neuvršenih držav v Alžiru so priprave vstopile v najbolj intenzivno obdobje. Te dni je bilo v afganistanskem glavnem mestu Kabulu tridnevno zasedanje pripravljalnega odbora šestnajstih neuvršenih držav, med katerimi je tudi Jugoslavija. Namen kabulskega sestanka je bil pripraviti osnutek dnevnega reda četrte konference v Alžiru in odpreti odkrito razpravo o vseh tistih vprašanjih, o katerih v neuvršeni skupnosti ne obstaja povsem enotna stališča.

Res je, kabulski pripravljalni sestank neuvršenih držav je bil nekako v senci drugih velikih mednarodnih dogajanj, zlasti še evropske turnee sovjetskega voditelja Brežnjeva (obiski v Varšavi, Vzhodnem Berlinu in Bonnu), novih zapletov ob aferi »Watergate« v ZDA (neki član ameriškega kongresa je celo zahteval odstop predsednika Nixona, češ da je prisluškovanje demokrat- skih protikandidatov v predvolilnem obdobju lani potekalo z njegovo vednostjo ter odobritvijo), nevarnega tlenja na Bližnjem vzhodu (obračunavanje libanonske vojske s palestinskimi komandosi, ob grožnji izraelske ter morda tudi francoske ali ameriške intervencije) in podaljševanja vojne v Indokinii.

Kljub temu pa je pomen kabulskega sestanka zelo daljnosežen. Navzoči predstavniki neuvršenih držav so na njem začrtali svoje stališče do teh kriznih žarišč v svetu, do procesa popuščanja med vzhodom in zahodom in do

drugih mednarodnih dogajanj. V tem obdobju, ki bo sledilo tja do septembrskega srečanja voditeljev neuvršenih držav v Alžiru, pa bodo stekle obsežne in temeljite priprave, ki bodo zajele vso tisto dobro polovico človeštva, ki dandanašnji sprejema načela neuvršene politike. Pri tem bo delež naše države še posebej pomemben.

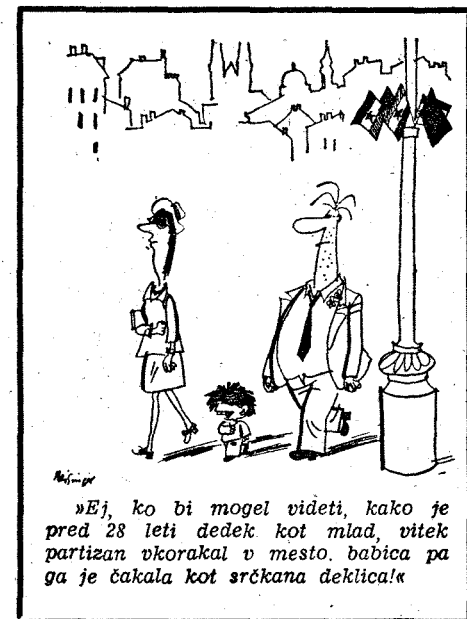
Na pravkar končani četrtri konferenci zveze komunistov Jugoslavije je sekretar izvršnega biroja predsedstva Stane Dolanc znova poudaril dosledno privrženost naše države samostojni notranji in zunanji politični usmeritvi. Pred tem je predsednik zveznega izvršnega sveta Džemal Bijedić končal svojo dolgo azijsko turnejo, s katero je utrdil in še poglobil neuvršeno politiko v številnih državah. Ravno to nedeljo pa je naš zvezni sekretar za zunanje zadeve Miloš Minić odpotoval na uradni obisk v dve latinskoameriški neuvršeni državi, Čile in Peru.

To sta dve državi, ki sta v zadnjih letih zbudili veliko pozornost ne le na zeleni celini, v Južni Ameriki, ampak tudi v širšem svetu. Vsaka po svoje sta se namreč odločili za pot v socialistično izgradnjo dežele, Čile z obsežnimi nacionalizacijami, Peru pa s postopnim uvajanjem samoupravnih odnosov v industrijo ter kmetijstvo. S tem sta obe državi odprli tako imenovanemu tretjemu svetu, deželam v razvoju, perspektivo za nadaljnje osvobajanje in osamosvojitve: le dežela, ki ji uspe, da se notranje gospodarsko in politično osamosvoji ter okrepi, zmore doseči svoj enakopravni položaj v mednarodnih odnosih. To pa je osnovno načelo neuvršene politike.

Tako že nekaj časa vse bolj kaže, da se neuvršena skupnost s poprej pretežno politične dejavnosti čedalje bolj usmerja h konkretnemu, gospodarskemu delovanju, z ustvarjanjem čim trdnjših medsebojnih vezi na najrazličnejših področjih. Boj za politično osvoboditev je povezala z bojem za gospodarsko osamosvojitve in utrditev.

Nedvomno bo to osrednja tema obsežnih priprav na septembrski alžirski četrti vrh neuvršenih držav, ki jih je sprožil pravkar končani pripravljalni sestaneek v Kabulu. Glede na to, da se je neuvršena skupnost zadnji čas povečala na doslej najvišje število stalnih članic in opazovalk, so vsi izgledi, da bo alžirski vrh pomemben mejnik v celotnem mednarodnem dogajanju. Pokazal bo, da neuvršena skupnost ni nekakšen debatni klub, ampak pomembna politična sila, na katero bo moral razviti svet čedalje bolj računati.

KOMENTATOR

»Ej, ko bi mogel videti, kako je pred 28 leti dedek kot mlad, vitez partizan vkorakal v mesto, babica pa ga je čakala kot srčkana deklica!«

Pregled štiriletnega dela organizacije

(Nadaljevanje s 1. strani)

gače kažejo, da je v naši družbi preveč liberalen odnos do tistih, ki svoj položaj v družbi, kjer koli ga že imajo, uporabljajo v svoje osebne ali ozke skupne namene. Prav tako proti pojavom, ki so neposredna posledica take popustljivosti, saj smo bili priča, ko je nekaj časa marsikje kazalo, da je poslovni uspeh tisto, kar je najvažnejše, ne glede na to, kako je dosežen, in ne glede na to, ali je v škodo posameznikov in družbene skupnosti.

Tu gre tudi za poplavo najrazličnejše literature, filmske in druge plaže, ki jo je bilo čutiti kot vsiljevanje nečesa nam tuje, da ne govorimo posebej o tistih primerih, ko je šlo tudi za odkrite ali prikritke poskuse razvrednotenja naše revolucije. Res je, da marsikdaj stvari niso preproste in da bi nepremišljena naglica lahko več škodovala, kot koristila. Res pa je tudi, da je zlasti med članstvom Zveze združenj borcev zelo velika in upravičena občutljivost in nestrpnost do vseh tistih pojavov, ki nam lahko preprečijo sicer vedno navzočo in v temeljnih vprašanjih dovolj premočrno zarisano podobo naše samoupravne socialistične družbe.

Zaskrbljenost za naš sedanji in prihodnji družbeni položaj

Predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije je nato opisal velik pomen 21. seje predsedstva ZKJ, močno vzpodbudo za družbeno akcijo, ki jo je povzročilo pismo predsednika Tita in izvršnega biroja ZKJ. Omenil je tudi 29. sejo ZKS, ki pomeni obračun zlasti s tistimi pojavi, ki so bili na določen način specifični za našo republiko. Vse to je navedel, da bi prikazal, kako je tudi članstvo ZZB to spremljalo in pri tem sodelovalo ter nadaljeval:

— Zato upiranje takim pojavom ne gre označevati kot revolucionarno romantiko in idiliko, pač pa kot zaskrbljenost za naš sedanji in prihodnji družbeni razvoj. Lahko trdimo, da je naše osnovno članstvo kljub temu, da živi v zelo poprečnih razmerah in da je občutljivo za posamezne deformacije in druge nevšečnosti, vendar dokaj realno v svojih pogledih na naše družbeno dogajanje. Tako bi težko rekli, da je med našim članstvom razširjena želja po uravnilovki, nasprotno, prej bi lahko govorili o poštenem vrednotenju deleža vsakega posameznika, ki ga daje skupnim naporom in tudi tistega deleža, ki ga prejema za svoje pošteno opravljeno delo, čeprav je pri tem popolnoma upravičena zelo velika občutljivost do takih socialnih razlik, ki pomenijo vsiljevanje nam tujega načina življenja. Upravičena je občutljivost do vsakršnega povampirjenja, ki ima vzroke v kapitalistični družbi, najsi gre za dostikrat nepojmljive visoke zaslužke tako imenovanih umetnikov vseh sumljivih branž ali drugih posameznikov ali pa za prilaščanje posameznih položajev v družbi in gospodarstvu v svojo osebno korist, da o navadnem kriminalu, o grabežu, tatvinah in korupciji sploh ne govorimo. Čeprav je še vedno prisotna dokajšnja nestrpnost, nezadovoljstvo zaradi prepočasnega urejanja posameznih problemov, je vendar tudi res, da pri večini članov prevladuje trezna presoja, realno gledanje na družbeno dogajanje.

Ko je za tem navedel način, kako se sedaj že urejajo zadeve in odpravljajo napake je predsednik nadaljeval svoj govor takole:

— Navsezadnje imamo tudi v tem pogledu dosti bogatih izkušenj, saj smo na primer povsod tam, kjer je našim družbenopolitičnim organizacijam, zlasti pa SZDL in Zvezi komunistov, uspelo prepričljivo angažirati naše članstvo v svoje akcije, dosegli vidne rezultate, da pa so nejasnosti in nesporazumi nastajali tam, kjer je bilo tega premalo ali pa je vse to bilo pomanjkljivo. To pa pomeni, da bo zelo prav, če se bodo Zveza komunistov in vse njene organizacije ukvarjale z večjim zanimanjem z vsemi navedenimi pa tudi drugimi problemi, ki so nekoliko posebni za našo organizacijo, kajti nedvomno uspeh ne bo izostal.

Mlade generacije prevzemajo revolucionarno izročilo kot svoje

S posebnim naglasom na pravilnost načina tega sodelovanja in na odpravo zaprtosti ZZB, kjer je ta še obstajala, ugotavlja:

— Ta odprtost naše organizacije navzven je v veliki meri pripomogla, da so borci dobili zelo pristen in neposreden stik predvsem z mladimi. In če kakor koli govorimo o uspešnosti dela Zveze združenj borcev v minulem obdobju v naši republici, potem pa velja za vse skupno delovanje in aktivnost na področju negovanja in razvijanja revolucionarnih tradicij, ki se je najbolj uveljavilo prav v sodelovanju z mladinsko organizacijo, s posameznimi njenimi specializiranimi organizacijami, še posebej z najmlajšimi — pionirji, in razumljivo, tudi z organizacijo Zveze prijateljev

mladine. Tu je po splošnem prepričanju dosežen tako velik napredek, da se lahko govorimo o tem, da mlade generacije prevzemajo revolucionarno izročilo kot svoje in da se borci in njihove organizacije čedalje manj pojavljajo kot nekakšni učitelji, čedalje bolj pa kot najbolj pristni in naravni zavezniki mladih v prevzemanju te naše bogate revolucionarne dediščine. Ob tej priložnosti ni mogoče niti približno naštetih vseh različnih oblik tega medsebojnega sodelovanja, saj jih ni moglo zajeti niti obširno in izčrpno poročilo republiškega odbora za preteklo obdobje. Tu gre za vrsto skupnih manifestacij, skupnega organiziranja različnih pohodov po partizanskih poteh, kulturnih in športnih nastopov in nekaterih tradicionalnih prireditve, ki so postale že nepogrešljiv del naše vsakdanjosti.

Področje splošnega ljudskega odpora

Potem ko je Janko Rudolf v nadaljevanju svojega govora navedel razne oblike sodelovanja borcev in mladine, je prešel na področje splošnega ljudskega odpora in družbene samozasčite ter nadaljeval:

— To je tisto področje, kjer poleg enot naše teritorialne partizanske obrambe in njenih štabov, poleg organizacije ZRVS ter v skupnih akcijah z mladino po svojih močeh najbolj prisrčno in z največjim veseljem sodelujejo tudi bivši borci, zlasti pripadniki kurirskih in drugih enot naše partizanske vojske. Da smo dosegli take uspehe, ni samo rezultat večje pripravljenosti naših organizacij in enot za sodelovanje z mladino, pač pa je bilo potrebno tudi dokajšnje prizadevanje mladinskih organizacij, njihovih posameznih specializiranih združenj, kot so taborniki in druge, organizacij mladine po šolah, še posebej pa na nekaterih fakultetah in visokih šolah. Pri tem ne gre prezreti truda številnih mladinskih funkcionarjev in družbenopolitičnih delavcev, od katerih zaslužijo nekateri posebno priznanje in pohvalo.

Revolucionarne tradicije in naš tisk

Predsednik je nato nakazal še nadaljnjo pot sodelovanja udeležencev NOV z mladino in o vlogi našega tiska rekel med drugim tudi tole:

— Ko govorimo o negovanju in razvijanju revolucionarnih tradicij, ne moremo mimo zelo pomembnega dejavnika v naši organizaciji, to je mimo tiska. Tu kaže na prvem mestu omeniti naše glasilo TV 15, ki že več kot deset let z naklado nad 45.000 izvodov zelo uspešno spremlja vso našo dejavnost. Treba pa je povedati, da tudi ves drugi tisk, v zadnjem času tudi radio in televizija, posvečajo dovolj pozornosti sicer ne toliko organizacijskim vprašanjem, kar je razumljivo, pač pa vsem tistim vsebinskim vprašanjem, ki so povezana z našo revolucionarno zgodovino. Tudi na ta način se torej otrešamo zaprtosti in zastarelega pojmovanja, da so revolucionarne tradicije samo stvar Zveze združenj borcev. Resnici na ljubo je treba namreč povedati, da so se posamezniki v naših organizacijah in tudi nekatere organizacije obnašali tako, kot da je vprašanje revolucionarnih tradicij stvar, ki naj bo monopol Zveze združenj borcev, ker jih drugi skoraj ne razumejo. V tem pogledu so precej storile tudi organizacije SZDL, zlasti pa organizacije ZRVS, ki se v vsem svojem pestrem in sodobnem delovanju neprestano napajajo iz neizčrpane zakladnice osvobodilnega boja in ljudske revolucije... Spoznavanje, spremljanje in pomoč osvobodilnim in progresivnim gibanjem v svetu, kar je povezano z aktivno vlogo Jugoslavije med neuvrščenimi državami, in s čimer nas v dobri meri seznanjata tudi TV 15 in revija Borec, daje nekaterim sedanjim prizadevanjem posebno obeležje, krepiti nas tako v obrambi lastne domovine kakor tudi v pomoči, ki jo dajemo drugim. Zato je politika neuvrščenosti in miroljubne aktivne koeksistence za Jugoslovane dolžnost in potreba, občutek varnosti in solidarnosti, kot je partizanski pesnik zapisal: »Majhni smo, toda majhnih je mnogo«.

Izdajateljska dejavnost

— Pomembna je tudi naša izdajateljska, založniška dejavnost, pri kateri moramo posebej omeniti Knjižnico NOV in POS, ki je nastala na pobudo Zveze združenj borcev že pred leti in ki je s številom do sedaj izdanih publikacij presegla najbolj optimistična pričakovanja. Ta knjižna edicija je nastala kot rezultat spoznanja, da ni mogoče čakati na poklicne zgodovinarje, kdaj bodo uspeli napisati to zgodovino, ker razpolagajo z omejenimi možnostmi. Temu spoznanju je sledil sklep, da je treba angažirati še več ljudi, ki naj sedaj, dokler je še čas, napišejo zgodovino za vse enote, zlasti za tiste, ki nimajo na voljo obsežnejše dokumentacije in kjer so pisci navezani predvsem na lastno raziskovanje dogodkov iz minule vojne na terenu, med prebivalstvom, pa tudi med preživeli udeleženci posameznih enot in bojov. To nalogo so resno sprejeli na dokaj visoki kvaliteti-

ni ravni. Čeprav ne mislimo, da bi bila to znanstveno obdelana zgodovina, pa so dosežki Knjižnice NOV in POS vendar taki, da smo z njimi lahko več kot zadovoljni, saj bodo v veliki meri poznejšim zgodovinarjem dragocen in neizčrpen vir pri pisanju zgodovine našega osvobodilnega in revolucionarnega obdobja.

— Ko govorimo o tej dejavnosti, ne moremo mimo dveh institucij — založbe Borec in Partizanske knjige, ki imata velike zasluge za partizanski tisk, kajti ta je bil, po pravici povedano, deležen dokaj skromne družbene pomoči. Poleg tega je Knjižnica NOV in POS, katere izdajanje je zaradi navedenega načina zbiranja gradiva in podatkov povezano z znanimi finančnimi izdatki, skoraj v celoti odvisna od iznajdljivosti odborov partizanskih enot pri zbiranju finančnih sredstev. Ko govorimo o takih in podobnih vprašanjih, pridemo do spoznanja, da našim organizacijam ni uspelo vzbuditi dovolj zanimanja vseh pristojnih samoupravnih, družbenih in državnih organov za to dejavnost, ki je naši družbeni skupnosti nujno potrebna in koristna in je skoraj nerazumljivo, zakaj ni deležna večje družbene pomoči.

Vloga prosvetnih organizacij

Nadalje je Janko Rudolf govoril o tem, kako odpraviti to pomanjkljivost, omenjal je tudi podeljevanje domicilov posameznim partizanskim enotam ter nadaljeval:

— V sklopu vprašanj, ki jih zajema negovanje revolucionarnih tradicij, imajo pomembno vlogo tudi prosvetne ustanove, saj se s programi patriotske vzgoje mlade generacije Zveze združenj borcev intenzivno ukvarja vse od svoje ustanovitve, vendar z doseženimi rezultati še zdaj nismo zadovoljni. Na tem področju dosti pričakujemo od spominske šole v Cerknem, ki naj kot edinstven spomenik — šola v pristnem partizanskem okolju, kvalitetno več in bolje prispeva k pouku zgodovine NOB v slovenskih šolah. Ta problem je na neki način prisoten tudi pri tako imenovani reformi visokega šolstva. Tam bi bilo treba v študijski program na primeren način vključiti tudi našo revolucionarno zgodovino kot napotilo našim bodočim izobražencem za uspešno vključevanje v vse celice našega samoupravnega socialističnega družbenega mehanizma.

Posebna vprašanja organizacije

Mimo vsega tega so še nekatera posebna vprašanja, s katerimi se ukvarja naša organizacija in ki jih po navadi imenujemo borčevska vprašanja. Tu gre za vrsto problemov, ki so v ustavi označeni kot posebna družbena skrb za borce, vojaške vojne invalide in njihove družine. Tudi ta vprašanja so bila kot sestavni del dejavnosti Zveze združenj borcev prisotna že od njene ustanovitve, le, da so se z leti nekoliko spremenila. Nekateri problemi odpadajo, pojavljajo pa se novi, oziroma pojavljajo se v spremenjeni obliki. Medtem, ko so bila prva leta po osvoboditvi najbolj pereča vprašanja preskrbe otrok padlih borcev, zaščita invalidov, problem šolanja borcev, njihovega zaposlovanja, kasneje vprašanja dodatka za borce in podobno, se sedaj pojavljajo vsa ta vprašanja v nekoliko drugačni obliki. Družbena skrb za borce je sedaj določena z ustavo in so jo prevzeli družbeni organi. Varstvo invalidov je dokaj dobro urejeno v okviru federacije. Problem otrok padlih borcev je skoraj v celoti odpravljen, ker so že vsi odrasli in so pravzaprav ostali samo še za delo ne-

sposobni, ki jih naša zakonodaja obravnava posebej. Pojavil se je nov problem, šolanje otrok živečih borcev, zlasti tistih z nizkimi osebnimi dohodki in s tistih območjih v naši republici, ki so ekonomsko manj razvita. Republiški odbor daje iz sredstev loterije študijsko pomoč velikemu številu teh otrok, kar je začasna in delna, zlasti pa nesistemska rešitev. Služila je kot nadomestilo v času, ko sistem štipendiranja ni bil dovolj urejen oziroma ni dovolj urejen niti danes. Ker so sredstva majhna, ne zadoščajo za učinkovito dodeljevanje te pomoči povsod tam, kjer bi bila potrebna. Zato bo ta zadeva dokončno urejena takrat, ko bo način štipendiranja dijakov in študentov v celoti zadovoljiv.

Nadalje je predsednik republiškega odbora ugotovil, da so bili doseženi pomembni rezultati z nekaj let trajajočim sistemskim urejanjem stanovanjskih zadev bivših borcev. Izrazil je mnenje, da bo v doglednem času mogoče urediti še preostale stanovanjske zadeve ob najodločnejšem upoštevanju prednosti glede na nujnost posameznih primerov.

Zdravstveno varstvo borcev in invalidov je po ugotovitvah Janka Rudolfa urejeno dokaj dobro, a trenutno je v ospredju naše pozornosti praktično uveljavljanje vseh zakonitih pravic. Ob vprašanju kako in s čigavo pomočjo uveljaviti te pravice in izboljšati zdravstveno varstvo borcev je navajal razne primere takih prizadevanj in preide na

Invalidsko varstvo

— Na področju varstva invalidov bo treba v republici priti do boljših sistemskih rešitev, zlasti za tiste kategorije družinskih invalidskih upravičencev, ki živijo na vasi, ki so slabega zdravja, ki pa jim marsikdaj premoženjski cenzusi, izračunani na osnovi katastrskega dohodka, ovirajo uveljavljanje tistih pravic, ki bi jim bile nujne za normalno preživljanje. Isto velja za pokojninsko zavarovanje kmetov-borcev, ki so sicer zajeti v kmečkem pokojninskem zavarovanju, a jih po sedanjem zakonu ne rešujejo, ker le-ta ne vsebuje elementa invalidske upokojitve. Zaradi tega je to vprašanje urejeno s skupno sprejetimi merili, ki naj opredelijo socialni in zdravstveni položaj zavarovancev, od česar je potem odvisna višina dodatka za borce k sicer enotno urejeni kmečki pokojnini, je dejal tovariš Rudolf.

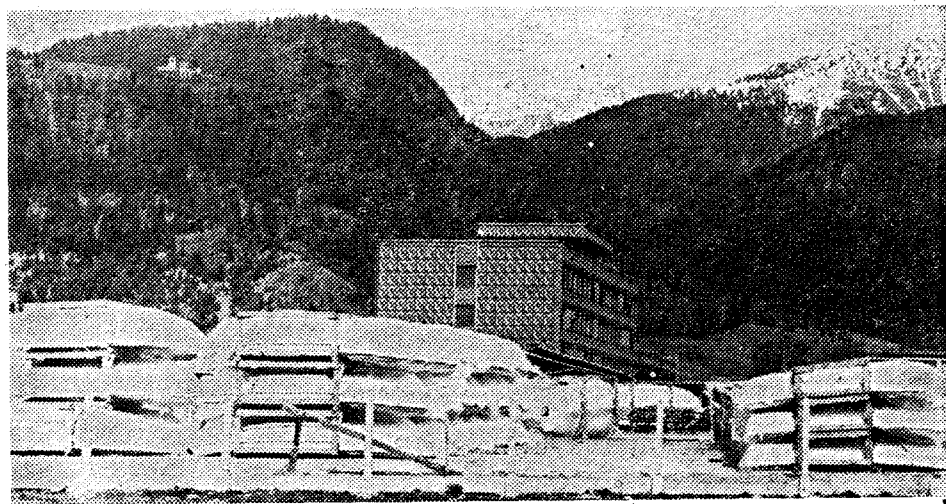
Priznavalnine in pokojnine

Nadaljnja izvajanja predsednika Janka Rudolfa so veljala priznavalnina in način njihovega dodeljevanja ter raznim predlogom kako urediti enotna merila zanje. Zatem pa ugotavlja:

— Nekaj težav povzroča tudi novi zakon o invalidskem in pokojninskem zavarovanju. Del teh težav se nanaša na ponovno zaposlitev po upokojitvi in določene omejitve pri izplačevanju pokojnine v tem primeru, drugi del pa zadeva tiste udeležence NOB, ki so vstopili v NOV po 9.9. oz. 13.10.1943. Kar zadeva prvo vprašanje, je treba poudariti dveje: prvič, da so bile tudi nekatere dodatne zaposlitve upokojenevir določenih socialnih razlik, ki so presegle družbeno dogovorjene okvire in so sestavni del vprašanja, ki ga ni moč zanemariti, kadar to problematiko urejamo kot celoto. To zadeva vse upokojene, ki pridejo pri ponovni zaposlitvi v tak položaj in se zato ne moremo strinjati z mnenjem, da je ta ukrep naperjen proti borcem. Če pa prizadene posamezne borce, prizadene tiste, ki imajo visoko pokojnino in se zaposlijo na delovnih mestih z visokim osebnim dohodkom. Nedopustno je — čeprav

(Nadaljevanje na 6. strani)

naši delovni uspehi

V Begunjah na Gorenjskem je zrasla ena največjih tovarn športnega orodja in opreme ne samo v naši državi, temveč tudi v Evropi. Tu izdelujejo orodje za orodno telovadbo, smuči in čolne, ki jih vidimo skladiščene. Za preizkušanje čolnov in vodnih smučí ima inštitut Elana dva preizkuševališča in sicer v Črvarju pri Poreču in na umetnem jezeru hidrocentrale v Mostah pri Zirovnici. Za preizkušnjo smučí pa so letos uredili lastno smučišče na Krapinu pri Begunjah. Tu so uvedli pomembno novost. S posebnim topom, do katerega so napeljali vodo in stisnjen zrak, so začeli izdelovati umetni sneg, ki je prišel prav zlasti letos.

(Besedilo in fotografija Branko Blenkuš)

Naši prvi letalci — prekomorci

Ob letošnji obletnici našega vojnega letalstva povzemamo nekaj odlomkov iz knjige Letalci prekomorci (CZP »Soča«, Nova Gorica 1968) o manj znanih dogodkih pred enaintridesetimi leti. Posebej smo zbrali številne podatke o primorskih Slovencih in Istranih, ki so sodelovali v porajajočem se letalstvu NOVJ.

Pred enaintridesetimi leti, 21. maja 1942, je priletelo k partizanom prvo vojaško letalo. Pilot je bil Franjo Kluz. Takoj za Kluzom, že istega dne, je priletel na osvobodjeno ozemlje tudi Rudi Čajevec z mehanikom M. Jazbecom.

Priletel teh letal iz letalstva tako imenovane Neodvisne države Hrvatske je bil tedaj izrednega moralnega in političnega pomena, medtem ko z vojaškega vidika ni bilo mogoče kaj več pričakovati. Čajevec in Jazbec sta bila sestreljena 4. junija 1942 med poletom nad sovražnimi postojankami. Kluz je napravil nekaj akcij s svojim letalom, dokler sovražni pilot ni 6. julija 1942 odkril njegovega letala na tleh in ga uničil.

Vrhovni štab NOV Jugoslavije ni niti računjal, da bi mogel v tedanjih razmerah imeti na osvobojenem ozemlju kakšne stalne letalske enote, pač zaradi mogočih naglih vdorov sovražnika in ker letalstvo potrebuje za oskrbovanje varno zaledje: delavnice za popravila, skladišča z nadomestnimi deli, gorivom in s strelivom, razen tega pa še vremenoslovno službo itd.

Enaindvajseti maj pomeni le simboličen začetek našega letalstva. Dejansko pa je njegov pravi rojstni dan 14. september 1943 ko je vrhovni štab NOV in POJ objavil odlok o ustanovitvi prve letalske baze (PLB). Naloga te baze je bila urejati in vzdrževati potrebna vzletišča na osvobojenem ozemlju ter zbirati, organizirati in šolati letalsko osebje. To je bil temeljni kamen našega novega vojnega letalstva.

Po italijanski kapitulaciji se je hitro zvečal dotok prostovoljcev k partizanom. Naloga prve letalske baze je bila, da zbere vse letalce iz predvojnje Jugoslavije, razkropljene po raznih partizanskih enotah. Vrhovni štab je razposlal vsem glavnim štabom povelje, naj zbirajo letalce.

Letalska baza je imela sprva sedež v Livnu, v Bosni. Tam so se začeli zbirati letalci od vseh strani razkosane domovine. Toda bilo jih je zelo malo. Do začetka decembra se jih je zbralo le okrog 60. Razumljivo je, da v tedanjih razmerah ni bilo tako lahko prispeti v Livno iz bolj oddaljenih krajev.

Večina letalcev je bila z drugimi vojaškimi ujetniki vred v internaciji. Na Bližnji vzhod je pobegnilo aprila 1941 z jugoslovanskimi ali zavezniškimi letali ali se je pripeljal tja z ladjami 232 letalcev. Precej jih je bilo tudi v kvizlinskih vojskah (NDH in v Srbiji). Prav tako je bilo precej letal-

cev zaposlenih v raznih nevojaških službah; čakali so neopredeljeni na razvoj dogodkov. Vedeti pa je treba, da je letalskega osebja, zlasti še pilotov, primanjkovalo že v stari Jugoslaviji. V aprilski vojni smo izgubili nad 80 letalcev, večinoma pilotov. Zato je bil dotok letalcev v Livno nezadovoljiv.

Dne 27. novembra 1943 je sovražno letalo na vzletišču pri Glamoču napadlo in sežgalo naš lahki bombnik Do-17, ki je bil pripravljen na polet v Italijo z našo prvo vojaško misijo. Tedaj smo izgubili dva Lolo Ribarja in šest drugih tovarišev. Kljub tej izgubi je čez nekaj dni odpotovala skrbena vojaška misija — dr. Vlado Velebit in Miloje Milojević — z zavezniškim letalom čez Italijo v Egipt.

Še bolj poguben dan za našo letalsko bazo je bil 6. december 1943. Tistega dne so Nemci z močnimi motoriziranimi oddelki obkolili Livno. Pridrveli so nenadno od strani, od koder jih niso pričakovali. Vodili so jih domači četniki, ki so dobro poznali krajevne razmere. Letalcem v Livnu je ostala za umik le ena pot: strmi obronki gorovja Cincar. Umikajoči letalci so bili sovražniku dobra tarča, kakor na strelišču. Padlo je kar 23 letalcev.

Ob koncu decembra 1943 so zavezniški privolili, da bodo usposobili za NOVJ tankovski bataljon in eskadriljo lovcev ter da bodo šolali tankiste in letalce. To je bilo kmalu po teheranski konferenci (28. novembra do 1. decembra 1943), ko so državni poglavarji zavezniških držav sklenili, da je treba partizanom v Jugoslaviji kar najbolj pomagati.

Brž ko je naša vojaška misija sporočila vrhovnemu poveljstvu NOVJ, da so nam Angleži pripravljeni pomagati, je naše poveljstvo izdalo odlok, naj se letalci začnejo zbirati v Bariju (Italiji). Izmed 34 letalcev, ki so še ostali živi iz Livna, jih je 7. januarja 1944 prispelo v Bari še 32 iz Slovenije. Proti koncu januarja so se preselili v mesto Carovigno. Njihovo število je kmalu naraslo na 255. Tam so ustanovili tri šole: pilotsko, izvidniško in mehaniško.

Šele 12. marca 1944 je bil sklenjen v Drvarju med našim vrhovnim štabom in z zavezniški pismeni dogovor o ustanovitvi naših letalskih enot. V dogovoru je bilo na splošno določeno, kako bi naj začeli razvijati letalske enote. Rečeno je bilo, da bodo izmed zbranega osebja izbrali najposobnejše pilote in druge strokovne moči za ustanovitev lovske eskadrilje. Drugo osebje, koliko ga je še ostalo, pa bi naj razporedili v razne strokovne šole. Upoštevali moramo, da so naši piloti leteli še skoraj štiri leta, a da se je tudi tehnika zelo hitro razvijala. Ta napredek tehnike je bilo treba dohiteti s šolanjem. Ko bi bila eskadrilja usposobljena za boj, bi naj bila uvrščena v kakšen angleški letalski polk in bila bi naj zmeraj razporejena na letališčih, ki so

Skupina pilotov pred odhodom v Afriko — aprila 1944 — v Carovignu. Tretji od leve spredaj (z roko v žepu) je narodni heroj Franjo Kluz, ki je padel 14. IX. 1944 pri Omišu.

bila najbližje Jugoslaviji, ali pa že na samem osvobojenem ozemlju. Po dogovoru bi bila eskadrilja administrativno in tehnično podrejena angleškemu letalstvu (RAF), vendar pa bi kolikor mogoče opravljala svoje akcije le nad Jugoslavijo.

Dogovor je moralo potrditi še vrhovno poveljstvo RAF in nekatere točke dopolniti. V ta namen je bil polkovnik Pirc povabljen v Egipt. Ta je že istega dne (to je na dan podpisa dogovora v Drvarju, 12. marca 1944) res odpotoval.

Potem je bil v Kairu 29. marca 1944 podpisan dopolnilni sporazum. Glede letalskega osebja je bilo določeno, da bodo v okviru RAF ustanovili jugoslovanski kontingent, ki bo sestavljen iz letalcev, ki jih je maršal Tito poslal v Italijo (omenjenih 255 letalcev), 2. iz letalcev »disidentov«, to je jugoslovanskih letalcev, ki so služili v RAF na Bližnjem vzhodu in so se ob začetku leta 1944 priglasili v NOVJ, in 3. iz Jugoslovancev z Bližnjega vzhoda, in od drugod, če se bodo prostovoljno priglasili in če bodo sprejeti v RAFVR (Royal Air Force Voluntary Reserve — rezerva prostovoljcev kraljevskega letalstva). Z izrazom »od drugod« je bilo mogoče razumeti prostovoljce iz katerekoli dežele, a Angleži so mislili na določeno skupino naših rojakov s Primorskega in iz Istre, ki so bili tedaj v Alžiriji. Ujeli so jih na Siciliji kot pripadnike italijanske vojske, vendar jih niso šteli za vojne ujetnike, marveč so jim dali delo v letalskih in drugih delavnicah.

Nadalje je bilo določeno, da se bo ustanovila ena eskadrilja ali pa tudi več eskadrilj, kar bo odvisno od števila usposobljenih letalcev. Natančno je bilo predpisano, kako bodo letalske enote delovale, komu bodo administrativno in komu operativno podrejene.

Najbolj zapleten je bil 6. člen, ki je določal, do kdaj bodo morali letalci ostati pod poveljstvom RAF. Po prvotnem besedilu je bilo določeno, da bo osebje, sprejeto v RAFVR, a ne bo iz katerekoli razloga uvrščeno v letalsko eskadriljo, zaposleno v normalni službi angleškega letalstva — v kakršnemkoli svojstvu in vse dotlej, dokler se ne bo moglo priključiti eskadrilji ali dokler ne bo prenehala njegova služba pri RAFVR. Polkovnik Pirc je kot naš pooblaščenec ta sporazum podpisal, a potrditi bi ga moral še naš vrhovni štab. Toda maršal Tito se ni strinjal z določilom, da bi naše osebje, zaposleno v normalni službi pri RAFVR, moralo ostati tam, dokler bi ne prenehala njegova služba pri RAFVR. Pirc je potem pismeno zahteval, naj bi Angleži določili spremeni, česar pa poveljstvo RAF ni hotelo, marveč je odločno vztrajalo, da morajo naši ljudje podpisati pismeno pogodbo, da bodo služili pri RAF, dokler bo poveljstvo to zahtevalo, in da komandant NOVJ ne bo imel pravice odpoklicati teh borcev. Zaradi tega določila je nastal resen spor in že je kazalo, da bo kairski sporazum razveljavljen. Na ponovno zahtevo maršala Tita, da je treba določilo spremeniti, je potem razsodilo angleško ministrstvo (v dokumentih ni povedano, katero izmed ministrstev, verjetno pa je bilo to letalsko ministrstvo). Ministrstvo je potem ukazalo poveljstvu RAF za Bližnji vzhod, naj v 6. člen sporazuma sprejme določilo: »Ta pogodba je veljavna, dokler vrhovni komandant NOV in POJ odredi, da podpisnik ostane pri RAF in dokler ne zapove, da se podpisnik spet vrne pod njegovo poveljstvo. Po sprejetju tega določila v sporazum je bil spor poravnán in poslej je imel vrhovni komandant NOVJ pravico v vsakem trenutku odpoklicati posamezne ali vse letalce od RAF. To je bil daljnoviden ukrep maršala Tita, kar se je pokazalo čez nekaj mesecev v Alžiriji.«

Na podlagi sklenjenega sporazuma sta bili na letališču v Benini (Bengazi, Libija) ustanovljeni dve eskadrilji, in sicer prva lovska s šestnajstimi letali spitfire (ustanovljena 1. julija 1944) in druga lovska s šestnajstimi lovskeimi letali znamke hurri-

cane. Prva eskadrilja je posegla v boje porurjenju v Afriki 18. avgusta 1944, druga pa 13. oktobra istega leta.

Obe eskadrilji sta bili tehnično zelo dobro opremljeni in sta lahko samostojno delovali: imeli sta svoje delavnice na vozilih, elektrarno, radijsko postajo, cisterno za bencin in vodo in ambulanto. Vsaka eskadrilja je imela 54 motornih vozil.

Eskadrilji sta do konca vojne opravili 596 bojnih operacij z 2191 poleti. Področje njihovih operacij je bilo na jugu, od reke Bojane na albanski meji in celo do Trsta. Med boji sta izgubili enajst pilotov (deset padlih in en ujetnik).

Eskadrilji sta bili sestavni del angleške enote 281 WING, ki je združevala sedem skvadronov in med drugim tudi našo četo mehanikov (83 mož).

Kapetan Perhauc in podporočnik Trtica v taborišču v Maison Blanche. Na levi naša zastava, na desni zastava Royal Air Force (avgust 1944)

Vrhovni štab NOVJ je ob koncu vojne zahteval, da se obe eskadrilji in četa mehanikov izpišejo iz RAF, kar je bilo uresničeno 15. maja 1945.

Oglejmo si nekoliko, kako je bilo z letalci iz Alžirije! Zavezniški so prepeljali naše fantje v Tunis in Alžirijo večinoma s Sicilije, kjer so jih ujeli kot italijanske vojake (največ pa kot pripadnike kazenskih bataljonov). Iz teh ujetnikov so zavezniški hoteli ustanoviti enote jugoslovanske kraljevske vojske, za kar so jim tudi dodelili kraljeve oficirje. Ko pa so se fantje potem dvakrat uprli, so Angleži spoznali, da bo najboljšje, če prepustijo našim ljudem samim, da se odločijo bodisi za kraljevsko bodisi Titovo vojsko. To je bilo tudi olajšano po teheranski konferenci. Angleži so poznali naše ljudi kot zanesljive in marljive delavce ter jim ni bilo vseeno, ali so bili ti delavci zadovoljni ali ne. Maja in junija so se potem lahko naši ljudje prosto opredelili. Velikanska večina se jih je izrekla za Tita.

V drugi polovici leta 1944 je bilo v tedanjem največjem letalskem središču v severni Afriki v Maison Blanche pri Alžiru zbranih okrog 1500 letalcev ali četrtina vseh v angleških letalskih delavnicah zaposlenih delavcev. Angleži, ki so še nadalje računali s temi delovnimi močmi, so hoteli obdržati oblast nad njimi, dokler bi jih pač potrebovali. To pa je pomenilo, da bi jih radi obdržali do konca vojne. V ta namen so ho-

fotografija z vprašanjem

Kdo so tovariši in tovarišice, ali kurirji kake relejne postaje ali politični aktivisti ali le pripadniki kake udarne enote skupaj z gostiteljicami? Potrebujemo imena, priimke in partizanska imena za tiste, ki jih boste prepoznali. Dalje bi radi vedeli, kje in kdaj je fotografija nastala ter kdo je fotografiral.

teli izkoristiti kairski sporazum, kar pa jim je spodletelo.

NOVJ je v drugi polovici leta 1944 osvobodila na jugovzhodu domovine čedalje večje ozemlje. Tam so bila osvobodena tudi letališča, ki jih je morala naša vojska potem vzdrževati in opremiti s izurjenimi posadkami, saj so tam pristajala zavezniška letala. Tem letališčem in novim letalskim divizijam, ki smo jih pričakovali iz Sovjetske zveze, so bili namenjeni naši Alžirci.

Zato je maršal Tito avgusta 1944 poslal angleški vojaški misiji pri vrhovnem štabu dopis z zahtevo, naj se enota letalcev iz Alžirije izpiše iz RAF do 15. oktobra in naj jim omogočijo prihod v domovino po najkrajši poti. Ta nenadna zahteva je Angleže spravila v neprijeten položaj, ker pač ni bilo tako lahko nadomestiti toliko dobro uvedenih in marljivih delavcev za popravila letal.

RAF je odlašal odpust naših ljudi. Namesto do 15. oktobra je odpotovalo proti domovini šele 15. novembra 1295 letalcev. Medtem se je Angležem posrečilo sporazumeti se z našim vrhovnim štabom, da bo v Alžiriji še ostalo 200 naših letalcev. Ta skupina naših ljudi je odpotovala v domovino iz Alžira 22. marca 1945.

Zbirališče naših letalcev je bilo na letališču v Benini pri Bengaziju (Libija). Konec aprila in začetek maja 1944 je tja prispelo iz domovine oz. Italije 255 letalcev. Že pred skupino pa so prispeli letalci z Bližnjega vzhoda, tako imenovani disidenti. Ti so bili že na Bližnjem vzhodu sprejeti v RAF. V prvo eskadriljo jih je bilo uvrščenih 178, v drugo pa 97. Letalci iz domovine so morali skozi gosto rešeto: izmed 255 jih je bilo sprejetih v RAF le 151, večinoma za eskadrilji (126). Drugih 87 pa so Angleži namenili za razna daljša šolanja, toda razporejanje so tako zavlačevali, da je maršal Tito končno pooblastil polkovnika Pirca, naj letalce izpiše iz RAF in napoti na šolanje v Sovjetsko zvezo. Tja so odpotovali šele septembra 1944. V tej skupini je bilo 18 mladih diplomiranih in jadrlnih pilotov, ki

so potrebovali le še, da bi se izurili na sodobnih letalih, da bi tako že v nekaj mesecih postali rezervni piloti naših eskadrilj. Zavezniki pa se niso s tem strinjali zaradi svojih posebnih računov. Fantje so se potem izurili v Sovjetski zvezi.

Za dopolnitev eskadriljskega osebja je bilo sprejetih iz alžirske skupine 63 letalcev v prvo in 55 v drugo eskadriljo.

Kako pomembno vlogo so imeli primorski Slovenci in Istrani pri ustanovitvi naših letalskih eskadrilj, vidimo iz naslednjih števil. Izmed 256 članov eskadriljskega osebja je bilo 131 pripadnikov iz Slovenskega primorja in 24 iz Istre v prvi eskadrilji. Za drugo eskadriljo nimamo natančnejših podatkov, a je treba računati, da je bilo tudi v nji podobno število članov. Po narodnostni pripadnosti je bilo iz Alžirije (kakor je mogoče ugotoviti po izvirnih imenih iz Alžirije) med 1332 letalci 1138 Slovencev (med njimi 95 odstotkov Primorcev in 5 odstotkov iz drugih slovenskih pokrajin); Hrvatov je bilo 185 (večinoma Istrani), Srbov 7, ter po en Čeh in Francoz.

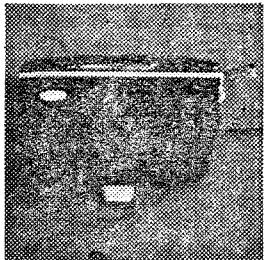
Angleži so šteli primorske Slovence in Istrane že v času drvarskega dogovora za prihodnje pripadnike NOVJ. To je treba pripisati predvsem dvema uporoma naših fantov na Bližnjem vzhodu (7. julija 1943 v gardnem bataljonu pri Haifi in 1. decembra 1943 v Kasfareetu), razen tega pa še dvema uporoma v Alžiriji (oktobra 1943 v Constantini in 12. decembra 1943 v Maison Blanchu). Ti upori, čeprav so bili manjši, so že tedaj pokazali, kako se bodo opredelili primorski Slovenci in Istrani, ki so bili tedaj pravno sicer še italijanski državljani. To se je potrdilo potem z glasovanjem maja in junija 1944.

RAFAEL PERHAUC

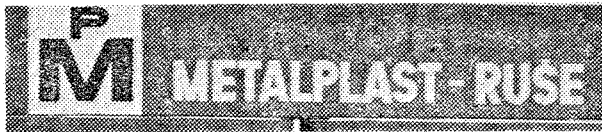
¹ Enaindvajseti maj je bil določen kot dan našega vojnega letalstva z odlokom vrhovnega komandanta oboroženih sil Jugoslavije maršala Tita 20. oktobra 1947. V odloku je omenjeno, da so 21. maja 1942 sodelovala v narodnoosvobodilnem boju tudi naša prva letala. Po poznejših ugotovitvah vojnogodovinskega inštituta v Beogradu pa je priletele prvo letalo s pilotom Kluzom iz NDH na osvobodeno ozemlje 23. maja 1942. Toda ker praznujemo 21. maj kot dan letalstva že od leta 1948, je tako ostalo nadalje.

² Ime »eskadrilja«, ki so ga začeli uporabljati že splošno, ne ustreza popolnoma za naše letalske enote. Eskadrilje imajo v vojnem letalstvu drugih držav navadno le po 6 do 9 letal.

³ Teden dni pred odhodom te skupine je prišel pozdravit naše letalce poveljnik letalstva v alžirski pokrajini vice-maršal Dawson. Izrekel jim je priznanje, češ da niso pričakovali, da se bodo naši ljudje delu tako hitro privadili; uspehi naših fantov so jih presenetili. Dawson se je istega leta potem ponesrečil z letalom na poti iz Casablance v Francijo.

Plastični sanitarni kotlički FONTANA za WC (se ne rosijo — brezšumni) v beli in črni ter še treh pastelnih barvah (roza, zelena, modra) z nerjavečo plastično vložno armaturo izdeluje

Medicinci, padli v NOB

Dane Marinič — Bogdan

Rodil se je 16. julija 1923 v Mariboru. Na medicinsko fakulteto v Ljubljani se je vpisal 1941, absolviral pa je pet semestrov. Ob napadu nacistične vojske na Jugoslavijo se je javil med prostovoljce, ob zlomu pa se je znašel v Zagrebu. Ker so bili starši iz Maribora izgnani, se je Dane preselil v Ljubljano in delal v ljubljanski bolnišnici do odhoda k partizanom, kamor je odšel 8. septembra 1943. V narodnoosvobodilni vojski je opravljal službo sanitetnega referenta Zidanske brigade, potem pa je postal sanitetni referent gornjesavinjskega vojnega področja. Padel je 29. januarja 1945 v vasi Ravne pod Sveto goro.

PRISPEVKI ZA DOM V KUMROVCU

Združenje ZB NOV Lavrica 1.380 din; Komite občinske konference ZKS M. Sobota 3.000 din; Sindikalna podružnica KONUS, obrat Lenart, v Slov. gorah 1.215 din; Krajevni odbor ZVVI Javornik 631 din; Obalni sindikalni svet Koper 2.000 din; Delavci RZS Idrija 9.487,80 din; Sindikalna podružnica pravosodnih ustanov Kranj 310 din; KO SZDL Posavje — Ljubljana 1.000 din; Sklad SP Vzgojno varstveni zavod Pobrežje 500 din; Krajevni odbor ZRVS Most na Soči 530 din; Sindikalna podružnica železniške postaje Ruše 80 din; Krajevna organizacija ZRVS Tišina 200 din; Gospodarska zbornica SRS — Ljubljana 20.000 din; »KOKRA« Kranj 3.000 din; Djukić Nikola 50 din; Občinski odbor ZZB NOV Ljutomer 1.140 din; »AVTOOBNOVA« Maribor 2.000 din; Sindikalna podružnica Splošne uprave GG Bled 100 din; Sindikalna podružnica CZP »Kmečki glas« — Ljubljana 495 din; Brencič Tončka — Ljubljana 50 din; Kucler Vinko — Ljubljana 300 din; Zavod za požarno reševanje in teh. službo SSP Kranj 500 din; Tobačna tovarna — Ljubljana 15.000 din; Občinski sindikalni svet Ilirska Bistrica 500 din; Osnovna šola »Maks Durjava« — Maribor 1.000 din; Občinski odbor ZRVS Ormož 6.035 din; Disco club HG Idrija 162 din; Sklad »Birostroja« Maribor 10.000 din; HGF KRAS — Postojna 1.075 din; Sindikalna podružnica »Javor« — Prestranek 645 din; Krajevna združenja RVS Litje, Smartna in Kresnice 1.815 din; ZZB NOV Stična 745 din.

Skupno zbranih prispevkov do 23. 4. 1973 je 630.626,65 din, na območju celotne Jugoslavije pa je zbrano do 20. 4. 1973 30.386.322,10 din.

Odbor za gradnjo spominskega doma borcev NOV in mladine Jugoslavije v Kumrovcu se zahvaljuje za prispevke in proš darovalce, da svoje prispevke nakaže o na tek rač. št. 50100-678-46402 Odbor za gradnjo doma v Kumrovcu pri RO ZZB NOV Slovenije.

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

Uporniki pa so tedaj širili geslo, da je cesar za upor, kakor so zvedeli komisarji. Uporniško gibanje bi si lahko s tem geslom pridobilo domala vse, tudi najbolj omahljive podložnike. Gospoda je bila proti tej propagandi skoraj docela brez moči, saj so ljudje najbolj zaupali zastopnikom kmečkega gibanja, ki so pridobivali privržence za kmečko zvezo in upor neposredno, s svojimi odposlanci. Komisarji so vendar samozvestno pričakovali, da bodo upornikom izbili njihovo orožje s svojim opominom na kmete, zlasti s sladkimi obljubami, da se vsakdo lahko pritoži in da mu bodo popravili krivico, kakor je hotel cesar...

Hkrati, prav tistega dne 11. junija, je cesar izdal »patent« (odlok), da je uporniško gibanje kmetov na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem prepovedano... To je pomenilo, da so oblastniki dobili še eno orožje in posredno, tiho dovoljenje, da lahko »prostitih rok« nastopajo proti upornikom. Cesarjev patent obsoja kmečko zvezo, plenitve po gradovih in samostanih ter nasilje nad gospodo. Zato je ta listina pomemben zgodovinski vir, ki jasno potrjuje, da so bili uporni kmetje organizirani, da je kmečko uporniško gibanje vodila in omogočala kmečka zveza ter da so se uporniki tudi odločno bojevali — napadali gradove, plenili kot pač pleni vsaka vojska, in da so tudi odločno obračunavali s svojimi sovražniki, ne da bi se bali prelivati »modro« kri. Saj pa je to tudi bila dejanska vojna in v nji upornikom sovražnik prav tako ni prav nič prizanašal. Sovražnik pa je imel vsestransko

ugodnejši položaj — vsak grad je bil njegova trdnjava, založena z orožjem, živim in branili so jo izurjeni, poklicni branilci. Na strani plemstva je bila deželna ali cesarjeva vojska. Proti upornikom pa je bila tudi »duhovna« ali »dejna« sila, moč cerkve s svojo oblastjo nad »dušami« vernikov. Zakaj cerkev si je delila oblast s fevdalci ali se istovetila z njimi, pri tem pa se je sklicevala, da je oblast od boga in da družbeni, posvetni red pravzaprav opir na večnih, božjih postavah.

Spričo vsega tega zasluži pogum tedanjih upornikov še toliko večje občudovanje. Vendar je »uradna« zgodovina v vseh prejšnjih dobah slavila le »modrost« vladarjev in njihova državniška dejanja, njihove »zgodovinske« odločitve, pa tudi samo krvoločnost, ki jo je imenovala »junaštvo« in »daljnovidnost«.

Takšna vladarska »modrost« se nam razkriva tudi v omenjenem cesarjevem patentu. V njem cesar mimogrede tudi očita kmetom, da so se uprli, čeprav so mu njihovi odposlanci zagotovili, da bodo mirovali ter čakali njegove komisarje, ki imajo nalogo, da uredijo razmerje med podložniki in gospodo. Nadalje se je cesar skliceval na to, češ da je upor prepovedal že v prejšnjih patentih, kmetje pa se za vse to niso zmenili. Zato so se uprli tudi sami vladarski oblasti ter zagrešili neopustljivo nepokorščino. Kaže pa, da se je cesar še celo huje zgražal nad nezasišano drznostjo kmetov: namreč, da so pritiskali celo na nekatere plemiče in mesta, naj bi se jim pridružili. Da, zares nezasišano, saj se kaj takšnega fevdalnemu vladarju ni moglo niti sanjati — da bi se mu utegnili postaviti po robu plemiči v zavezništvu s tlačanskimi kmeti! Sicer pa ta stran kmečkih uporov tudi doslej še ni bila primerno obravnavana zgodovinsko — kako je bilo dejansko z razmerjem med uporniki, kmeti in posameznimi plemiči. Vsekakor je zanesljivo, da je bilo večje ali manjše razlikovanje tudi med plemiči, namreč »socialna diferenciacija«, saj je bilo več ali manj plemstva razmeroma revnega in podrejenega mogočni, bogati gospodi. Posamezni plemiči so sodili med plemstvo le po svoji rodbinski pripadnosti, sicer pa so bili obubožani in nemanični, odvisni od svojih sorodnikov. Nekateri so bili tudi izigrani pri delitvi dediščine ali so imeli celo hude osebnostne sovražnike med mogočnim plemstvom.

Cesar pa je seveda moral računati kot z glavnimi ali vodilnimi sovražnikom, ki je kršil »dolžno« pokorščino in »večne« postave — s kmetom. Tega uporniškega kmeta pa je obravnaval podcenjevalno, zviška, kot v prepričanju, da je mogoče ukrotiti takšno, razumsko nerazvito množico z ustrahovanjem, če že ne z »ljudomilostjo«. Zato je tudi v patentu zagrozil kmetom, kaj se jim utegne zgoditi — naj se spomnijo leta 1478. To je bilo sicer povedano zvito: cesar se ni skliceval na to, kako se je tedaj plemstvo zneslo nad voditelji kmečkega gibanja na Koroškem, marveč, da so tedaj Turke privabljali v avstrijske dežele notranji nemiri, tako da se dežele niso moge upreti sovražniku... To je bila spet izrazita, kar nesramna demagogija. Saj so se tedaj kmetje sprva začeli organizirati prav zaradi tega, ker vladajoče plemstvo, deželni stanovci niso storili prav nič za deželno obrambo, cesar pa je privajal davčni vijak, da bi iztisnil kar največ davka, ne da bi to vsaj malo okrepilo deželo. Zdaj pa je cesar v patentu strašil kmete s Turki, češ, utegnute jih spet privabiti, ker slabite deželo z uporom! Toda strašil jih je tudi z Benečani. Sicer je bilo res, da so bile avstrijske dežele tedaj v nevarnosti pred zunanjim sovražnikom, toda ali so odgovornost imeli kmetje? Kdo je vladal, kdo je bil »nezmočilivo« »moder« vladar, da je v svoji »modrosti« »modro« podložnike za svoje »zgodovinske« državniške odločitve?

Tako pa je cesar v svoji neprekosljivi »modrosti« spričo vseh svojih »globokoumnih« ugotovitev in utemeljitev v patentu s smrtjo in zaplenbo premoženja zagrozil vsem, ki so stopili v kmečko zvezo in bi storili kakšno uporniško dejanje. Naj mirujejo! Nobenih zborovanj več! Razpustijo naj nemudoma kmečko zvezo!

Za grožnjami pa so sledile slepilne vabe: Kdor bi se rad pritožil, se sme brez vsake nevarnosti, popolnoma prosto obrniti na cesarjeve komisarje. Tedaj jih je cesar poslal v Velikovec. Cesar je seveda obljubil, da bodo komisarji vsakomur omogočili, da »se bo izkazala pravica«. Tako nato pa je spet sledila grožnja, ki je bila edina še nekaj najbolj resnega v tem patentu, češ, če bi se kmetje ne ravnavali po patentu in se nadalje upirali, bi naj mesta, trg, prelazi pa tudi sami ubogljivi kmetje zbrahali vojsko, kakor so bili sicer dolžni v primeru vopoklica.

(Se nadaljuje)

»Ujeli so ga kot borca Cankarjeve brigade v noči od 15. na 16. avgust 1944... v bitki pri Hudi polici... odgnali v Ljubljano in potem v Begunje, Mauthausen, Gusen... prav tu so mi ga ubili, ko mi je bilo dvaintrideset let,« pripoveduje Magda Hribar iz Podvin, počasi in v pretrganih stavkih.

Stojiva ob krematoriju v Gusnu, eni izmed sedemdesetih podružnic nekdanjega nemškega koncentracijskega taborišča Mauthausen, znanem po visoki umrljivosti jetnikov.

»Zgodilo se je 18. marca 1945.«

Hudo mi je in za hip prisluhnem marsejezi, ki jo med krajšo spominsko slovesnostjo s polaganjem venca pojejo člani francoske delegacije, Magda Hribar pa nadaljuje:

»Ostala sem sama s petimi otroki. Tončku je bilo takrat dva meseca, najstarejšemu Vinku osem let. Potem so bili še Franc, Ivan in Magda, ki je danes z menoj.« Povprašam po najmlajšem, ki ni poznal očeta. »Sedem mesecev je dopolnil, ko je umrl,« pravi in skuša s solzami v očeh pritrdati na kamnito steno fotografijo moža Antona.

V tem kraju gorja je bil samo številka 96812.

»Tu je zapisano ime Franca Stefana iz Voklega pri Kranju in tam Franca Volariča iz Idriškega,« slišim. Se dosti vklesanih črk je tod, saj je bilo samo v Gusnu po približno očitni več kot dvajset tisoč jetnikov, imenovana pa sta bila le dva izmed mnogih naših rojakov, ki se nikoli več niso vrnili v domovino.

S poklonitvijo jugoslovanskim žrtvam v Gusnu je bil sklenjen prvi postanek uradnega dela programa obiska Mauthausna, ki ga v počastitev umrlih tovarišev vsako leto petega maja — na dan obletnice osvoboditve tega zloglasnega nemškega koncentracijskega taborišča pripravi komisija za bišje politične zapornike, internirance in izgnance pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije. Skupaj z delegati zveznega odbora borčevske organizacije

MAUTHAUSEN NA DAN 28-LETNICE OSVOBODITVE

Nikoli več!

se obiskovalci iz Slovenije udeležijo tudi že običajne velike spominske slovesnosti v organizaciji mednarodnega komiteja za Mauthausen, posvečene vsem žrtvam nacističnega pekla.

Mauthausen, nekdanj samo ime tihe vasice v Gornji Avstriji, danes soznačnica smrti in trpljenja, leži v neposredni bližini Gusna, osemindvajset kilometrov jugovzhodno od Linza.

Pot nas vodi mimo kamnoloma Wiener Graben z zloglasnimi stopnicami smrti, strmo vklesanimi v

živo skalo, po katerih se je pod težkim bremenom zrušilo na tisoče jetnikov. »Stirideset do šestdeset kilogramov težke skale so morali nositi po stošestosemdesetih stopnicah in še naprej tudi po tri kilometre daleč — kdor se je zrušil, je bil obsojen na smrt,« pojasnjujejo vodiči v raznih jezikih, kajti na ta dan se v Mauthausnu zberejo ljudje domala iz vseh evropskih držav.

»Več deset tisoč Jugoslovancev je preživljalo v tem taborišču najbolj strašne trenutke svojega življenja. Po uradnih podatkih jih je umrlo

okoli trinajst tisoč, kar nas postavlja po številu žrtev v Mauthausnu in njegovih podružnicah na četrto mesto. Kljub sadističnemu mučenju in življenjskim razmeram, ki jih je bilo po strahotah le malo enakih v človeški zgodovini, so se nenehno borili, da obdržijo človeško dostojanstvo in svobodo duha, da ostanejo zvesti idealom borbe in revolucije. Obkroženi z žico, krvoločnimi psi in pošastnimi dimniki krematorijev, so našli toliko moči, da so skupaj z jetniki drugih dežel organizirali ilegalno odporiško gibanje proti fašističnim zločincem in njihovemu početju,« je ob spomeniku jugoslovanskim žrtvam v Mauthausnu med drugim dejal Miodrag Milić, predstavnik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije.

V spoštljivi tišini in z nemo obtožbo tega zločina nad zločini, so se ob osrednjem spomeniku v Mauthausnu uro zatem ob zvokih žalne koračnice zvrstile delegacije Sovjetske zveze, Poljske, Madžarske, Jugoslavije, Francije, Španije, Italije, Češkoslovaške, DDR, Grčije, Belgije, ZRN, Avstrije, Holandije, Amerike, Luksemburga, Velike Britanije, Danske, Romunije, Bolgarije, Albanije, Norveške, Alžirije, Tunizije, Maroka in se poklonile spominu svojih žrtev.

Mauthausen je v osemdeset mesecev dolgi vladavini smrti, od avgusta 1938 do 5. maja 1945, terjal 200.000 človeških življenj!

»Zakaj?« vprašuje Magda Hribar iz Podvin.

Namesto odgovora: 6. maja 1973, so na drugem koncu Avstrije v Pliberku na Koroškem, z vsemi častmi odkrili spominsko ploščo fašističnim zločincem; tam, kjer bi morali postaviti spomenik tristošestdesetim žrtvam — od osem mesečnega otroka do osemdesetletnega starčka — ki so jih nacisti med vojno pobili v treh sodnih okrajih Pliberk, Dobrlaves in Železnakla.

Grozljiva sočasnost!

MILENA STRAJNAR

Pregled štiriletnega dela organizacije

Nadaljevanje s 3. strani

morda s sedanjimi določili nismo v celoti zadovoljni, ker osnovnega problema socialnega razlikovanja ne rešujejo — ustvariti lažni občutek, da so prizadeti borci kot celota. Velika večina članov ZZB ni prizadeta in so tudi o teh stvareh v tem smislu odkrito razpravljali, ko so obravnavali ta, sicer po svoje dokaj občutljiva vprašanja. Prav tako je občutljivo vprašanje tistih pripadnikov posameznih enot, ki so vstopili v NOV po 9.9. oz. po 13.10.1943 in ki zaradi tega nimajo nekaterih osnovnih pravic, kot jih imajo borci pred 9.9.1943. Prizadeti so zlasti pripadniki nekaterih prekomorskih brigad, nadalje udeleženci pohoda 14. divizije in nekateri drugi, kar vse bi bilo treba temeljito proučiti in v čim krajšem času priti do ustreznih rešitev.

Janko Rudolf je še ugotovil, da bi se v prihodnje lahko izognili vsakršnim po-

novnim razpravam o teh zadevah, če bi jih uredili na sistematski način. Poudarku, da ni res, da bi bili borci nezadovoljni s tistim, kar imajo, sledijo navedbe vzrokov ponovnim razpravam o borčevskih zadevah in utemeljeni predlogi, kako vse to urediti.

Organizacijska vprašanja

Pred koncem svojega govora je predsednik pojasnil še nekatere organizacijske zadeve. Dejal je:

— Statut Zveze združenj borcev Jugoslavije, ki je bil sprejet na VI. kongresu v Ohridu, je uvelič kot novost delegatsko načelo na vseh ravneh naše organizacije. V izvajanju tega statuta se je pokazalo, da dosedanja uporaba tega delegatskega načela, ki je sicer brez dvoma dobro in edino sprejemljivo, v bodoči ustavni ureditvi predstavlja to načelo osnovno razmejitev med posameznimi subjekti naše družbene

skupnosti, v naši organizaciji pa povzroča določene težave in pomanjkljivosti. Težko je namreč po delegatskem načelu zagotoviti dva pomembna elementa, ki sta nujno potrebna, da bi dosegli uspešno delovanje organizacije. Vsaj v osnovi je treba doseči prvič: ustrezno strukturo glede na vse kategorije našega članstva, od vojaških vojnih invalidov, partizanov, internirancev, deportirancev, zapornikov, vojnih ujetnikov, pa žensk itd., in drugič, zadovoljivo funkcionalno oziroma delovno načelo. Poleg primerne zastopnosti glede na starost, spol itd. je namreč treba zagotoviti tudi določeno delovno strukturo. To velja zlasti za tiste organe in forume naše organizacije, ki naj tudi po delovnem načelu, po zanimanju za posamezno delovno področje, pa tudi po interesih posameznih ljudi, da določene obveznosti prevzamejo, pokrivajo vso razvejano dejavnost naše organizacije. Vse to je mogoče urediti tako, da bi s statutom določili možnost odstopanja od delegatskega načela v toliko, da bi lahko vsaj do določene mere zadostili navedenim potrebam. To je seveda v nasprotju s sedaj veljavnim statutom in čeprav se s tem strinja večina naših občinskih organizacij, je potrebno, da to načelo potrdi tudi skupščina.

Potreba po spremembi statuta

Ko je potem obrazložil še predlog sedmemu kongresu za spremembo statuta v tem smislu, je nadaljeval:

— Morda bo treba tudi organizacijska vprašanja vojaških vojnih invalidov v okviru skupne združene organizacije bolje urediti. Od časa do časa se namreč pojavljajo nekakšne težnje v tem smislu, kot da bi želeli imeti ponovno samostojno organizacijo. V tej zvezi se med drugim pojavlja tudi vprašanje o paritetni zastopnosti vojaških vojnih invalidov v vseh organih in forumih organizacije, čeprav sedanji statut tega ne omogoča, ker bi to terjalo lastno bazo konstituiranja. Prav gotovo je okrog tega nekaj problemov, ker sicer bi se taka vprašanja ne pojavljala. To pa pomeni, da jih je treba temeljito proučiti in če ne prej, vsaj do kongresa pripraviti ustrezne predloge za spremembo statuta tudi v tem smislu. Obstajajo še vprašanja medobčinskega sodelovanja v okviru republike ali pokrajine, prav tako pa tudi medrepubliškega sodelovanja, ki je premalo razvito in nezadostno, ki je občasno in ki ga bo treba dvigniti na višjo raven.

Potem ko se je Janko Rudolf v svojih izjavah dotaknil še politike mednarodnega sodelovanja Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije in nakazal potrebo dopolnitve

statuta tudi v tem pogledu je svoj govor končal s temi besedami:

— To je dejavnost, ki je dovolj pestra in razgibana, pa nima pravega izraza v našem statutu. Zaradi tega se pojavlja tudi potreba po temeljiti reviziji statuta, da bi ga čimbolj uskladili s sedanjimi in prihodnjimi potrebami in aktivnostjo naše organizacije v Sloveniji.

Te uvodne misli naj bi bile razlaga dejavnosti preteklega mandatnega obdobja, spodbuda za razpravo na današnji skupščini in za sprejem dokumenta, ki naj nam bo napotilo za našo bodočo dejavnost.

V. M.

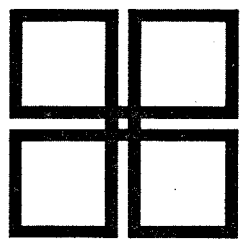
REŠITEV KRIŽANKE ŠT. 61

VODORAVNO: bp, LS, polir, sijaj, otomana, amaro, avans, topitev, napoj, Daka, Kolezija, omi, ekonom, Iskra, CL, ris, krvavica, Aare, at, stan, Tarim, maj, Meti, KJ, anemona, avar, arsak, sinonim, kotna, ikona, Maine, TD kv, garnitura, moa, orkan na kar.t, Mislinja, plastični, koš LS, pirit, alani, robač.

Knjižne nagrade prejmejo: »Sveti Urh« CEBASEK Tone, Kidričeva 1, p. 64000 Kranj, knjigo »Prvi bataljon« SILOVEK Heda, Skale 56, p. 63320 Velenje, »Varšavski uporniki« pa KREGAR Karlo, Gregorčičeva 23, p. 66250 Ilirska Bistrica.

Nagrajenci prejmejo knjige po pošti.

UPRAVA LISTA

induplati

INDUSTRIJA PLATNENIH IZDELKOV
JARJE, 6100 DOMZALE, SLOVENIJA
TELEFON H.C. 7281,
TELEX 31315-YU-IP

ŠOTOR PIRAN

višina 215 cm, stranska višina 180 cm

material: bombažno platno — vodonepropustno impregnirano, dno spalnega dela — plastična streha — plastificirana tkanina — barvne kombinacije: stene — temno in svetlo modre ali temno rjave in oker, streha — bela baldahin — svetlo moder oziroma oker parapet — progasto potiskani v barvah šotora število zavitev: 2 teža 32,8 kg 1 dnevni prostor z oknom za zračenje, 1 spalni prostor z okencem iz mrežaste tkanine, šotor se lahko poveča s prigrado.

Gre za negovanje tradicij NOB

Ker želimo, da je izobraževanje v naši socialistični samoupravni šoli ustvarjalni proces, ne pa učenje na pamet, uvajamo tudi pri pouku zgodovine aktivne delovne oblike in metode. Ena takih oblik je, da učenci sami iščejo pot od zgodovinskih virov do dejstev. Tak način dela je posebno uspešen v zgodovinskih krožkih, ki delujejo v okviru tako imenovanih prostovoljnih dejavnosti pionirske organizacije na približno 190 osnovnih šolah v Sloveniji. Ukvarjajo se z dvema vrstama dejavnosti: s poglobljanjem zgodovinskega znanja na podlagi že publiciranih zgodovinskih virov in literaturo ter z zbiranjem in preučevanjem na novo zbranih materialnih, pisanih in ustnih virov ter s pisanjem nalog na določene teme.

Doslej so krožki pionirjev-zgodovinarjev že trikrat tekmovali, vedno v tematici narodnoosvobodilnega boja. Letos, glede na obletnico, tekmujejo v tematici o kmečkih puntih, poslej pa se bodo posvetili spet predvsem zgodovini narodnoosvobodilnega boja in delavskemu gibanju.

Zgodovinski krožki imajo torej dvojni namen: da si učenci v njih širijo znanje zgodovine in da se, kolikor je to mogoče, postopoma seznanjajo z metodami raziskovalnega dela in da se ob podrobnejšem preučevanju zgodovine narodnoosvobodilnega boja ter drugih revolucionarnih gibanj idejno vzgajajo.

Pri dosedanjih tekmovanjih mladih zgodovinarjev se je pokazalo, da delajo učenci z veliko prizadevnostjo, da pa so pri vrednotenju virov in oblikovanju sklepov včasih premalo kritični, ker niti oni niti mentorji niso dovolj seznanjeni z metodologijo dela. Zato je na željo učiteljev-mentorjev Zavod za šolstvo SRS priredil v sodelovanju z Institutom za zgodovino delavskega gibanja 12. 4. 1973 enodnevni seminar za mentorje zgodovinskih krožkov, ki se ga je udeležilo 32 učiteljev in 3 pedagoški svetovalci. Predavatelj — ravnatelj muzeja NOB v Mariboru Milan Ževart, docent filozofske fakultete v Ljubljani dr. Mirko Stiplovšek in dr. Tone Ferenc, ravnatelj Instituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani — so predavanj pripravili na podlagi vprašanj, ki so jim jih predhodno posredovali mentorji.

Prof. Milan Ževart je govoril o zbiranju in evidentiranju materialnih virov in fotografij. Povedal je, da so kvalitetne muzealne je na terenu danes že redkost, vendar se včasih še najdejo vredni predmeti Gre predvsem za predmete, ki so jih v narodnoosvobodilnem boju množično uporabljali, in predmete, ki so enkratni. O predmetih moramo zbrati čimveč podatkov, ker imajo le tako vrednost. Za zgodovino so na terenu zelo pomembni tudi spomeniki, kot bunkerji, bolnišnice, tehnike itd. Le-te je potrebno vrisati v topografske karte in o njih zbrati čim več podatkov, zbrati pa tudi poročila o ljudeh, ki so v njih delali. Nekateri predmeti nam ne morejo rabiti kot viri, so pa pomembni za razvijanje tradicij narodnoosvobodilnega boja. Drugi so zopet pomembni samo za lokalno zgodovino, je povedal prof. Milan Ževart. — Dalje, kateri predmeti imajo širši pomen, katere hranimo v muzeju in katere v šolskih zbirkah, kako slednje urejamo, in podobno. Na primeru kartotečnega lista je pokazal, kako predmete evidentiramo in povedal, kako jih zaščitimo. Obrazložil je, da so fotografije

neprimerno pomembnejši vir kot muzealije, zato zavzemajo fototeke važno mesto v naših muzejih.

Dr. Tone Ferenc je na nekaj predmetin zelo zanimivo razložil, kako ugotavljamo izvor fotografij in njihovo vsebino ter kakšen pomen imajo lahko pri nas najdene fotografije celo za zgodovino odporniških gibanj v drugih deželah.

O ustnih virih je spregovoril dr. Mirko Stiplovšek. Ti so važno dopolnilo pisnim in materialnim virom, vendar jih ne smemo uporabljati nekritično. Pri zbiranju ustnih virov naj krožki zgodovinarjev delo sistematično razdelijo na pripravo in vodenje pogovora, oblikovanje in kritično vrednotenje ter avtoriziranje, ko ustno izročilo postane pravi zgodovinski vir. Ob pripravi morajo mentorji najprej proučiti literaturo in že objavljene virov in učence seznaniti s problematiko. Med pogovorom je treba voditi zapisnik in po možnosti uporabljati magnetofon. Pričam mnenja ne smemo sugerirati, ampak jih moramo le usmerjati.

Dr. Stiplovšek je mentorje dalje opozoril tudi na to, da bodo pri zbiranju podatkov učencem in mentorjem v pomoč borbovske organizacije in druge družbenopolitične organizacije, pa tudi ustrezne institucije, ker so za zbiranje zgodovinskega gradiva zainteresirane. Na konkretnih primerih članov mladih v rubriki »TV 15 za mladino« je pokazal, kako naj bi izgledali zapisi pogovorov z borci in aktivisti ter kako so ti prispevki že koristni tudi zgodovinarju in raziskovalcu. Prispevke bi lahko objavljala šolska in lokalna glasila, najboljša pa »TV 15«, v katerem bi ustrezno rubriko lahko tudi razširili. »Zavedati se moramo«, je poudaril dr. Stiplovšek, »da gre pri zbiranju in proučevanju virov vedno tudi za negovanje tradicij narodnoosvobodilnega boja, se pravi za idejno-vzgojni aspekt.«

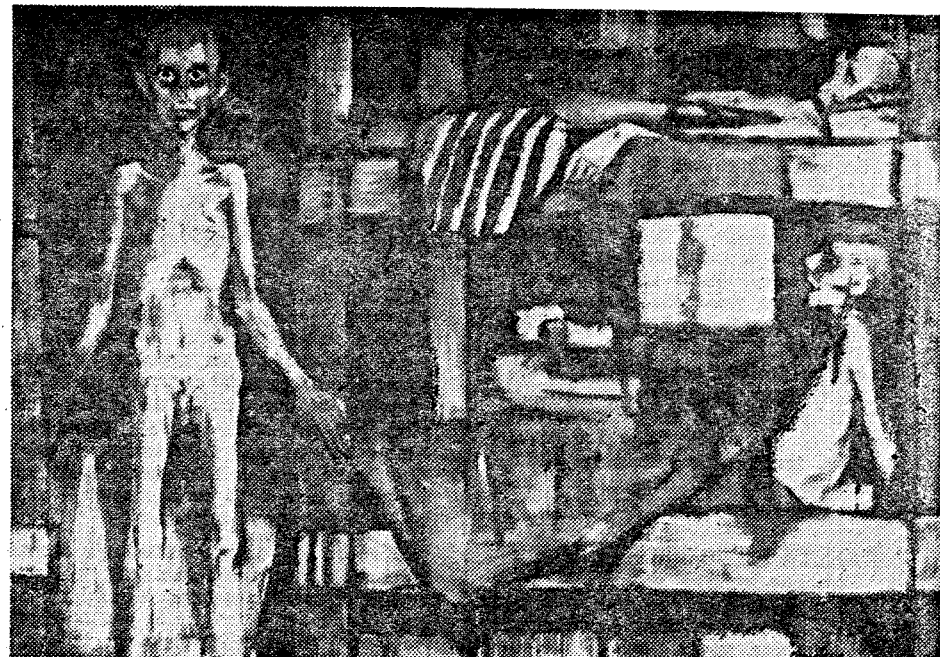
Zadnji je bil na vrsti referat dr. Toneta Ferenc: »Kako poteka delo pri pisanju znanstvenih razprav.« V tem referatu, ki je bil bogato ilustriran s primeri, je predavatelj orisal potek raziskovalnega dela od izbire teme, prek uporabe literature ter publiciranih in nepubliciranih virov in njihovega citiranja, do oblikovanja razprav. Udeležence seminarja je seznanil z edinstveno bogatim gradivom Instituta za zgodovino delavskega gibanja in z najpomembnejšimi zbirkami virov za zgodovino narodnoosvobodilnega boja.

Po referatih so si udeleženci pod vodstvom ravnatelja dr. Toneta Ferenc ogleali Institut za zgodovino delavskega gibanja in se seznanili z njegovim delom

V anketi o uspešnosti seminarja, ki jo je izvedla pedagoška svetovalka, so vsi udeleženci ugotovili, da so bila predavanja izredno kvalitetna ter zanimiva in da so šele iz njih dobili pravo sliko, kako naj delo v krožkih poteka — zato škoda, da seminar ni bil organiziran že prej. Želeli so, da bi bila predavanja s seminarja objavljena v tisku, da bi se izdelala podrobna metodologija dela in da bi se delo krožkov razširilo tudi na srednje šole.

Prihodnja tema, na katero bodo pionirji — zgodovinarji tekmovali, bo predvidoma »Moj domači kraj od leta 1941 do kapitulacije Italije.«

VIDA WEDAM

NIKOLAJ OMERSA: TABORISČE, 1946 (Z likovne razstave povojnih del slovenskih umetnikov z motivi in temami iz narodnoosvobodilne vojne v Muzeju ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani.)

MISIJA MAJORJA MACDONALDA

V anglo-ameriškem štabu na Malti so se leta 1942 spraševali o stanju čet narodnoosvobodilne vojske v Jugoslaviji, na nekatere — to je bilo že jasno — so lahko zavezniki edino resno računali pri morebitnem izkrcanju na Balkanu. Zato so v Jugoslavijo poslali že dve misiji, a sta bili obe uničeni. Očividno so imeli Nemci svojega obveščevalca v zavezniškem štabu. V tretje so poslali majorja Hudsona, ki je bil izkušenejši od prejšnjih. Dobro je poznal Jugoslavijo, saj je pred vojno v Beogradu študiral slavistiko. Na podlagi njegovega poročila je sledila prva pošiljka zdravil. Še več — Hudsonu je uspelo nastaviti past nemškemu vohunu, ki se je leta uspešno skrival v zavezniškem štabu.

To bo v glavnem vsebina novega filma »Misija majorja MacDonalda«, ki ga bo po scenariju Ivana Matovića in Predraga Golubovića posnel Sveta Pavlović. Zanimivo je, da je del filma že posnet. Pavlović je bil namreč drugi režiser v ekipi »Sutjeske« in je za svoj film izkoristil nekatere množične prizore, ki jih Delič ni uporabil.

NEMEC O AUSCHWITZU

Dunajska založba »Europa« je pred kratkim izdala dokumentarno delo Hermanna Langbeina »Menschen in Auschwitz«. Avtor je sam doživel strahote tega koncentracijskega taborišča in nastopil tudi kot priča v Frankfurtu proti nacistom v znanem »Procesu Auschwitz«. Okoli šesto strani obsegajoča knjiga je objektivno in grozljivo poročilo o tem, kar se je dogajalo v Auschwitzu.

FILM O GANDHIJU

V Ameriki bodo posneli na filmski trak življenje indijskega borca za neodvisnost Mahatma Gandhija, naslovno vlogo pa naj bi igral Marlon Brando.

RAZSTAVA O PETÖFIJU

Ob 150-letnici rojstva največjega madžarskega pesnika in revolucionarja Sándorja Petőfija sta priredila Knjižni muzej iz Budimpešte ter Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani razstavo, ki bo odprta do 19. maja. To je potujoča razstava slik iz Petőfijevega življenja in delovanja, slik, ki so jih razstavili še v ZDA, Angliji, Tullnu, Berlinu, Parizu in Milanu. V Milanu so v okviru razstave odkrili Petőfiju spomenik.

SUTJESKA V PULJU

Od »Sutjeske« režiserja Stipe Deleća z Richardom Burtonom v glavni vlogi mnogo pričakujejo. Filmsko epopejo o legendarni bitki snemajo že nekaj let in bo gotova neposredno pred puljskim festivalom. Za letošnji jubilejni festival — njegovo dvajsetletnico — je pripravljenih vsega deset filmov: torej priložnost za »Sutjesko«, da s svojo veličino zasenči pomanjkljivost letošnje jugoslovanske filmske produkcije.

Vesna Malohodžić in Dušan Janičević v Sutjeski.

»POMLAD V SVOBODI«

V dvorani Tivoli bo 18. maja ob 20. uri prireditev »Pomlad v svobodi«.

Nastopili bodo otroci iz raznih krajev Slovenije. Izkupiček od prodanih vstopnic so namenili za pomoč otrokom Vietnamu in Kambožde.

KRAJEVNE IN OBČINSKE ORGANIZACIJE ZZB NOV

V počastitev kongresa ZZB NOV vam nudimo 20 % popust za vse knjige naše založbe.

Predvsem priporočamo naslednje:

- Bolečina, Karel Grabeljšek, 65 din
- Balada o Kovačici, Janez Vipotnik, 45 din
- Izgubljeni zapiski, Dore Klemenčič-Maj, 140 din
- Življenje v naravi, priročnik, 100 din
- Ravensbrück, Erna Muser. Vida Zavrl, 100 din
- 7000 dni v Sibiriji, Karlo Štajner, 140 din
- Križpotja I., II., III., Karel Leskovec, 150 din
- Vesela Pomlad, Karel Leskovec, 70 din
- Matjaževa knjižnica (za mladino do 13. leta) kpl. 5 knjig, 110 din
- knjige Instituta za zgodovino delavskega gibanja
- knjige iz knjižnice NOV in POS

Naročila sprejema PARTIZANSKA KNJIGA, Vodnikova 43, Ljubljana, do 15. junija 1973.

MANJ NESREČ IN VEČ ŽRTEV

Iz podatkov, ki so jih objavili v ZDA, je mogoče ugotoviti, da število letalskih nesreč nenehno pada, toda te nesreče zahtevajo več žrtev kot poprej. Razlog je v tem, ker so letala čedalje večja in zato vsaka posamezna nesreča povzroči več človeških žrtev. Tako na primer je bilo v ZDA leta 1962 skupno 4840 nesreč, v katerih je izgubilo življenje 857 potnikov, deset let kasneje pa je bilo nesreč nekaj manj (4452), žrtev pa precej več (1398). Toda pri tem je treba upoštevati dejstvo, da so letala v letu 1972 bila v zraku skoraj dvakrat toliko časa in preletela dvakrat več kilometrov kot pa leta 1962.

RAKETA ZA 19.000 DOLARJEV

Izraelska vojaška industrija izdeluje med drugim orožjem tudi letalsko raketo ŠAFRIR. Težka je 93 kg, sicer pa je povsem tranzit-

zanimivosti

storizirana. Ko je raketa usmerjena proti cilju, dobi pilot prek slušalk zvočni signal, hkrati s tem pa se pred njim prižge signalna lučka. Raketa je sorazmerno poceni, saj stane le 19.000 dolarjev.

KOLIKO JE STAL VIETNAM

Londonski mednarodni inštitut za strateško raziskovanje je v posebni publikaciji, ki je izšla pred kratkim, objavil nekaj zanimivih podatkov o tem, koliko denarja so vložile v vietnamsko vojno nekatere tuje sile. Po teh podatkih sklepamo, da so Združene države Amerike za vojno v Vietnamu potrošile kar 108 milijard dolarjev. Druga stran je imela precej manjše izdatke. Tako na primer naj bi vietnamska vojna stala Sovjetsko zvezo 1660, Kitajsko pa 670 milijonov dolarjev.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

PO PREMIRJU V VIETNAMU

Dopolnjena koncepcija

Dokopati se v krvavem metežu zgodovine do pravilne ocene, duha in smisla neskončne vrste tragičnih, zaslepljenih obdobj, razjasniti obrise določene dramatične situacije, ali kakega posebno razburjivega obdobja, bi bilo pravzaprav glavna tema tistega pravega zgodovinskega, ki naj bi dal tudi oceno o vojni v Vietnamu in udeležbi ljudstva v njej, s tem pa bi tako zgodovinske dalo tudi svoj prispevek razvoju vojaških spretnosti in znanosti.

Končana je drama šestletnega osvobodilnega boja severnovietnamskega ljudstva, z njo se je potrdila neomajna resnica, da maleda naroda, ki se bojuje za svobodo, pravično stvar, svojo neodvisnost in za svoj obstoj, ne more nihče potolči. Daleč močnejši agresor, oborožen z najsodobnejšo tehniko, je bil prisiljen sesti za mizo pogajanj in podpisati premirje.

Osvobodilne sile Severnega Vietnama je predstavljalo celotno prebivalstvo, ki šteje 23.300.000 ljudi. Porazdeljeno je bilo v redne oborožene sile, armado — pehotne divizije, polke in brigade, drugi del pa v partizanske in teritorialne enote, organizirane v bataljone in čete. Tretji del oboroženih sil je predstavljalo nerazporejeno prebivalstvo. Zaradi take porazdelitve sil je osvobodilna vojna vietnamskega ljudstva v marsičem dopolnila vojaško teorijo in vojaške spretnosti, pomeni tudi dopolnilo tistim izkušnjam, ki jih je vojaški teoriji prispeval narodno-osvobodilni boj in socialistična revolucija narodov Jugoslavije.

Se posebno pomembno dejstvo in specifičnost v osvobodilnem boju Vietnama predstavlja obstoj redne armade, za kar so bili predvsem pogoj svobodno ozemlje ter baze za oskrbovanje z materialno-tehničnimi in drugimi sredstvi.

Razmestitev in premike enot redne armade so lahko zagotovili le s tem, da so jih zaščitili pred letalskimi napadi. Okoliščine, v katerih so enote vodile boje, so zahtevale,

da se enote naglo premikajo z enega področja na drugo, kar pa ni bilo lahko, saj je na primer pehotna divizija štela tudi po 10.000 do 12.000 vojakov; zato je bilo treba zagotoviti za premike vse možnosti, posebno taktiko in tudi usposobiti ljudi, da so tako taktiko znali izvajati. Agresor je imel na voljo — in jih tudi uporabljal — številne letalske in helikopterske enote, oborožene z najsodobnejšimi vrstami bojne tehnike. Poleg izvidniških letal je za opazovanje in nadzorovanje ozemlja uporabljal tudi najsodobnejše radarje in satelitsko tehniko, vse z namenom, da bi odkril razmestitev, premike in grupiranje osvobodilnih sil. V izredno velikem številu se je agresor posluževal letal, ki so odmetavala prave »preproge« bomb. Po nekaterih podatkih je bilo na vietnamskem bojišču uporabljenih več letal kot v Evropi v vsej 2. svetovni vojni. Če k temu prištejemo še biološko-kemična sredstva, so glede na velikost vietnamskega ozemlja prekosili vse rušilne rekorde dose-
danih vojn.

V takih razmerah je bilo resnično mo-
strstvo zagotoviti obstoj, premike in grupiranje osvobodilnih rednih oboroženih sil, zato pa je bilo treba iznajti in uporabiti taktiko, s katero bi lahko postali enakovredni drugače premočnemu nasprotniku. Uporabljali so protiletalsko zaščito, gozdove v džungli za maskiranje in skrivanje vojske. Izkazalo se je, da je najpopolnejša zaščita, če se enote vkopljejo v tla in si tu izdelajo sisteme rovov z več vhodi. Tako lahko zapišemo, da je ta vojska — skupaj z narodom — največji del svojega življenja v času vojne preživel pod zemljo in so letala napadalec odmetavala svoje smrtonosne tovore v »prazno«. Rušila so naselja in uničevala gozdove ter polja. Zoper nje so na teritorialnem načelu organizirali zelo učinkovit sistem protiletalske zaščite z artillerijo od 12,7 mm do 100 mm ter raketami »zemlja-zrak«, tako da so se lahko bojevali zoper letala, ki so letela na majhnih, sred-

njih in velikih višinah. In bili so dnevi, ko je nad Severni Vietnam poletelo po 30 do 50 supermodernih bombnikov B-52.

Del teritorialnih in partizanskih oboroženih enot se je uspešno vključeval v boje, ki jih je vodila redna armada. Te sile so bile nenehno navzoče na fronti, posegale v večje in manjše akcije, organizirale zase-
de, hodile v izvidnice in zbirale podatke o pripravah in moči nasprotnika. Uspešno so presenečale sovražnika na tistih delih ozemlja, kjer jih je najmanj pričakoval; nenadoma so se pojavljale v neposredni bližini Saigona, od časa do časa napadale ameriške baze — in to celo tako, ki so bile za-
varovane tako zelo, da nikomur niti na misel ni padlo, da bi si jih kdo upal napasti. Takšna je bila ta taktika, ki je nemogoče spreminjala v mogoče.

Tretji del oboroženih sil je predstavljalo nerazporejeno prebivalstvo, katerega oči so bile nenehno uperjene proti fronti, da bi lahko čimprej pomagalo svoji vojski. Vsak zaselek je bil organiziran kot vojaška enota.

Na znak, da prihajajo letala, je bilo normalnega življenja konec. Ljudje so izginili pod zemljo, kar jim je reševalo življenja, niso pa mogli skriti hiš, naselij, tovarnih in mest. Po vsakem bombardiranju in vrnitvi v svojo vas so našli opustošenje; hiše so bile zravnane z zemljo, požgane, in življenje se je moralo začeti znova.

Ljudstvo je pokazalo zelo visoko zavest in enotnost tudi pri zbiranju živil in oskrbovanju oboroženih enot, kar mu je bilo pravzaprav tudi najpomembnejša naloga.

Pomembne so izkušnje v poveljevanju vsem komponentam oboroženih sil. Pri tem je povezovalna misel izvirala iz štabov in poveljstev redne vojske. Ta so pripravljala načrte za akcije in boje, v katere so vključevala tudi partizanske enote. V načrtih so natanko določili in sinhronizirali naloge glede na kraj in čas izvedbe, in to naloge vseh delov oboroženih sil, zajetih v izvedbo določene operacije. Sistem poveljevanja in zvez v tako zapletenih okoliščinah predstavlja prav posebno poglavje v znanstveni uporabi vojne teorije in spretnosti.

Pogoste spremembe položaja na fronti so zahtevale, da so štabi in poveljstva kar najbolj naglo in pravočasno zvedeli zanje in izdali dopolnitve in spremembe zastavljenim nalogam, ki so jih bile prej dobile enote. Za to je bil potreben izredno dober in učinkovit sistem zvez, ki pa je moral zagotavljati tudi tajnost prenašanja ukazov in podatkov, kar je bilo izredno zahtevno, saj je imel nasprotnik velike tehnične možnosti in zelo dobro prisluškovalno radijsko službo. Do velikega izraza je prišla uporaba kurirjev za prenašanje ukazov enotam iz višjih v nižja poveljstva oz. štabe. Najpogostejše so vse tri sestavine oboroženih sil dobile naloge kar za daljše obdobje vnaprej, za izvedbo ene ali več akcij. Posebne naloge, ki naj bi jih izvedli v daljšem časovnem razdobju, so dobivale partizanske in teritorialne enote, ki so delovale na osvobojenem ali poliosvobojenem ozemlju.

Praktične izkušnje, ki jih je dal vietnamski osvobodilni boj, so velike in številne, posebno v zvezi s poveljevanjem in vodenjem enot, v marsičem pa so si podobne z izkušnjami, ki si jih je nabrala jugoslovanska partizanska vojska v našem narodno-osvobodilnem boju.

MIRKO DRČA

VABLJENI

Rezervne vojaške starešine vabimo, da se udeležijo tehničnega zbornika, ki ga pripravlja poveljstvo ljubljanske armade v vojašnici »Ljube Sercerja« v Ljubljani, in to:

24. maja ob 8., 10.30, 15. in 17.30 ter
25. maja ob 8. in 10.30

Navedeni terminj so predvideni samo za rezervne vojaške starešine. Prosimo, da se držite navedenih ur in pridete 10 minut prej zaradi razdelitve po skupinah in delovnih točkah.

Razstavljena bo oprema in oborožitev vseh rodov in služb v JLA od oklepne vozila do pripomočkov in učil za izvajanje učnega programa. Med razstavljenimi predmeti bodo tudi najnovejša sredstva in oprema.

MESTNI ODBOR ZRVS
L J U B L J A N A

Mine zahodnih armad

Ing. podpolkovnik T. Musin je v sovjetski reviji TEHNIKA IN OBOROŽENJE objavil članek o sodobnih načinih postavljanja min in o prizadevanjih strokovnjakov v armadah NATO na področju minsko-eksplozivnih sredstev.

Vojaški strokovnjaki računajo na množično uporabo min v morebitni prihodnji vojni, hkrati s tem pa se tudi zavedajo, da bodo mine omejevale manevriranje mehaniziranih enot. Po drugi strani pa ni moč postaviti minskih polj na široki fronti dovolj hitro, če ni na voljo zadosti enot in sredstev. Izhod iz tega iščejo v dveh smereh:

- za miniranje in razminiranje bodo morali uporabljati poleg inženircev še pripadnike drugih rodov, ki jih posebej urijo v te namene. Da bi lažje opravljali svoje delo, so mine čimbolj preprosto konstruirane;

- mine polagajo s posebnimi stroji ali pa na vozila (kamione, oklepne transporterje) montirajo preproste naprave za polaganje min. V tem primeru poteka miniranje do sedemkrat hitreje, kot če bi mine polagali ročno.

Znano je, da 65–70 odstotkov časa, potrebnega za postavitve kakega minskega polja, potrošijo za vkopavanje in maskiranje min. Zato nekateri strokovnjaki predlagajo, naj min ne bi več vkopavali, ampak bi jih trosili kar po tleh. To bi storili pred bližajočim se sovražnikom in tako bi odpadla potreba po mnogem prej postavljenih minah na velikih površinah. Ugotovljeno je, da je takšne ovire težko odkriti, zlasti pa še iz zraka.

Mine iz helikopterjev

V Združenih državah Amerike in v Veliki Britaniji so s poskusi dokazali, da je moč polagati mine tudi s pomočjo helikopterjev. Opremili so jih s posebnimi žlebovi, po katerih so mine drsele na tla. Spodnji konec žleba je smel biti le največ polmetra nad zemljo, zakaj v primeru, če bi mine padale z večje višine, bi se poškodovale. To je resna pomanjkljivost, zato skušajo konstruirati tako protitankovske mine, ki bi lahko padale tudi z večje višine in ki bi bile tempirane, ali pa bi bile opremljene s takim mehanizmom, ki bi mino v ustreznem roku onesposobil.

Ameriški strokovnjaki menijo, da so perspektivne zlasti protitankovske mine s tekočim ali plastičnim razstrelivom in ohišjem iz tkanine ali sintetične snovi. Mine te vrste so napolnjene s tekočim razstrelivom »as-

trolit«. Ko so ga preskušali, so ga polivali kar po tleh, v »mlake« pa so vtaknili vžgalnike. Njegova prednost je tudi v tem, ker — če je na odprtem prostoru — že po nekaj dneh izgubi eksplozivne lastnosti in minsko polje ni več nevarno.

»Protikilrenske« mine

Na vso moč si prizadevajo, da bi konstruirali take mine, ki jih je težko odkriti. Ker je mogoče z induktorskimi detektorji odkrivati le kovinske mine, vse bolj uporabljajo take, ki imajo plastično ohišje, ali pa ga sploh nimajo. Brez ohišja so na primer mine iz stisnjene gosenice, ki imajo plastične vžgalnike, zato je te mine silno težko odkriti.

Novi tanki imajo široke gosenice, ki so proti eksplozijam zelo odporne. Zato uvajajo močnejše mine, kot pa smo jih poznali doslej. Napolnjene so s trolitom, pa tudi z razstrelivom tipa »V«, ki vsebuje več kot 50 odstotkov heksogena. Prejšnje mine so imele 1,5–5,4 kg razstreliva, sedanje pa ga imajo 7–10 kg. Premier min se je povečal od 180–200 na 300 mm.

Eksplozija mine pa gosenico navadno le pretrga in poškoduje enega do dva člena. Zato je mogoče poškodovano vozilo dokaj hitro popraviti. Pokazala se je torej potreba za tako mino, ki bi uničila vozilo s posadko vred. Izumili so tako imenovano protikilrensko mino (kilrens je razdalja od tal do dna tanka). Ker so napolnjene s kumulativnim razstrelivom, so sorazmerno majhne in lahke, vendar so kljub temu zelo učinkovite. Sprožijo se ne le takrat, ko jih pritisnejo tankovske gosenice, ampak tudi v primeru, ko se znajdejo med njimi. Zato jih lahko postavljajo bolj na redko brez strahu, da bi se spričo tega tanki lažje prebijali prek minskih polj kot doslej. Poznamo pa tudi že kumulativne mine, ki na tank učinkujejo s strani.

Z ameriški težkimi protigoseničnimi minami M-15 so opremljene skoraj vse armade iz držav NATO. Mina M-15 ima jekleno ohišje z dvema dopolnilnima vžgalnikoma, napolnjena pa je z razstrelivom tipa »V«. Italijanska mina H-55 ima plastično ohišje in pnevmatični vžgalnik, ki se ne more aktivirati samo s kratkotrajnim pritiskom in je zato odporen proti udarnemu valu jedrske eksplozije.

Nemška mina DM 11 in švedska mina M-103 sta brez vsakega ohišja. DM 11 ima vžgalnik iz plastične snovi (celo vzmet je iz plastike). Mina M-103 ima tudi vžgalnik,

ki se ob eksploziji jedrske bombe ne more aktivirati.

Protikilrenska mina M-21 je kumulativna, lijak eksplozivnega naboja pa je obrnjen navzgor in pokrit z debelo jekleno ploščo, zaradi česar je kumulativni učinek mine še toliko močnejši.

Pred petimi leti je ameriška armada dobila mine M-24, ki delujejo bočno. Pravzaprav so to protitankovske granate kal. 88,9 mm v plastičnih ceveh. Nekoliko nagnjene cevi razpostavijo v smerih, kjer pričakujejo tanke. Ko tank pelje čez kabel, ki je povezan z granato, se naprava sproži, granata švigne iz cevi in s strani zadene tank.

Mini protipehotne mine

Izpolnjujejo ne le protitankovske, ampak tudi protipehotne mine. Zanje je značilno to, da so novejši tipi manjši in lažji od prejšnjih. Vsebujejo le 10–30 gramov (pa tudi manj) trolita ali tetrila. Zato so lahko lažji, s tem pa jih je težje odkrivati in lažje prevažati ali prenašati.

To velja predvsem za fugasne mine. Kar zadeva eksplozivne mine, je največ od teh odskočnih. Po konstrukciji so podobne nemški odskočni mini SM-35. Mine te vrste odskočijo na višino 1,2–1,5 metra od tal, se tam razlete, njihovi drobcji pa so lahko nevarni v krogu s premerom 100 metrov.

Protipehotne mine navadno postavljajo ročno. Razmišljajo pa tudi že o tem, da bi jih kar trosili, ne da bi jih zakopavali v zemljo in maskirali. Ameriška vojska ima na primer mini protipehotne mine HM-27, ki jih trosijo iz helikopterjev, letal ali kopenskih vozil. Njihovo ohišje je iz tkanine, napolnjene pa so s svinčevim azidom (vrsta inicialnega razstreliva). Pripravljajo pa tudi mine, ki bi bile napolnjene s tekočimi razstrelivi, med drugim tudi z »astrolitom«.

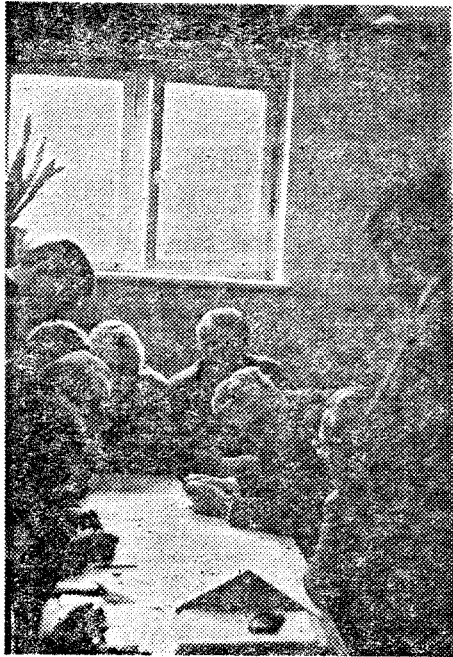
Pred nekaj leti so v ZDA konstruirali posebne eksplozivne protipehotne mine. Ena od njih je M-18 A1, ki je namenjena predvsem za dirigirana minska polja. Njeno polietilensko ohišje je napolnjeno s plastičnim razstrelivom S-4 in jeklenimi kroglicami. Ob sprožitvi lete kroglice proti cilju, kamor je mina usmerjena, do 50 metrov daleč in do dva metra nad tlemi. Mine sprožijo — posamič ali skupniško — iz zaklo-nišča.

Miniature mine te vrste lahko pritrdijo na bočne stranice vozil, okrepljene z jekleno ploščevino. Ko se sovražnik približa vozilu, mine sprožijo iz kabine.

Tekmovanje obdravskih občin

V počastitev občinskega praznika Maribor (27. april) so v okolici Kamnice izvedli taktično-orientacijski pohod. Sodelovale so ekipe mladine in rezervnih vojaških starešin obdravskih občin: Ljutomer, Lenart, Ormož, Ptuj, Maribor in Slovenska Bistrica. Nastopilo je 30 mladincev in prav toliko rezervnih vojaških starešin. Organizator pohoda je bil občinski odbor ZRVS Maribor.

Tega dne so se tekmovalci že ob 7. uri zjutraj zbrali v Mariboru pred domom druž-

Člani glavne ocenjevalne komisije

benih organizacij. Najprej so izžrebali, katera ekipa posamezne občine bo tekmovala kot prva. Nato pa so ekipe rezervnih vojaških starešin na terenu že pričele reševati taktično-teoretična vprašanja. Naloga ni bila niti tako enostavna. V danih okoliščinah se je bilo treba odločiti za kar najbolj primerno obliko protidiverzantskega in gverilskega bojevanja. Tekmovalci so se tega reševanja resno oprijeli. Vedeli so, da tega ne gre podcenjevati. Mladinske ekipe pa so medtem odšle na strelišče v Ribniško selo pri Mariboru in se tam pomerile v streljanju z vojaško polavtomatsko puško.

Ko so ene in druge ekipe vsaka zase izpolnile svoje obveznosti, so pričeli z naslednjo nalogo, z reševanjem topografskih znakov, rezervni starešine pa so se lotili še taktičnih znakov. Pri tej nalogi je bilo treba razvozlati 15 topografskih in 10 taktičnih znakov.

Pri nadaljnji nalogi so morale mladinske in ekipe rezervnih vojaških starešin v naravi poiskati določene objekte in jih narisati na karto. Poleg tega so morali eni in drugi tekmovalci meriti azimute in to prenašati na karto ali pa narobe. Sicer ne bi mogli v naravi poiskati posameznih objektov ali pa točk, predvidenih v nalogi.

Med ekipami rezervnih vojaških starešin so dosegli Ormožani prvo mesto s 724, drugo Mariborčani s 601 in tretjo Slovenjebistričani s 593 točkami. Sledijo ekipe iz Ljutomerja (437), Lenart (392) in Ptuj s 243 točkami. Pri posameznikih so prva tri mesta prav tako dosegli tekmovalci iz Ormoža: MARJAN VNUK 153, BORIS VERBANČIČ 151 in FRANC MLINARIČ 142 točk.

Pri mladinskih ekipah so prvo mesto zopet zasedli Ormožani (154 točk), drugo iz

Slov. Bistrice 123, tretjo pa Mariborčani s 86 točkami. Tem sledijo mladinske ekipe ostalih občin. Med posameznimi mladinci so dosegli prvo mesto LENART LEOPOLD (37) in drugo STANKO PREJAC (34 točk), oba iz Ormoža, tretje pa FRANC OSLAK iz Maribora (31 točk). Njim sledijo: BOJAN PAJEK, Slov. Bistrica, 30 in JERICA LOVRENC Maribor, 30 točk. Zmagovalci so prejeli od organizatorja praktične nagrade.

Mariborska mladinska ekipa je pri topografiji od 125 možnih točk dosegla kar 124 in iz Slov. Bistrice pri streljanju od 250 možnih 142 točk. Poleg tega so mladinske ekipe Maribora, Slov. Bistrice in Ormoža pokazale lepe rezultate pri orientaciji. Tovrstna opravila so izpolnili v predvidenem času, torej brez zamud. Vse to kaže, kako koristno je, da se tudi taborniki, ki so bili člani udeleženi mladinskih ekip, vadijo v spretnostih, kot sta topografija in orientacija. Nekateri mladinci so izrazili željo, da bi radi večkrat streljali z vojaško puško. Namesto tega pa sedaj največkrat vadijo z zračno puško. Vse to seveda bistveno vpliva na rezultat tekmovanja.

Posebej je treba pohvaliti organizatorja pohoda, ker je izbral dober teren, pa tudi naloga je bila zelo realna. Priznanje je treba izreči tudi predstavnikom obdravskih občin za tvorno sodelovanje, saj so zamisel pohoda podprli, in ne nazadnje tudi vsem tekmovalcem.

Organizator pa je še poskrbel, da so kot enakovredni člani sodelovali v ocenjevalni komisiji predstavniki ZRVS obdrav-

Mariborska mladinska ekipa

skih občin. Poleg tega pa tudi za dober partizanski golaž.

Orientacijsko-taktičnega pohoda so se kot gledalci udeležili nekateri predstavniki krajevnih organizacij ZRVS občine Maribor in pa IVAN GRADISEK, inštruktor republiškega odbora ZRVS Slovenije.

TEKST IN SLIKI: D. MIKLAVEC

NOVOST PRI RAZPISIH ZA SPREJEM V VOJAŠKO AKADEMIJO

Sprejemali bodo tudi učence poklicnih šol

Letos bodo med gojence vojaških akademij JLA sprejemali učence vseh srednjih šol, na katerih traja šolanje štiri leta, poleg njih pa tudi učence poklicnih šol, ki trajajo tri leta, vendar pa bodo morali ti učenci izpolnjevati določene pogoje.

To je novost v razpisu, ki ga je objavila Personalna uprava zveznega sekretariata za narodno obrambo v zvezi s sprejemom učencev in dijakov za gojence vojaških akademij v letu 1973. Za gojence vojaških akademij se bodo lahko prijavi tudi vojaki, ki služijo vojaški rok ter gojenci šol za rezervne oficirije in aktivni podoficirji, ki imajo vse pogoje, zahtevane v razpisu.

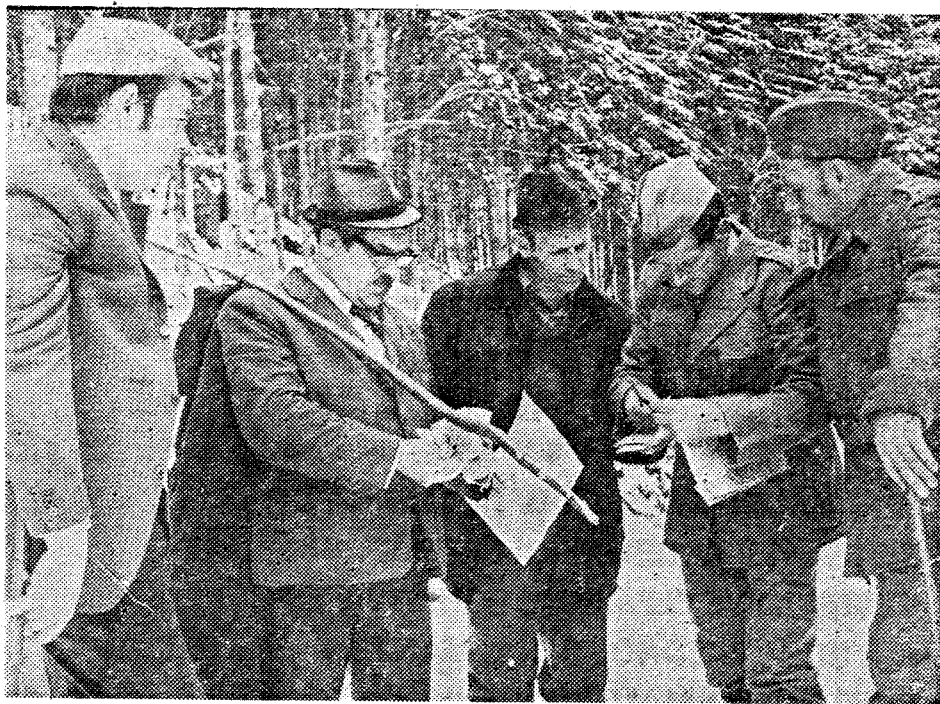
Za zainteresirani kandidati se lahko prijavijo za gojence vojaške akademije kopenske vojske, visoke tehniške šole kopenske vojske, letalske vojaške akademije, letalsko-tehniške vojaške akademije, mornariške akademije in vojaške ekonomske akademije. Večina od teh akademij ima več smeri, vse pa so priznane kot fakultete.

Za dijake srednjih šol in učence poklicnih šol, ki bi se radi vpisali na kako od omenjenih akademij, je poleg drugega predpisano, da so šolo končali z najmanj prav dobrim uspehom in da so rojeni leta 1953

ali kasneje. Pri učencih poklicnih šol pa je še ta pogoj, da se lahko prijavijo le za vpis na tisto akademijo, ki po zvrsti ustreza poklicni šoli, ki jo je učenec obiskoval, opravi pa bodo morali še sprejemne izpite iz matematike, fizike ali kemije, kar je odvisno od akademije, za katero se bodo prijavili.

Kandidati, ki bodo sprejeti na šolanje v vojaške akademije, bodo imeli šolanje brezplačno, prav tako pa tudi prehrano, stanovanje, obleko, obutev, učbenike, šolski pribor in zdravstveno zaščito. Prav tako bodo dobili povrnjene stroške za prevoz na dopust in počitnice, vsak mesec pa tudi žepnino. Po končanem šolanju dobe gojenci čin podporočnika in morajo ostati v službi v JLA najmanj dvakrat tako dolgo, kot je trajalo njihovo šolanje na vojaški akademiji.

Razpis za sprejem v letalsko akademijo in letalsko-tehniško vojaško akademijo traja do 1. julija, za vse druge vojaške akademije pa do 1. septembra 1973. Prošnje je treba vložiti pri občinskem organu za narodno obrambo, kjer lahko zainteresirani dobe tudi vsa druga pojasnila o vpisu in šolanju v vojaških akademijah.

Najprej je bilo treba skrbno določiti azimut.

SPOMIN NA 30-LETNICO BOJA V JELENOVEM ŽLEBU

Pohod v snegu

Smo v Ribniški dolini med Veliko in Malo goro. V soboto, 21. aprila, so se zbrali vsi rezervni oficirji in podoficirji ribniške občine, da preizkusijo telesne zmogljivosti ter znanje iz topografije in taktike. Vsi so bili seznanjeni, da je to nova oblika izpolnjevanja, ki je zamenjala nekdanje testiranje v zaprtih prostorih.

Prek sto rezervnih vojaških starešin se je razdelilo v 15 skupin, ki so vsaka po svojem azimutu krenile iz treh zbirnih središč proti Veliki gori. Določanje azimuta in nekatere taktične naloge med samim pohodom ni povzročalo težav, tudi kontrolne točke so vse skupine srečno našle. Huje je bilo, ko je azimut pokazal gozdne steze, ki so vodile v strma, a še zasnežena pobočja Velike gore. Vendar je bilo to koristno zlasti za tiste, ki so s premožnejši čez trebuh, saj so nekateri izgubili po 2-3 kg. Vse skupine je pot nazadnje pripeljala v Jelenov žleb, to je kraj prve velike zmage slovenske partizanske vojske, ko so 26. marca 1943 Cankarjeva, Gubčeva, Šercerjeva in Tomšičeva brigada uničila italijanski bataljon divizije Maceratta (113 mrtvih sovražnikovih vojakov in veliko vojaškega plena).

Cep rav je bilo treba ponekod gaziti sneg do kolen, je bil ves trud poplačan, ko je kombi pripeljal nekaj vojaških kotlov in v njih okusni pasulj. Tovariško srečanje rezervnih starešin se je prijetno končalo, ko je popoldne avtobus vse skupaj odpeljal v dolino. Tovariš Gojko Pavlovič, podpolkovnik, ki je skrbno pripravil celotno akcijo, je bil z rezultati zelo zadovoljen; prav tako vsi udeleženci pohoda, ki so se v večernih urah razšli, obogatili z novimi izku-

njami za primer, če bi bilo treba uporabiti našo taktiko splošnega ljudskega odpora.

JANEZ JAMNIK

SOVJETSKO OPORIŠČE V SOMALIJI

NEW YORK TIMES je pred kratkim objavil sporočilo, po katerem naj bi Sovjetska zveza imela v Somaliji oporišče s telekomunikacijskimi napravami. Naprave imajo tolikšen domet, da je moč z njimi neposredno nadzirati vojne ladje na vsem Indijskem oceanu. Poleg tega omenjeni časopis še trdi, da je sedaj v tej republiki že kakih 2500 sovjetskih svetovalcev in strokovnjakov. To število je izredno veliko, če ga primerjamo z velikostjo somalske vojske, ki ima le 13.500 pripadnikov.

Somalska vlada je menda dovolila, da sovjetski reaktivci srednje dosegla delujejo z njenega ozemlja, v zamenjavo za to pa bodo sovjetski strokovnjaki razširili letališče v Berberi, ki leži ob Adenskem zalivu. Hkrati s tem Sovjetska zveza oskrbuje somalsko vojsko tudi s srednjimi bombniki, reakcijskimi lovci, torpednimi čolni, oklepnimi transporterji in protiletalskim topništvom.

TOVARNA POZAMENTERIJE

trak
MENGEŠ

izdeluje pozamenterijske izdelke

Jeseniški občani, ki so dobili srebrna priznanja, so se fotografirali z Mitjo Ribičem

KOPER

IZREDEN ZBOR BORCEV V SEMEDELJI

Združenje borcev NOV v Semedeli je imelo 24. aprila izredni zbor ob lepi udeležbi članstva. Ta del Kopra se hitro razvija in zato je tudi čedalje več perečih krajevni nalog. Ob tej priložnosti so se borci zbrali, da bi se dogovorili, kako bodo pomagali krajevni skupnosti pri njenih številnih nalogah.

Predsednik Milan Bržan je poročal, da so vse družbenopolitične organizacije ustanovile koordinacijski odbor, za kar je dala pobudo osnovna organizacija ZK. Odbor je že imel prvo sejo in razpravljal o dejavnosti krajevne skupnosti. Semedelsko združenje borcev pa je imelo po obnem zboru decembra že tri seje in ustanovilo je nekatere komisije, ki so doslej opravile že precej dela.

Združenje borcev NOV v Semedeli ima za letos obsežen delovni program, ki določa med drugim naslednje naloge: sodelovanje z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami;

ureditev prostora pri spomeniku v Semedeli; razvitje prapora; prirejanje predavanj in izletov na člane v znamenite kraje iz narodnoosvobodilne vojne; podpora družinam padlih borcev in socialno varstvo članstva; sodelovanje s krajevno skupnostjo, da bi v Semedeli čimprej uredili splošno in zobno ambulanto, postavili vsaj dve javni telefonski govornici in ustanovili ljudsko knjižnico; priprave na šesto partizansko srečanje v Semedeli v proslavo dneva borca itd. Člani so se strinjali s tem programom in se zavezali, da ga bodo uresničevali.

Med razpravo so opozorili na neprijetnosti, ki jih imajo bolniki, ker morajo v mestu po več ur čakati, preden pridejo na vrsto pri zdravniku. Predlagali so zato, naj bi v Semedeli uredili zdravstveno postajo in tako razbremenili zdravstveni dom v Koprju. Nadalje so menili, da je sedanja dvorana v Semedeli mnogo premajhna za družbenopolitično dejavnost. Nekateri so predlagali, kje bi naj sezidali primerno dvorano in kako bi zbrali denar zanjo. Sklenili so tudi, da bodo zbrali prispevke za dom v Kumrovcu.

BOGOMIL LILJA

JESENICE

PRIZNANJA OF

Na Jesenicah so 24. aprila na seji občinske konference SZDL podelili srebrna priznanja zaslužnim občanom. Na seji je govoril predsednik republiške konference SZDL Mitja Ribič o pomenu in nalogah SZDL.

Priznanja so prejeli: Ivan Arih, Jaka Klinar, Bine Kobentar, Stanko Lakota, Maks Mlinar, Jaka Svetina in Vlasta Vidic. Kolektivna priznanja pa so podelili Združenju borcev NOV Javornik-Koroška bela, Planinskemu društvu, Jesenice, in likovni sekciji DOLNIK, Jesenice. — Ob tej priložnosti je predsednik občinske konference SZDL podelila tudi posebna priznanja krajevni skupnosti Dovje-Mojstrana in kot posameznici Berti Brunu za dejavnost na področju krajevne skupnosti. BRANKO BLENKUS

PLANINA PRI CERKNEM

ODKRILI SO SPOMENIK

V nedeljo, 6. maja, so v Planini pri Cerknem odkrili spomenik 28 partizanom in žrtvam fašističnega terorja.

Spomenik je odkril sekretar občinske konference ZKS Idrija Pavle Troha ter prebral zapis Jožeta Primožiča-Miklavža, rojaka iz Planine, ki se zaradi bolezni ni mogel udeležiti svečanosti.

Ob odkritju spomenika sta nastopila pevske zbor Peter Jereb iz Cerknega ter mladinska skupina pevcev in recitatorjev. Otvoritve so se udeležili tudi številni borci iz vasi na Cerkljanskem s svojimi prapori. Iz Planine in zaselka Čeplez je že pred razpadom Italije odšlo v partizane 22 fantov in mož. Vseh skupaj pa se je borilo v raznih enotah NOV 69 domačinov. Vasi Planina in Čeplez pa sta dali tudi precej aktivistov, saj je od 150 vaščanov aktivno sodeloval v NOB skoraj sleherni sposoben vaščan.

JANEZ JERAM

PTUJ

MLADI PO POTEH REVOLUCIJE

Mladinski aktiv Franca Krambergerja iz Rogoznice pri Ptujju je skupaj z mladino mesta Ptujja, zlasti pa mladino iz Slovenskih goric tudi letos organiziral tradicionalni pohod po poteh slovenskogoriške čete.

Mladi so med svojim letos že IV. pohodom obiskali znane domačije slovenskogoriških partizanov ter spominska obeležja Toneta Znidariča, Franca Krambergerja, Jožeta Lacka in druge. V Mostju, nedaleč od Ptujja, kjer je prva slovenskogoriška četa že avgusta 1942 leta izkpravela, so pri spomeniku priredili komemorativno proslavo. Pripadniki SLO so skupaj z vojaki ptujske garnizije imeli vojaško vajo, medtem ko so v kulturnem delu proslave nastopili učenci osnovne šole iz Juršincev. Prizorišče zadnjega boja slovenskogoriške čete so preletela tudi letala ptujskega aerokluba.

Tega partizanskega pohoda se je letos udeležilo kar okrog 500 mladih ljudi ter nekateri znani ptujski še živeči borci za svobodo, ki so mladini pripovedovali o tistih revolucionarnih časih in zgodovini slovenskogoriške čete in sploh narodnoosvobodilnem boju. FRANJO HOVNIK

NOVA GORICA

NOVA SPOMINSKA PLOŠČA V LOKAH

V prijazni vasi Loke nad Ajševico pri Novi Gorici je bila 27. aprila dopoldne slovesno odkrita marmorna plošča na Kararovi domačiji, Loke 15 z naslednjim napisom: TU JE BIL 14. FEBRUARJA 1943 USTANOVLJEN POKRAJINSKI PLENUM OF ZA PRIMORSKO

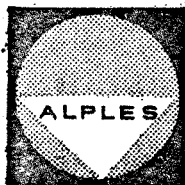
Ob 30-letnici dogodka in za praznik OF so občinska konferenca SZDL in odbor ZZZB NOV Nova Gorica v sodelovanju z Goriškim muzejem in vodstvi krajevnih organizacij v Kromberku, kamor Loke spadajo, organizirali slovesnost odkritja tega lepega spominskega obeležja. Slavnostni govor je imel dr. Joža Vilfan, pevske zbor Jadran iz Vrtojbe pa je pel partizanske in narodne pesmi. Ob tej priložnosti je Goriški muzej v ponatisu izdal 3. štev. Primorskega poročevalca, ki je izšla 25. februarja 1943 in je tedaj poročala o zaključkih in pomenu ustanovitve tega pokrajinskega vodstva OF.

Slovesnost je bila lepo organizirana in se je je udeležilo precej ljudi. Odkritje te plošče je zbudilo med prebivalci Lok, Kromberka in Ajševice misel, da bi v doglednem času postavili tudi spomenik svojim padlim borcem, umrlim v taboriščih in žrtvam vojne, ki jih je na tem območju kakih 30. CIRIL ZUPANC

POHIŠTVO

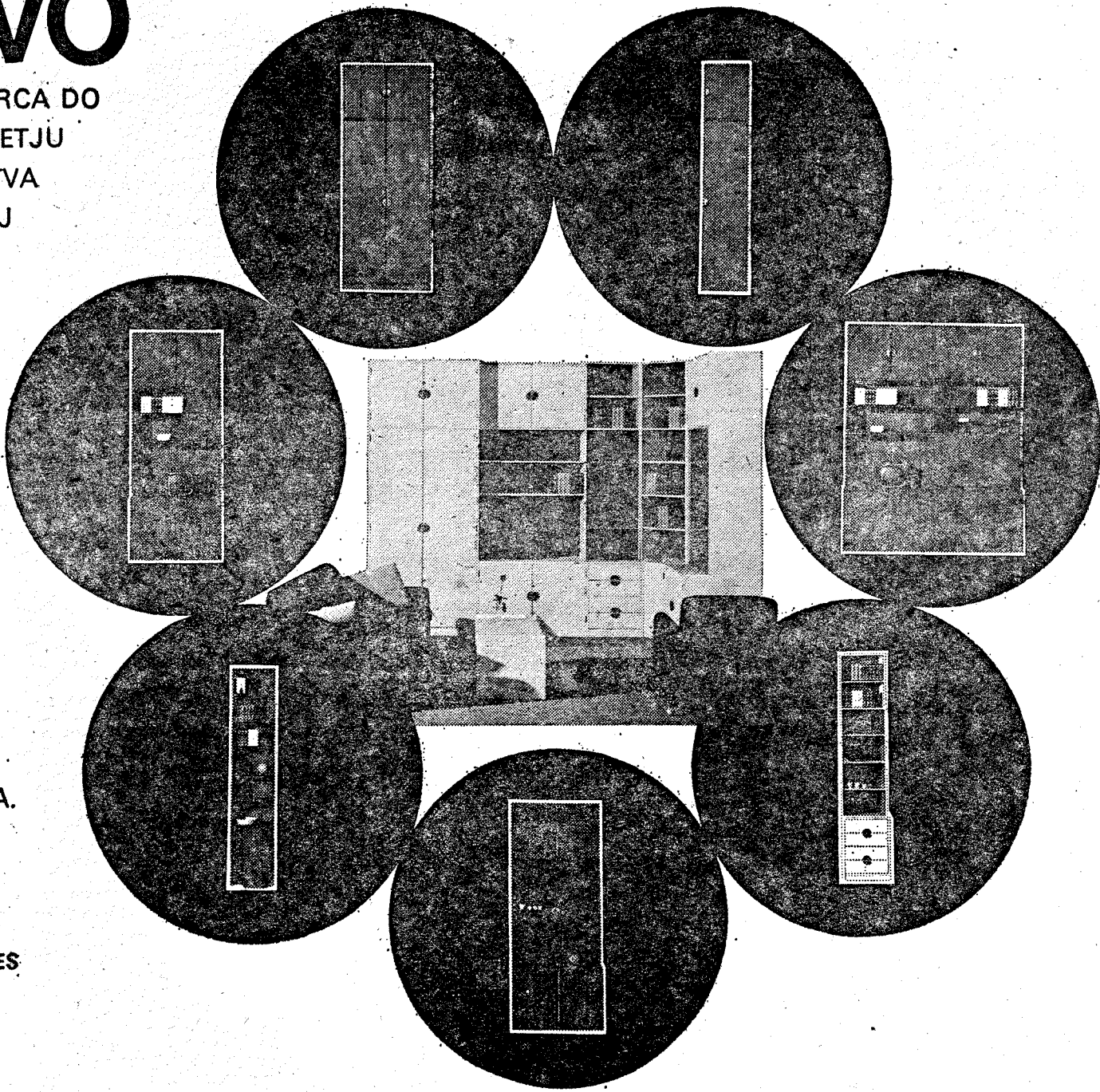
KDOR KUPI V ČASU OD 15. MARCA DO 30. MAJA V KATEREMKOLI PODJETJU SESTAVLJIVE ELEMENTE POHIŠTVA ARTUR V VREDNOSTI NAJMANJ 5.000 ND PO MALOPRODAJNIH CENAH, MU TOVARNA ALPLES POKLANJA CVETLIČNO STOJALO FLORES.

ZADOSTUJE NAM LE DOPIS NICA S POLNIM NASLOVOM KUPCA, IMENOM TRGOVSKEGA PODJETJA, KJER JE BILO POHIŠTVO KUPLJENO, DATUMOM NAKUPA IN NAVEDBO SESTAVLJIVIH DELOV ELEMENTOV POHIŠTVA ARTUR, NA PRIMER: ELEMENT EDO — 1 KOS, ERIKA — 1 KOS, ALMA — 2 KOSA.

ALPLES
TOVARNA POHIŠTVA
64228 ŽELEZNIKI
TELEFON: 88-121
TELEX: 34557 YU ALPLES

ARTUR

RAZOČARANJE V BAZI 20

Sem star partizan in še vedno rad sem pa tja obiščem kak kraj, partizanski, takšen ali drugačen pomnik takratnih usodnih dni.

Partizani sem na Hrvaškem, v Gorskem kotarju, Baniji, Liki in Kordunu, v 13. Primorsko-goranski diviziji. Pred leti sem z družino obiskal tiste kraje in pri tem s prijetnim občutjem ugotovil, da tod posvečajo veliko pozornost in skrb raznim spominskim točkam, partizanskim bazam, bolnišnicam, tiskarnam itd. Vse je bilo urejeno, oskrbovano in negovano.

Za letošnje prvomajске praznike sem se odpravil na obisk Kočevskega Roga oziroma Baze-20, pomnika, ki bi mu komaj kje v naši državi našli enakega.

Zal pa sem bil ob mojem prvem obisku v Bazi-20 razočaran, lahko rečem tudi ogorčen. Predvsem naj povem, da se obiskovalec, ki prihaja z avtomobilom prek Kočevja do same baze vsaj petkrat znajde v položaju, ko na križiščih gozdnih cest ne ve, kam bi krenil, in ga lahko reši le dobra karta (če jo ima in jo zna brati) ter čut za orientacijo.

Ko smo se na poti od lepo urejenega Lukovega doma do Baze vzpenjali po gozdni stezi, smo lahko že od daleč slišali loptanje in škrpanje odprtih vrat v posameznih barakah, kar je ustvarjalo nekam neprijetno ozračje. Tu in tam razbito steklo v oknu omogoča dežju, da namaka notranjost barake, včasih celo dokumentarne fotografije. Napisi nad vrati posameznih barak — »Stara čekajevska baraka« ... »Nova čekajevska baraka« ... »Mala čekajevska baraka« ... itd. — to je vse, kar nepoučen obiskovalec lahko spozna o tem, kaj so posamezne barake v Bazi pomenile, kdo je v njih delal itd. Nikjer človeka, ki bi obiskovalca povedel skozi Bazo in kaj povedal ...

Kakega spominka, razglednico ni bilo mogoče kupiti ... ker jih je »zmanjkalo« ...

In za konec še predlog. Mar tisti, ki naj bi skrbeli za Bazo, jo upravljali in oskrbovali, ne bi mogli dati natisniti majhnega prospekta, kakšne štiri strani malega formata, kjer bi nepoučen obiskovalec izvedel o Bazi-20 kaj več!

Ne smemo namreč pozabiti, da bo na Bazo-20 prihajalo vse manj starih partizanov,

ki jim je že sam obisk tega kraja pomeni doživetje, in da bo vse več njihovih otrok in vnukov, ki o njej in slavnih časih, ko je nastala in delovala, bolj malo vedo. Prihajali pa bodo sem tudi turisti, tako kot prihajajo v Rakov Škocijan ali v Borovniški Pekel, ter bo Baza-20, če bo ostalo vse tako, kot je sedaj, zanje le kup starih lesenih barak.

To pa bi bila velika škoda. In sramota!

SERGEJ EPIH,

ODMEV NA REPORTAŽO O VIHARNIKIH Z NANOSA

Z naslovom »Viharniki z Nanosa« je bil v »TV-15« 26. aprila objavljen prispevek Silve Terška o ljudeh na Nanosu. Pisu sem res hvaležen za to, kar je napisal. Napisal pa je seveda po pripovedovanju ljudi, ki še živijo tam, in prav je tako. Naj kar največ ljudi ve, da na tisti gori še zmeraj živijo ljudje — ponosni, skromni in pošteti, prežeti z neizmerno ljubeznijo do domovine, ki so zanjo krvaveli med zadnjo vojno. Saj za nepoučenega človeka iz doline utegne Nanos pomeniti le goro, po kateri sklepa, kakšno bo vreme in ali se bo lahko kam popeljal na izlet.

Menim, da smo na te ljudi tam gori skoraj popolnoma pozabili, saj nimajo več prihodnosti v svojem kraju. Denar, ki ga dandanes prejema od družbe, je komaj miloščina v primerjavi s tem, kar so žrtvovali za skupnost. Končno pa tudi denar sam na sebi ni vse. Tem ljudem bi morali iz doline napeljati vsaj elektriko. V ta namen predlagam!

Občine bi naj sklenile dogovor, kako bi naj zbrali denar. Nekaj bi vsekakor prispevala tudi močna podjetja. Priglasilo bi se naj tudi kakšno hotelsko turistično podjetje, ki bi pozneje na Nanosu lahko zgradilo večji planinski dom ali celo manjši hotel, saj je Nanos vendar tako lep in bi lahko privabljal množico obiskovalcev. Daje bi zaprosili ljudsko vojsko, da bi nam pomagala skopati jame za električne drogeve. Prepričan sem, da nam ne bi odrek-

la, saj je že tolikokrat pomagala, ko je bilo treba. Za vse to pa je potrebno le eno: ljudi, ki bi naj zadevo vzeli v svoje roke in zamisel uresničili. To bi naj bili predvsem tisti, ki so med narodnoosvobodilno vojno hodili po Nanosu in se tam bojevali proti okupatorju.

Pomagajmo torej, ljudje, tem našim viharnikom na Nanosu! Iz srca nam bodo hvaležni! Domačije na tej gori pa bodo spet zaživele, ker bodo ljudje imeli nekaj dohodkov od turizma. Predvsem potrebujejo elektriko. Vendar storiti je treba kaj odločilnega kmalu, ne da bi se vpraševali: tovariši, kdaj pa bo to?

ALBIN VIDMAR

VPIŠITE KRVNO SKUPINO V IZKAZNICE

Dandanes si ne moremo več niti misliti zdravstvene službe brez urejenega krvodajalstva, brez posebne zdravstvene službe, ki oskrbuje bolnišnice s krvjo in pripravlja zaloge krvi ne le za redno zdravljenje, marveč tudi za primere velikih naravnih nesreč ali največje nesreče — vojne. Na cestah teče dan za dnem kri, kakor da ni več nihče varen; pogosto bi ponesrečenci pri prometnih nesrečah izkpraveli, ko bi jim ne mogli pomagati s transfuzijo krvi.

Vsako do lahko prejme tujo kri le določene krvne skupine. Najbrž je med nami kar precej ljudi, ki ne vedo, katere skupine kri imajo. Zato je potrebna najprej zdravniška preiskava, preden ponesrečenec lahko prejme tujo kri. Neredko so ponesrečenci nezvestni, tako da ne bi nič koristilo, če bi sami vedeli, v katero krvno skupino sodijo, ker bi tega ne mogli pravočasno povedati.

Predlog ni več nov, naj bi vsakdo imel v zdravstveni knjižici (ki bi jo pa tudi naj vselej imel pri sebi kot najpomembnejšo izkaznico) vpisano krvno skupino. Če bi podatke o krvni skupini vpisovali sproti za vsakogar, ko dobi zdravstveno knjižico (ponekod predlagajo vsis krvne skupine v osebno izkaznico), bi uvedba tega vpisovanja ne obremenjevala zdravstvenega osebja preveč. Zato bi zaradi izgovora, da bi zdravstvena služba zaradi vpisa podatkov o krvni skupini v izkaznice, ne smeli še nadalje zavračati koristnega predloga. Verjetno bi ta uvedba bila tudi v skladu z nalogami civilne zaštite in s pripravami na vseljudsko obrambo.

V. P.

pravna posvetovalnica

ALI JE ŠE ČAS ...

P. M. Maribor

Vprašanje: V dopisu se obračate na nas s prošnjo za pojasnilo, ali je še čas za vlaganje prošelj za dvojno štetje zaradi udeležbe v NOV. Slišali ste namreč, da je to zdaj spet možno. Je to res?

Odgovor: Rok za uveljavljanje posebne dobe zaradi udeležbe v NOV je potekel že konec leta 1966 oz. 1967. Pač pa je glede na novi zakon o starostnem zavarovanju kmetov možno, da tisti kmetje borci, ki še nimajo priznanega dvojnega štetja, to sedaj uveljavljajo. Zakon o starostnem zavarovanju kmetov namreč pravi, da kmetje borci svojo lastnost dokazujejo z odločbami, izdanimi po predpisih o pokojninskem zavarovanju. Kmetje borci, ki take odločbe nimajo, lahko vložijo zahtevek za ugotovitev statusa borca NOV pri organu, ki odloča o pravici do pokojnine oz. varstvenega dodatka po tem zakonu. To torej pomeni, da kmetje borci, ki nimajo še odločbe o dvojnem štetju, ker pač tega niso uveljavljali, lahko še zdaj vložijo zahtevek za priznanje dvojne dobe v NOV (o čemer je »TV-15« že nekajkrat poročal).

VABLJENI

na spominsko slovesnost pri Peternele v Brdih — 20. maja 1973 ob 15. uri — v počastitev obletnice smrti dvaindvajsetih žrtev, ki so bili pred devetindvajsetimi leti na ta dan živi sežgani.

imeli smo ljudi

Janez Petkovšek

Pred kratkim smo pokopali enega naših najstarejših vaščanov Janeza Petkovška, kmeta s Stare Vrhne. Imel je že 90 let. Pokojnik je bil že udeleženec prve svetovne vojne in koroški borec.

V času NOB je najprej zbiral orožje in municijo, specialce in drugo, kar je vse izročil prvim partizanskim enotam. Pozneje so se pri njem zdravili prvi ranjeni partizani. Njegov čebelnjak je bil prva ambulanta vse dotlej, dokler niso v okolici zgradili partizanske bolnišnice. V njegovi hiši je bil že v letu 1941 ustanovljen vaški odbor OF Stara Vrhne. V letu 1943 so ga aretirali. Bil je zaprt v Ljubljani, v koncentracijskem taborišču Dachau, v zloglasnih gestapovskih zaporih Terezin in v taborišču v Litomericah. Po osvoboditvi je nadaljeval delo v narodnoosvobodilnem odboru in v družbeno političnih organizacijah.

Na njegovi hiši je vridana plošča v spomin na ustanovitev vaškega odbora OF. Bil je odlikovan z redom zasluge za narod, podelili pa so mu tudi plaketo OF, kar vse so vidna priznanja pokojnikovega aktivnega delovanja med drugo svetovno vojno in po njej.

Ohranili ga bomo v trajnem in najlepšem spominu.

Zofija Danijel

Zofija Danijel, roj. Osojnik, članica ZB NOV Prevalje, smo spremili na zadnji poti februarja na pokopališče pri Barbari nad Prevaljami. Rodila se je leta 1920 v zavedni slovenski kmečki družini, p. d. Smrečnik, v Mežici. Zaradi sodelovanja njenega starejšega brata s partizani so jo z dvema bratoma, s sestro in s starši vred leta 1943 gestapovci zaprli, jo poslali v Begunje, potem pa v Celovec. Brat in oče se nista vrnila iz taborišča, mati in sestra pa sta umrli v Ravensbrücku. Tudi Zofija so posledice trpljenja v taborišču spravile v prezgodnji grob. Ohranili jo bomo v trajnem spominu!

Jože Kotnik

Jože Kotnik je bil rojen leta 1906 v Razborju pri Slovenj Gradcu. V družini je bilo 11 otrok. Ze kot mlad fant je zapustil dom in se preživljal sam. Leta 1942 se je zaposlil v velenjskem rudniku, kjer je ostal vse do upokojitve. Kot zaveden Slovenec se je takoj po okupaciji povezal z Osvobodilno fronto in sodeloval z njo do osvoboditve.

Pokopali smo ga 8. februarja 1973 na pokopališču Podkraj pri Velenju.

Z delom in požrtvovalnostjo si je pridobil spoštovanje in veliko prijateljev, ki so ga spremili na zadnji poti.

Valentin Oražem

Kot materina solza se je utrl odsev poslednjih sončnih žarkov dneva v oknih stare Boštjanove domačije prav v trenutku, ko so na nasprotnem gričku ob cerkvi, tam kjer je spomlad leta 1943 padel znani partizan Niko (Sturmov iz Senožeč), spet odjeknil strel. Tokrat iz pušk zelene bratovščine, ob turobnem jeku lovskega roga in ganljivih pesmi v slovo staremu partizanu Tinetu.

Bil je vrl slovenski rodoljub in gostoljuben človek. Rad je imel lov in svoje loze, rad pa se je tudi spominjal skrivnih stez v njih, koder je partizani kot vodil v kurir pretežno vso NOB.

Tako kot drugi Rakulčani, je tudi on okusil italijansko fašistično kulturo, batine in zapore. Za svoj prispevek v NOB — bil je med drugim tudi član domačega OF odbora in NOO — je prejel zaslužen odlikovanje OZN/III.

Njegovi lovski tovariši in posebej borci NOV ga bomo ohranili še dolgo v lepem spominu.

Karel Volk

Karla Volka smo položili k poslednjemu počitku 3. maja na pokopališču v Ajdovščini. Rodil se je na Erzelju pred šestindvajsetimi leti v trinašči članski kmečki družini. Leta 1939 so ga vpokli-

cali v italijansko vojsko in ga kmalu poslali v Albanijo. Tam se je pridružil albanskim partizanom, pozneje pa je še z nekaterimi primorskimi rojaki prešel k makedonskim partizanom. Sestavili so slovensko četo s 40 člani. Izmed njih jih je padlo kar 19. Volk je bil demobiliziran leta 1946 kot kapetan prvega razreda, nato pa je opravljal še nekaj let razne službe pri vojaških organih.

Roman Filipčič

Romana Filipčiča je spremila na zadnji poti s Filipčevega Brda na pokopališče pri Kržju velika množica ljudi iz sežanske občine. Filipčič se je rodil leta 1904 v revni kmečki družini na Krasu. Med prvo vojno je tudi Filipčičeva družina delila usodo primorskih beguncev. Roman je bil med italijansko okupacijo naših krajev zaveden Slovenec. Narodnoosvobodilnemu gibanju se je pridružil po italijanski kapitulaciji. Deloval je v narodni zaščiti. Marca 1944 je stopil v 3. bataljon južno-primorskega odreda, pozneje pa je bil premeščen v brigado Srečka Kosovele. Demobiliziran je bil kot pripadnik 2. brigade KNOJ. Odlikovan je bil za zasluge za narod.

Anton Krebelj

Antona Krebelja smo pokopali na domačem pokopališču v Sajevčah pri Postojni. Mnogi borci se še spominjajo Korenikove domačije v partizanski vasi ci v Sajevčah. Tam se je rodil in delal na očetovi kmetiji nekdanji kurir postaje P3, naš Tone, Avgusta 1942 je fašistična soldateska pretepla in zastraševala naše ljudi, Sajevčane in Rakulčane. Tedaj so pretepli tudi Toneta, partizanskega kurirja Metoda Simčiča z Razdrtega pa so zverinsko pobili. To je ljudi še toliko bolj podžgalo, da so se z večjo vneto sodelovali v osvobodilnem boju. Toneta so Nemci kot kurirja ujeli leta 1945. Trpel je v zloglasnih zaporih Coroneo. Po osvoboditvi je z vso vneto sodeloval tudi kot udarnik pri graditvi proge Samac-Sarajevo.

TKANINA

TRGOVSKO PODJETJE
LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA 10

s poslovalnicami

»TKANINA« Nazorjeva 46

poslovalnica PASAŽA NEBOTIČNIK — prehod

poslovalnica »PRI JANEZU«, Vodnikov trg 3

poslovalnica, MIKLOŠIČEVA 10

Vam nudi najmodernejše vzorce za vas, vaš dom in vaše prijatelje.

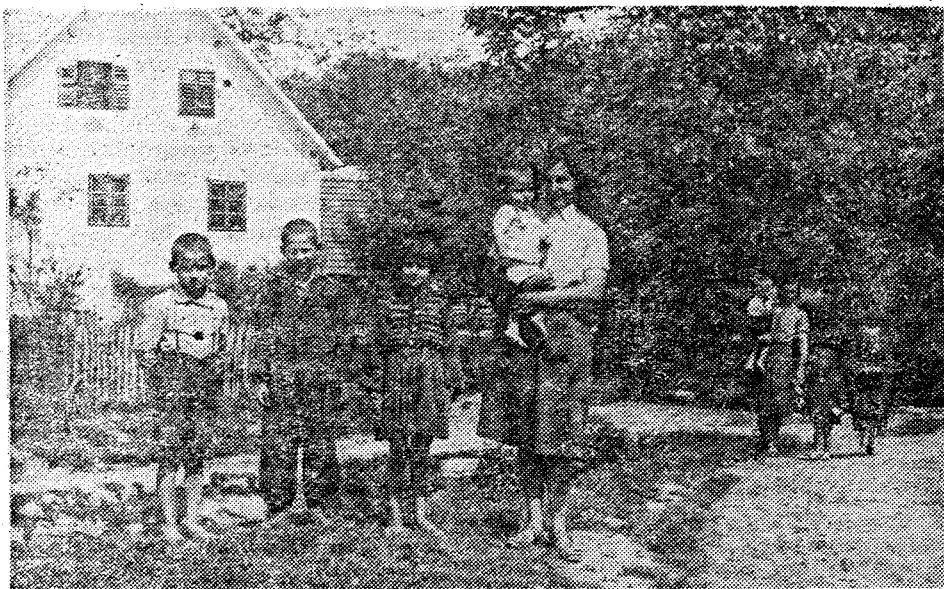
GORJANA

podjetje za nakup in prodajo gozdnih sortimentov, žagarskih odpadkov in celuloze

LADJA - MEDVODE

oskrbuje Količevo, Vevče in Gorice s celuloznim lesom.

Mati z otroki pri partizanih

Petričeva in Plosova družina med begunstvom v Beli krajini spomladi 1944. Od leve so: Božo, Franjo in Lidija Petrič, Milka Petrič z malim Ivom v naročju, v ozadju pa Marija Plos v naročju s sinom Ladom, za roko pelje hčerko Danico, na skrajni desni pa gre sin France. Nedavno smo prejeli tudi pojasnilo za drugo fotografijo iz te serije, ki je bila objavljena v TV-15 z dne 5. aprila 1973 na 13. strani. Poslala nam ga je Ladica Petrič-Štritof, ki pravi, da z leve proti desni sedijo: Marija Plos s sinom Ladom v naročju, zraven mlajša hčerka Danica Plos, nekoliko zadaj Mlakarjeva mama iz Viševka, ki drži v rokah malega Iva Petriča, potem Milka Petrič, hčerka Lidija Petrič, France Plos (mlajši) ter Franjo in Božo Petrič. Za pojasnilo se najlepše zahvaljujemo.

Hodili smo težko, zaostajali smo ter se s poslednjimi močmi vlekli po negotovi poti v strmino. Nato je začela pihati burja. Dež je še vedno na gosto sipal po nas. Od drevja so kapale debele kaplje, ki so zazeble prav do kosti. Začelo nas je tresti od mraza. Jedli tisti dan še nismo nič, ker se je dnevni obrok hrane šele kuhaj, ko so pridrli Italijani in belogardisti. Bila je huda in dolga noč. Blodili smo po gozdu in prišli do ceste. Tu smo se ustavili. Naprej v temi nismo vedeli kam. Tovariši so menili, da smo po tej cesti prišli iz prejšnjega taborišča. Sli smo dalje po cesti in prišli do metrskih drv, ki so bile zložene kraj ceste. Ustavili smo se. Dva tovariša sta skušala zakuriti ogenj, pa ni šlo, ker je bilo vse mokro in ni hotelo goreti.

Dež je prenehal. Mrzla burja je vlekla in se zaganjala v vrhove visokih noj in smrek. Gozd se je kar lomil od viharja. Ozračje je močno ohladilo. Mi pa smo bili nepopisno utrujeni, do kože premočeni in premraženi. Dva partizana sta sklenila, da gresta pogledat v Šimenove doline, kakšen je položaj. Rekla sta nam, naj počakamo tu, da prideta, brž nazaj. Dolgo smo ju čakali, pa ju ni bilo, a sami nismo vedeli, kam. Tri mesece stari otrok Marije Kočvarjeve je v naročju zajokal. Na ta otrokov jok sta prišla dva tovariša od druge skupine. Odpeljala sta nas k neki drvarski koči, nedaleč od ceste, kjer so kurili velik ogenj. Zadovoljni in veseli smo se zvrstili okoli, da bi si posušili premočeno obleko in si ogreli otrple ude. Šele pri svitu ognja sem opazila, da mojega sina Eda ni z nami, niti ga ni bilo pri skupini ob drvarski koči. Kazalo je, da je ena ali več skupin še nekje drugje. Tolažila sem se, da je pri tisti skupini moj sin. Bila sem v velikih skrbih. Ob ognju smo počakali dneva in se pogovarjali, kaj se je zgodilo v taborišču.

Ob jutranjem svitu sta se napotila dva tovariša v Šimenove doline, da vidita, kaj se je zgodilo s taboriščem. Ko sta se vrnila, sta pripovedovala, da je vse uničeno. Požgali so barako in vse koče okrog nje gorela je obleka, ki je nismo utegnili pobrati. Posode in kotel v kuhinji, kjer se je kuhaj krompir, so prevrnili in preluknjali z bajoneti. Krompir v jami pod barako se je sežgal ali oparil. Drugo hrano, kolikor je niso odnesli, so belogardisti raztresli po blatu in jo poteptali. Tudi kolibe Avševih na robu globače ni bilo več. Bila je požgana. Tone Avsec je bil ustreljen in je ležal pred kočo. Zeno in otroke so odpeljali. Kam, smo zvedeli pozneje — v čabranske zapore. Ostal je le mali Tonček, ki je bil tedaj pri nas v globači in je z nami zbežal.

Polagoma se je zdanilo. Ta dan je bil obupen. Nebo je bilo nizko, mračno in vleklilo so se črni oblaki, deževati je prenehalo. Komandant Baraga je prinesel pečenega krompirja in ga razdelil med nas. Izčrpani od strahu, blodnje po gozdu, neprespance noči, otrpli od mraza in lačni smo z največjo slastjo použili ta krompir. Po tistem smo odšli nazaj v Šimenove doline. Videli smo, da je vse uničeno, zato nas je obšlo trpko čustvo in moreča žalost. Civilni logor v Šimenovih dolinah, to prezimovališče žena in otrok, tako skrbno in s tolikim trudom organizirano, je bilo upepeljeno in razdeja-

no. To je bila naša črna, glasna obtožba proti italijanskim fašistom in belogardistom, ki so se znesli nad otroki, ženami in materami...

Straže in patrolje so začele iskati še druge skupine po gozdu. Čakali smo, da smo se sešli vsi skupaj. Do opoldne so prišli še drugi in z njimi moj sin Edo. Potem je bil zaukazan zbor in posvetovanje, kam zdaj. Vodstvo civilnega logorja je predlagalo in odločilo, da se napotimo proti Jarmovcem.

Taborišče v Jarmovcih

Še istega dne takoj po zboru smo krenili v koloni, tiho drug za drugim na nov kraj. Bili smo brez obleke, brez odevi, napolnjeni s hrano, ostalo nam je le golo življenje in zadovoljni smo bili da smo še živi. Ko smo dospeli v Jarmovce, naše zadnje zimsko taborišče, smo se ustavili. Bližala se je noč in spet je začelo deževati. Dva tovariša sta iz prejšnjega taborišča prinesla veliko ponjavo, ki so jo Italijani in belogardisti pozabili sežgati. Iz te so tovariši hitro naredili streho, nanесли metrskih drv in zakurili ogenj. Tako smo preživeli prvo noč v Jarmovcih. Ze ponoči je začelo tudi snežiti. Začelo nas je zebsti in stiskali smo se vkup.

Naslednje dni smo začeli graditi brunarice in zemljanke iz hojevih vrhov. Naposled so naredili tovariši kolibo tudi za našo skupino. V tisti bajti nas je živelo devet: jaz s tremi otroki, Mlakarjeva mama, Zofka Strle in Ančka Mlakar z dvema otrokoma. V času, ko so tovariši delali bajto za našo skupino, je potegnil mrzli severni veter in začelo je snežiti. Novoletne praznike smo imeli zelo žalostne. V prečutih nočnih urah sem se predajala spominom na dom in na novoletne praznike. Toda ne se uspavati s spomini, ampak vztrajati do konca, pa naj bo karkoli...

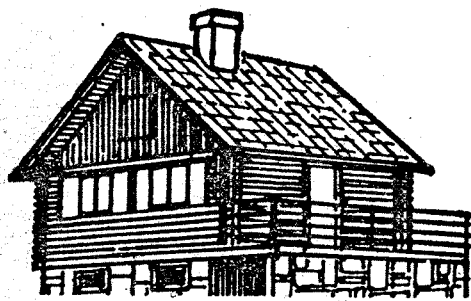
(Se nadaljuje)

**SPLOŠNO
GRADBENO
PODJETJE
ZIDAR
KOČEVJE**

**GRADIMO VSE VRSTE NIZKIH,
VISOKIH GRADENJ
IN STANOVANJA ZA TRŽIŠČE
NA SEKTORJIH KOČEVJE,
LJUBLJANA IN REKA**

**vic do vica
brunarica**

brunarica

**in vsak teden 10 NAGRAD
v PAVLIHI**

/program

**Industrija
STOL pohištva
STOL Kamnik**

**novi stanovanjski pohištveni uni program
v novo odprtem salonu stol interier na duplici pri kamniku**

Pogled na sedanjo zdraviliščno zgradbo v Mojstrani, kjer so: kuhinja, restavracija, kavarna, klubski in upravni prostori pa še ambulanta in 30 sob z 68 posteljami.

Razširitev zdravilišča v Mojstrani

Prejšnjo sredo je svet Naravnega zdravilišča »Triglav« v Mojstrani odobril nakup zgradbe in pripadajočega zemljišča, kjer je imel doslej svoje prostore študentski počitniški dom »Sonja Marinkovič« iz Beograda. Pogodba o nakupu in prevzemu tega imetja bo podpisana v teh dneh. S tem bodo ustvarjeni pogoji, da se Naravno zdravilišče »Triglav« v Mojstrani uredi v skladu z naraščajočimi potrebami za zdravljenje vojaških vojni invalidov in za rekreacijsko zdravljenje borcev.

Kakšne možnosti so dane s tem nakupom?

Naravno zdravilišče »Triglav« v Mojstrani, ki je bilo ustanovljeno leta 1959 in katerega ustanovitelj je mestni odbor ZZB NOV Ljubljana, je doslej razpolagalo v preurejenem (pred vojno zgrajenem) hotelu s 30 sobami in 68 posteljami, pogodbeno pa je zagotavljalo še 41 zasebnih turističnih sob z 82 ležišči. Leta 1967 in 1968 preurejena kuhinja zagotavlja pripravo do 300 obrokov hrane, restavracija premore 100 sedežev, kavarniški del 70 sedežev in klubski prostori s televizorjem 40 sedežev. Dosedanji prostori počitniškega doma »Sonja Marinkovič« premorejo trenutno 16 sob s 54 posteljami, ki pa jih bodo prezidali in preuredili še letos. Zidarska dela se bodo začela predvidoma 15. junija, končana pa bodo do srede julija letos. Ta prva dela, ki jih bo delovna skupnost Naravnega zdravilišča »Triglav« pokrila s lastnim denarjem (predvidoma 400 do 500 tisoč dinarjev), bodo dala 22 sob s 40 ležišči. Ker bodo sobe tudi v prtiličju, bodo zlasti primerne za najtežje invalide.

Se pomembnejša bo gradnja nove dependance s 50 ležišči ter štiristeznega kegljišča. To nameravajo zgraditi v prihodnjih štirih letih. Vlaganja bodo v ta namen znatno večja in jih sama delovna skupnost ne bo zmogla. Pomagali si bodo s posojili, za katera bo prevzela poroštvo občinska skupščina Jesenice, ki je tudi sama zelo zainteresirana za razširitev zdraviliškega turizma v Mojstrani.

Zakaj so ukinili študentsko okrevališče »Sonja Marinkovič«? Predvsem zaradi tega, ker se bile njegove zmogljivosti premalo izkoriščene, povprečno le 3 mesece letno. Včasih so v okrevališču letovali le po trije študenti, kar je režijske stroške zelo dražilo. S pogodbo o nakupu tega okrevališča se je Naravno zdravilišče »Triglav« obvezalo, da bo prevzelo tudi delovno osebo tega okrevališča, ki šteje 6 oseb. Delovna mesta za te ljudi so že na razpolago.

Se nekaj o zdravljenju vojaških vojni invalidov in rekreacijskem zdravljenju borcev?

Doslej so se v Mojstrani zdravili le vojaški vojni invalidi. Lani se je zdravilo 884 invalidov po najmanj 21 dni, nekateri tudi s podaljškom 7 dni, ki ga odobrava zdraviliščni zdravnik, ali s podaljškom 20 dni, kar odobrava pristojna zdravniška komisija. Od tega števila je bilo 312 invalidov iz Slovenije, iz Srbije 66, Črne Gore 19, Bosne in Hercegovine 11, iz Hrvaške pa kar 491 vojaških vojni invalidov in borcev NOV, ki je doslej prva uvedla rekreacijsko zdravljenje borcev. Letos bo zdravilišče uvedlo tudi zdravljenje borcev NOV iz Slovenije in sicer po 10 dni, prve borce bodo poklicali na zdravljenje 20. maja. Z že opisano razširitvijo bo mogoče zdravljenje borcev NOV v Mojstrani še povečati. Zdravljenje borcev je nekoliko (za tretjino) cenejše, regresirajo pa ga tudi organizacije ZZB NOV, pač glede na to, da so mnogi borci zelo bolehnii.

Hrana v Naravnem zdravilišču »Triglav« je zelo dobra. Količinsko jo vsak dobi po želji (na predlog zdravnika tudi dojužnik in malico), možna pa je izbira tudi dietne

hrane. V zdravilišču dela stalno medicinska sestra, zdravnik pa je na razpolago 4 krat tedensko, po potrebi pride tudi posebej na klic. Sicer pa tu najbolj zdravi planinski zrak. Spomladi, poleti in jeseni vabijo lepi sprehodi v dolino Vrat, Kot, Radovno in Krmo. Organizirajo tudi izlete v druge kraje (Bled, Bohinj, Vrščič). V sodelovanju s krajevno skupnostjo v Mojstrani so za poletje uredili štiristezno balinišče, pozimi pa bo tu drsališče poleg smučišča in vlečnice.

Naravno zdravilišče »Triglav« v Mojstrani posluje vse leto. Čas za nastop zdravljenja določa zdraviliščni zdravnik glede na zdravstveno stanje in želje posameznikov. Mnogi invalidi želijo zdravljenje izrabit za zimsko smuko, sicer pa pozimi dobijo prostor tudi zunanji gostje, zakaj drugače zdraviliščne zmogljivosti ne bi bile polno zasedene. Veliko je temu kriva neobveščenost med invalidi in borci, še več sistemsko neurejeno rekreacijsko zdravljenje borcev NOV, ki vsekakor vpije po rešitvi. Upajmo, da se v tem smislu obetajo boljše časi.

Je bil Blaž Ostrovrhar izdan?

Dne 5. aprila 1945 zjutraj so sedeli pod češnjo v bližini vasi Topole Blaž Ostrovrhar, poveljnik škofjeloškega odreda, Franc Sivac, njegov namestnik, Anton Volčič-Sašo, komisar odreda, in Janko Poljanec-Koder, obveščevalni oficir. Bili so lačni in utrujeni, ker so že več dni hodili po vaseh in gozdovih ter iskali razbite skupine borcev. V zadnji nemški ofenzivi je odred pretrpel dokajšnje izgube in številne skupine borcev so same blodile po gozdovih ter iskale svoje enote.

Morda je prav ta utrujenost oficirjev štaba botrovala usodni zmoti. Na pobojnih Mohorja so opazili manjšo vojaško kolono, ki se je hitro izgubila v gozdu. Menili so, da so to borci iz odreda. Janko Poljanec-Koder se je pravkar vračal iz vasi, kamor ga je poslal Blaž po kruh, ko je zagledal domobrance. Kruh mu je padel iz rok, zagrabil je za brzostrelko in s tem opozoril oficirje na pretežo nevarnost. Blaž, ranjen v koleno, si je z zadnjim nabojem sam vzel življenje. Padel je blizu rojstne vasi v Selški dolini.

Mrtvega partizanskega poveljnika so njegovi soborci prenesli v Zelezniško, kjer so ga položili na mrtvaški oder ter pokopali z vsemi vojaškimi častmi. Gomilo zemlje so ljudje zasuli s spomladanskim cvetjem. Nemci in domobrance so hitro natisnili letake z obvestilom, da je padel Oto Vrhunc-Blaž Ostrovrhar. Obenem so pozvali partizane, naj zapustijo svoje enote.

»Rešite svoje življenje!« je pisalo na letaku, ki ga hranijo v škofjeloškem muzeju. »Vsak dan, ko še omahujete, vam lahko prinese isto usodo kot je zadela banditskega poveljnika Blaža.«

Cepprav je bila Blaževa smrt večkrat opisana, še nihče ni odgovoril na vprašanje, če je bila skupina oficirjev škofjeloškega odreda izdana. V želji, da odgovorim na to vprašanje, sem obiskal več nekdanjih domobrancev. Na to vprašanje mi je iz tujine odgovoril tudi Vencelj Dolenc-Sokol, kmečki sin iz Virmaš pri Skofji Loki. Ta fant je pobegnil iz nemške vojske in se priključil partizanom na Koroškem. Po neki hajki je pobegnil in prišel v škofjeloške hribe. Priključil se je Prešernovi brigadi, vendar se je po žirovski hajki skril in čakal boljše dni. Čez dober mesec se je spet pri-

Vencelj Dolenc — Sokol iz Virmaš pri Skofji Loki, trikratni partizanski dezertir in zagrizen škofjeloški domobranec

ključil partizanski enoti v Martinj vrhu, od koder je dezertiral, se nekaj časa skrival in končno priključil škofjeloškim domobrancem. Sokol je pobegnil iz nemške vojske in trikrat od partizanov.

Sokol mi je poslal izjavo, da so bili oficirji izdani in kdo jih je izdal. Nada je podrobno opisal, kako je padel Lojze Sink iz Skofje Loke. Le-tega ni ustrelil izdajalec Gabrčanov Rade iz Rovt, bivši vosovec, ampak domobranec Ivan Cajnar iz Preske pri Medvodah. Ko že omenjam smrt poveljnika škofjeloškega odreda, naj bivšim borcem odreda povem, da sem Blažovo smrt podrobno z novimi podatki opisal v knjigi Zločin pri Lenartu. V tej knjigi je tudi opis življenja in smrti pomočnika politkomisarja škofjeloškega odreda Mišana Janežiča iz Moravč. Tudi Sokolova izjava o izdajstvu oficirjev škofjeloškega odreda je objavljena v knjigi.

JOZE VIDIC

dobro je, če veste

30.000 AMERICANOV JE UMRLO LANI ZARADI ZASTRUPLENJ S HRANO. Zastrupilo pa se jih je še mnogo več — nad 100.000, kolikor je bilo mogoče ugotoviti iz podatkov o bolnikih, ki so se zdravili v zdravstvenih ustanovah. Največ se jih je zastrupilo s konzerviranimi ribami, ki so bile zastrupljene z živim srebrnom iz industrijskih odpadkov.

MLEKO IN ČOKOLADA — SKO. DUJETA? Mnogi zdravniki so se odločno uprli trditvi dveh zdravnikov pediatrijske alergološke klinike kalifornijske univerze, češ da mleko ali čokolada lahko povzroči »sindrom alergične napetosti in utrujenosti« pri otrocih, pa tudi pri odraslih. Vendar se je to potrdilo z znanstvenimi poskusi. Mleko lahko povzroči alergijo — bolestin, odpor organizma — kar utede povzročiti nadihu (astmo), želodčne bolečine, glavobol, razdraženost itd. Mnogi otroci so prav zaradi tega bledi in slabotni. Raziskovalec pojasnjuje, da so posamezni ljudje bolesto občutljivi na mleko zato, ker kravje mleko vsebuje trikrat več beljakovin kakor pa mleko matere. Kravje mleko je po naravi torej primerno za teleta, ki se razvijajo šestkrat hitreje kot pa otrok.

PRAVDA O TEM, KJE SE JE PRAVZAPRAV RODIL KRISTOF KOLUMB in ali je bil Italijan, Spanec, Portugalac ali pripadnik katere druge narodnosti, traja že stoletja. Zdaj pa pravijo, da bo vendar končana... Zatrjujejo, da so zanesljivo ugotovili Kolumbov rojstni kraj. To bi naj bila vasica Chiusanico, ki jo zamenjamo na zemljovidu — v pokrajini Imperia v Italiji. Zupnik v tej vasi je našel listino v cerkvenem arhivu tega kraja; iz te listine je mogoče razbrati, da je Kolumbov oče (Colombo) leta 1468 prodal svoje posestvo v Chiusanico svojemu bratu Bartolomeju (Jerneju). Tedaj je bilo Kristofu Kolumbu 16 let. Dotlej je Kolumbova družina živela v omenjeni vasi, kjer se je Kolumb tudi rodil, nakar se je preselila v Savono.

Sedemdesetletnik iz Bučke

Jože Gorenc, revolucionar in borec NOV, se je rodil v Gornjih Raduljah na Dolenjskem v družini malega kmeta. Jože je imel še tri brate in tri sestre. Eden izmed bratov se je šolal, zato pa je morala vsa družina še toliko bolj varčevati. Jože se je kmalu seznanil s trdim življenjem in krivično družbeno ureditvijo, tako da se je že v mladosti začela oblikovati njegova revolucionarna zavest. Napravil je najtršo življenjsko šolo. Bil je gozdni delavec pri boštanjanskem graščaku. V predaprilski Jugoslaviji je bil z očetom in brati vred pristaš naprednega kmečko-delavskega gibanja. Leta 1920 je

prišlo v Bučko okrog sto krmeljskih rudarjev in sedemnajstleten Jože se jim je z drugo mladino pridružil ter potem z njimi demonstriral v Skočjanu. Jožeta so nekaterimi drugimi demonstranti vred so prijeli in obsodili na leto dni težkega zapora.

Jože je leta 1941 začel sodelovati v osvobodilnem gibanju. Tedaj je živel na Jermanovrhu. Kot politični aktivist je deloval v odboru OF Stara Bučka do konca septembra 1943. Tedaj so ga tudi izvolili za odposlanca na kočevskem zboru. V obdobju po kočevskem zboru se je največ zadrževal pri štabu dolenskega odreda. Ko se mu je decembra 1943 doma rodila hčerka, si je izprosil za nekaj ur dopusta, da bi obiskal družino. Nekdo ga je izdal, ko je bil doma; pridivljali so Nemci. Jožeta so privezali z vrvmi za hruško pred hišo. Nato so mu natakili na glavo vrečo in ga odvlekli na svojo postojanko v Bučki. Najprej so ga enajst dni mučili v brežiških zaporih, pozneje pa je čakal med talci v Mariboru, kdaj ga bodo ustrelili. Na srečo ga je končno doletelo le taborišče na Poljskem. Tam je trpel do 23. aprila 1945, dokler ni prodrla sovjetska armada na Poljsko do Odre. Gorenc je bil tedaj suh kot okostnjak, tako da je tehtal le 41 kg. Domov se je vrnil šele septembra 1945.

Po osvoboditvi je bil skoraj vsa leta na čelu bučenske borčevske organizacije, zdaj pa je njen tajnik. Sodeluje pa tudi v vseh drugih krajevnih organizacijah. Med drugim je tudi lovec — menda že 45 let.

Želimo mu še mnogo zdravih in srečnih let!

KAREL ZORKO

Zlata poroka v Cajnarjih

Franc in Ivana Kranjc sta te dni v notranjski vasi Cajnarjih praznovala zlato poroko. — Čeprav je Franc že stopil v šestinosemdeseto leto, Ivana pa je 81-letna, se še kljub rahlemu zdravju nista odpovedala kmetovanju. Znana sta daleč naokoli kot zgled delavnosti kmeta in kako je treba ljubiti zemljo. Franc kot »Andrejev France« je znan v cerkniški občini tudi kot voznik s konji. V stari Jugoslaviji je stalno vozil les iz Iške vse do Rakeka celo v najhujši zimi. Kranjčeva sta se med narodnoosvobodil-

no vojno kot zavedna domoljuba že spočetka pridružila osvobodilnemu gibanju. Franc je opravljal različne naloge. Ivana pa je že jeseni 1941 kuhala na svojem domu hrano za partizane, ki so takrat obiskovali vasico. Tja so prihajale pogosto razne partizanske enote, med drugimi tudi Serčerjeva in Tomšičeva brigada. Kranjčeva sta v zimi 1942/43 dalje časa skrivala in negovala ranjenega partizana, dokler ni okrevail.

Slavlencema želimo še več zdravih in zadovoljnih let!

Nagradna križanka GLIN št. 63

[illegible]

Razpis nagradne križanke

GLIN — iz Nazarij se vam to pot ponovno predstavlja.

Prosimo, da rešitev te nagradne križanke dostavite do 28. maja 1973, ker bomo v 22. številki, ki izide 31. maja 1973, objavili rezultate žrebanja.

»TV—15« prispeva tri knjižne nagrade:
»Sveti Urh«, »Prvi bataljon« in »Varšavski uporniki«.
Obilo zabave!

Uredništvo in uprava lista

MLADOST IN TRADICIJA

Moderna kovinsko predelovalna industrija ima svoje začetke v pradavni pesmi kovaškega kladiwa. Moč človeških mišic se je s podaljšano ročico večala, nemirni ustvarjalni duh človeka pa je iskal novo podobo svojega izražanja in nova pomagala na svoji civilizacijski poti.

Današnje 600-tonske stiskalnice, ki

jih upravljajo mladi proizvajalci Gorenja so postopoma postali moč kladiw, so hrupnejša, manj melodična in manj ubrana pesem dela in vendar visoka pesem organiziranega snovanja človeškega duha.

400 let je obdobje, ki v zgodovini človeka pomeni neskončne daljave. Prvi začetki današnjega združenega podjetja »Gorenje« so na Muti ob Dravi. Prvo kladiwo na vodni pogon — repač je pričelo svojo pesem dela ob potoku Bistrica 1573 leta, torej v času, ko je slovensko zemljo pretresal slovensko-hrvatski kmečki upor. V tem času je pričela svojo trnovo pot prva slovenska tiskana beseda. Zgodovinska izročila so sicer skopa. Ohranjena davčna lista iz 1579. leta nam dopušča domnevo, da je uradni začetek tovarne na Muti leta 1573.

Temna in premalo raziskana je zgodovina naslednjih desetletij, jasno pa je, da v obdobju pred francosko revolucijo lahko govorimo o krepko razvitem fužinarstvu tako na Muti kot v okolici Slovenj Gradca, kjer so leta 1773 nastali zametki današnjega FEC-RA.

Repači, plavži, fužine so rasle ob potokih na rudah bogatega Pohorja. Leta 1780 govorimo o železarni na Muti. Izdelke prodajajo na Hrvaško, Madžarsko, v Srbijo in Bosno. Tako so 1804. leta tihotapili po Dravi in Donavi v šajkah (čolnih) orožje za prvo srbsko vstajo. Počasi in vztrajno je rasla tradicija pohorskih kovačev, železarjev. Posebej se je uveljavila pohorska kosa. Nič se ne zgodi po naključju. Gorenje je tu — mlado podjetje modernih kovinarjev, ki imajo za sabo številno vrsto genera-

cij s tradicijo, z ustaljenim odnosom do izdelka in do dela.

Gorenje je zrastle pred 20. leti in z skoraj neverjetno, a vendar pogojeno ekonomsko smiselnostjo postalo, kar je: velikan med podjetji. Gorenje je podjetje, ki združuje mladost in tradicijo, podjetje, ki z izbiro proizvodnih programov spreminja včerajšnje navede in način življenja ter postavlja delovnega človeka v popolnoma drugačno vlogo. V nagli rasti in koristnem gospodarskem povezovanju sta se med prvimi našla »Gorenje« in »Sever« iz Subotice. Kolektiv, ki je brez predsodkov osvaja najmodernejše organizacijske prijeme in tehnološke rešitve, ki je v enem samem generacijskem obdobju prešel pot k najpopolnejši proizvodni tehnologiji, je našel skupen jezik s kolektivom, ki je pred 50 leti postal naš prvi proizvajalec elektromotorjev — tistih izdelkov, ki edini večajo produktivno moč naroda.

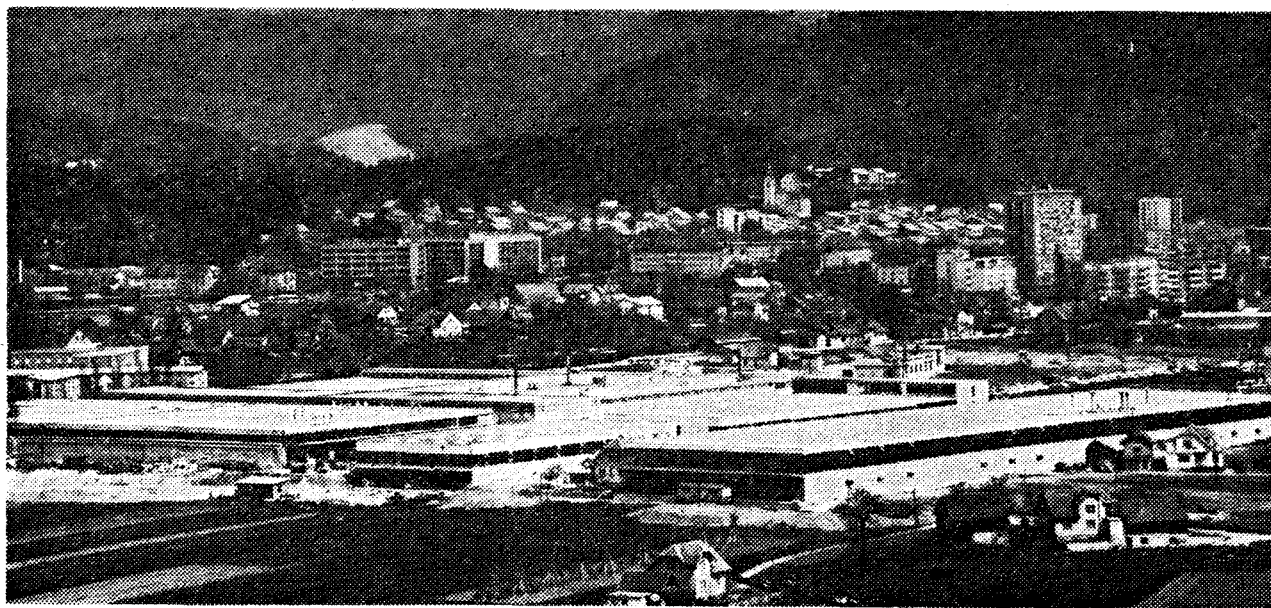
In prav pred nedavnim so našli skupna hotenja s prav tako mladim kolektivom ELRADA, ki se je včlanil v veliko družino GORENJA.

Letos »Gorenje« slavi 20-letnico. Zato je delavski svet na zadnji seji sklenil, da bo leto 1973 — jubilejno leto. Jubilejno leto Združenega podjetja »GORENJE« bo izvenelo v prizadevanju za kakovost, tako v proizvodnih, družbenih in samoupravnih odnosih. Po predvidevanjih bo »GORENJE« v jubilejnem letu ustvarilo družbeni proizvod v višini 354,5 milijard starih dinarjev.

»GORENJE« je danes z vsemi svojimi proizvodi nepogrešljiv sestavni del vašega doma, je pomemben del vašega prostega časa, je nagrada moža ženi, je vaš spremenjen odnos do okolja in družbe in vaša nova vloga v njem.

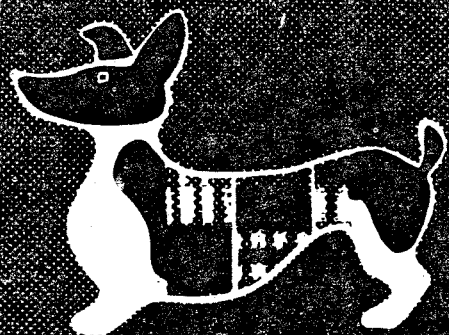
GORENJE je vaš prijatelj, je uresničitev vaših želja.

GORENJE JE MLADOST IN TRADICIJA!

20-LETNICA GORENJA

ZVESTOBA ZA ZVESTOBO

1+1=3

GORENJE SLAVI LETOS 20-LETNICO OBSTOJA

To je 20 let naporov, odrekanja, vztrajanja in hotenja, prepričanja, da je izbrana prava pot.

GORENJE je danes nepogrešljiv sestavni del vašega doma, je pomemben del prostega časa, je nagrada moža ženi, staršev otrokom, je vaš spremenjen odnos do okolja in družbe in vaša nova vloga v njej.

GORENJE je vaš prijatelj, ki ste mu poklonili zvestobo v trenutku, ko ste kupili prvi, drugi, tretji ali več aparatov z vedno enakim znakom GORENJE. V jubilejnem letu GORENJE nagraduje vašo ZVESTOBO. Vsak kupec, ki ima vsaj enega od večjih aparatov GORENJA in bo v času od 1. maja do 31. julija 1973 kupil kateregakoli od 10 standardnih proizvodov GORENJE, dobi lepo darilo iz serije malih gospodinskih aparatov in pripomočkov.

Enostavno povedano, če od danes pa do 31. julija 1973 kupite pralni stroj, zmrzovalnik, štedilnik, kuhinjo ali drug večji aparat GORENJE in ob nakupu zahtevate od prodajalca kupon (vpišite ime in priimek ter ostale podatke), prejmete darilo GORENJA: havbo ali 3-miks, sobno anteno, 3-mlin (električni stroj za mletje), kuhinjski element, tehniko ali mixal.

Tako GORENJE dvakrat nagraduje ZVESTOBO — s kvaliteto proizvodov in z lepimi nagradami.

gorenje®

ZASTOPSTVA, IZVOZ-UVOZ, SERVISI, KONSIGNACIJE
61000 Ljubljana Titova cesta 81

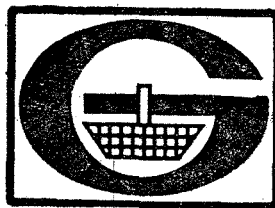
zastopamo tuje proizvajalce s področij:

GRADBENE MEHANIZACIJE
MEHANOGRAPFSKIH SREDSTEV
KEMIČALI
TEKSTILA

GUM
PLASTIČNIH MAS
ter
AGRO-KEMIČALI

grosist gorica

TRGOVSKO PODJETJE — ŠEMPETER PRI GORICI

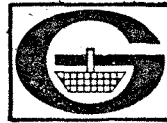

petrošnikov vodnik

Pomladanska konfekcija

- ženska konfekcija
- moška konfekcija
- moške srajce
- žensko, moško spodnje perilo
- moške jakne
- moški športni jopiči iz usnja
- ženske jakne
- moški in otroški čevlji

VSE ZA VAS V

TRGOVSKI HIŠI

ŠOLSKO LETO SE SPET IZTEKA
IN ZA PRENEKATEREGA ŠOLARJA
NASTOPA ČAS ŽIVLJENJSKE ODLOČITVE — POKLIC

ČE SI ŽELIŠ PESTRO DELO
IN ČE TE PRIVLAČI DELO Z LJUDMI,

POTEM SE ODLOČI
ZA ZAPOSLOITEV V TRGOVINI.

TRGOVSKO PODJETJE
nama
LJUBLJANA

tudi letos spet
VABI OSEMLETKARJE,

da se izuče za enega od naslednjih poklicev:

- MESAR — SEKAČ,
- NATAKAR,
- KUHAR,
- PRODAJALEC — katerakoli stroka

Učna mesta so prosta v prodajnih enotah:

- VELEBLAGOVNICA PRI POŠTI, Ljubljana
- Blagovnica s stanovanjsko opremo Ljubljana
- BLAGOVNICA, Kočevje
- BLAGOVNICA, Škofja Loka
- VELEBLAGOVNICA, Velenje

Prošnje za uk sprejema
KADROVSKO-SOCIALNA SLUŽBA PODJETJA
Ljubljana, Tomsčeva 2

In za premišlek:

- obeta se ti dinamično delo,
- dober zaslužek in
- možnost za nadaljnjo strokovno usposobitev.

bep

DAMSKA MODNA
KONFEKCIJA

ideal

NOVA GORICA,
ULICA 25. JUNIJ 22.
MODEL »EMONA«

TITAN

tovarna kovinskih izdelkov in livarna —
KAMNIK

proizvaja

- fitinge pocinkane in črne
- ključavnice navadne in cilindrične
- obešanke navadne in cilindrične
- gospodinjske strojčke
- vlitke iz temprane litine za avtomobilsko, elektro in strojno industrijo

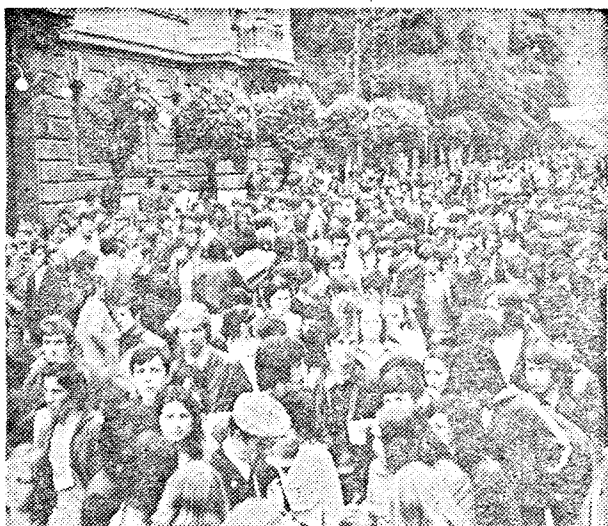
Cenjenim potrošnikom priporočamo naše izdelke.

Povešene zastave in ulica dežnikov. Deževna sobota, ki je še najbolj aprilski podobna. V Tolstojevi ulici se začne pohod »Po poteh tovarištva in spominov«. Sivi oblaki so povezni nad strehe bežigrajskih hiš. Tako nekako je bilo pred sedemindvajsetimi leti. Fašizem je grozil poštemu delu sveta, tudi malemu narodu in mestu, ki je imelo štirikrat manj prebivalcev kot jih ima danes. Za nami je pot veličastnega boja ... tudi boja malega mesta — ILEGALCA. Ljubljano so okupatorji ogradili z žico in spremenili v veliko koncentracijsko taborišče. Zaman! Ljubljana je ostala središče vstaje slovenskega ljudstva.

»... iz naše zgodovine in boja vietnamskega in drugih ljudstev smo se naučili, da ni sile na svetu, ki bi lahko premagala narod, ki se hoče in zna boriti za svojo svobodo in prav v tem je pomen borbenega izročila Ljubljane — mesta heroja. V tem smislu je preteklost poročila naše bodočnosti. Če hočemo tudi v prihodnje živeti in delati v miru in varno, moramo tudi vnaprej negovati neokrnjeno, svetlo in ponosno tradicijo ljudske vstaje in časov, ko smo jurišali na samo nebo.«
(Iz govora predsednika RK SZDL Mitja Ribičiča na zaključni svečanosti na Trgu revolucije.)

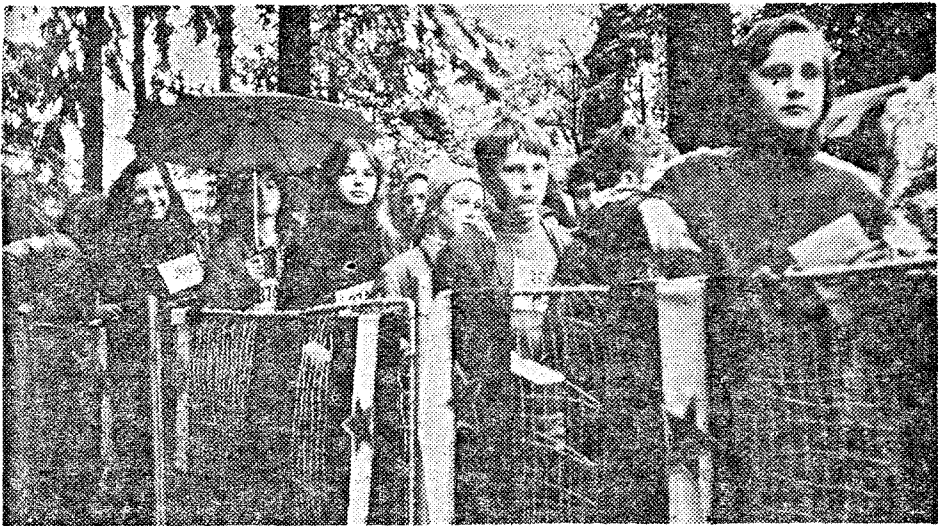

Dve uri časa sta bili potrebni, da se je pisana množica strnjenih ljudi, ki jih družijo isti cilji, zila skozi cilj na Trg revolucije. Ta pot mora postati ALEJA TOVARIŠTVA IN SPOMINOV! Ta pot ni samo prenašanje izročila generacij, ki so se na tej zemlji borile za narodni obstoj majhnega naroda. Fašizem v Evropi ni zakopan v tla. Socialistična JUGOSLAVIJA je še vedno mnogim trn v peti. Od prvega pohoda je minilo 21 let. Mimo tribune na Trgu revolucije je takrat korakalo 370 udeležencev. V soboto jih je bilo nekaj tisoč več; na vseh dosedanjih 17. pohodih pa je sodelovalo 300.000 tekmovalcev.

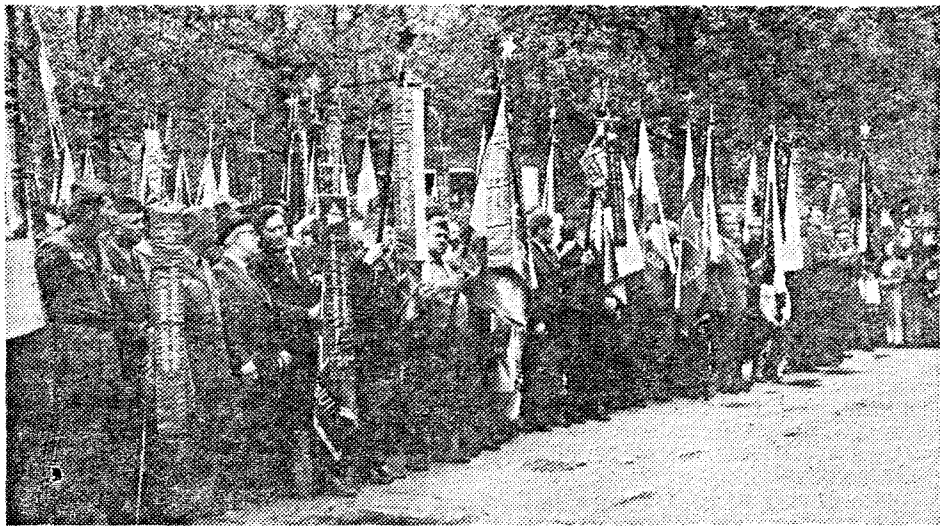
S 17. TRADICIONALNEGA POHODA „PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE“

REKA IN PESEM TISOČEV MLADIH

Kakor reka, kakor udarna pesem na bojnih položajih je ta množica ljudi. Misli in hotenja preteklosti niso samo večni spomin herojskega boja Ljubljane; vse to je danes naša stvarnost, naš ponos in obveznost v tem ter prihodnjih trenutkih. Tudi v betonu in jeklu, na konicah bajonetov ali na žičnih barikadah zmaguje ČLOVEK, ne zver. Kakor nekoč in tisočkrat močnejše so danes prepletene naše vrvi. Priti bi moral tisti, ki

Starejši udeleženci pohoda so prehodili deset kilometrov dolgo pot, mlajši, ki so se zbrali za muzejem NOB, pa polovico manj. Resni, zaskrbljeni in nasmejani obrazi. Kljub deževnemu vremenu je danes vse zelo lažje. Želimo si, da bi bilo vedno tako; toda, če bi bilo drugače, če bi nam kdo hotel ogroziti, kar je človeku najdražjega, bi ne bili današnji pionirji prav nič drugačni kot so bili njihovi vrstniki med narodnoosvobodilnim bojem. Z vsemi močmi in znanjem bi branili svoje mesto, svojo republiko in domovino.

»Bronasti spomenik ILEGALCA, mimo katerega na današnji dan korakajo tisoči mladih, prešerno kljubujoč novim težavam, nas opozarja uči čuječnosti in povezuje v celoto. Ta lik skriva pod svojim širokim plaščem naše najmočnejše orožje — plemenito srce, pogumno in prekipevalno ljubezni do svojega naroda, človeka in človeštva,« je poudaril Mitja Ribičič.
Smrt fašizmu — svoboda narodu!

Nekaj po 9. uri so hiteli mimo Križank proti cilju prvi udeleženci pohoda. Oblaki so se razmaknili in med borbene pesmi so se pomešali topli žarki sonca. Letošnji pohod »Po poteh partizanske LJUBLJANE« se lahko pohvali z rekordnim številom udeležencev; 40.585. Sobotni pohod ni bil nič manj zanimiv kot je bilo tekovanje v partizanskem maršu, štafetah zmage in teku prijateljstva. Na trasi nekdanje okupirane Ljubljane je bilo največ mladih. Mnogi tovariši so se odpravili na pot s celimi družinami. Čisto nekaj drugega je, če pripoveduješ sinu ali hčerki med potjo po nekdanjem »vročem« terenu o grenkih in radostnih straneh partizanskega življenja kot pa če to počneš globoko zlek-njen v fotelju. In prav nič se ne začudiš, ko ti ob koncu sin zagotovi, da bo drugo leto spet »ob žici«.

Asfaltna tla so zatrepetala, ko je na slavnostni prostor pred tribuno na Trgu revolucije prikorakal ešelon JA. Iz množice se je utrgal val navdušenega ploskanja. Prav tako navdušeno so prebivalci Ljubljane pozdravili prihod partizanskih brigad in odredov, kurirjev in vezistov, ter delegacije ZZB NOV. Na slavnostnem zborovanju ob koncu tradicionalnega XVII. pohoda je po pozdravnih besedah podpredsednika organizacijskega odbora Poldeta Mačka izrekel dobrodošlico predsednik skupščine mesta Ljubljane inž. Miha Košak. Zbranim, med katerimi so bili tudi prvi komandant slovenske partizanske vojske Franc Lekošek-Luka, predednik CK ZKS France Popit in predsednik skupščine SRS Sergej Kraigher, je spregovoril predsednik RK SZDL Mitja Ribičič.
Fotografije in tekst: SILVO TERSEK

Partizanski tovornik

Izpod velike gore »Babji zob« je prihajal — bolj rečeno marširal — z po- to na rami resen mož. Njegovi hitri ko- raki so me nehote spomnili na partizan- ski marš. In glej, resnično je bil to par- tizan »Veter« — Mihael BURJA, doma iz Kupljenika pod Bohinjsko Belo; iz parti- zanske vasi, ki je štela štirinajst hišnih števil in kjer je bilo štirinajst partizan- skih domov.

Živahno, kakor da bi v ogenj dreg- nil, je razpredal spomine. Kar vzplamtel je, ko je pred seboj nízal dogodek za dogodkom. In zdelo se mi je, da so se mu omilile globoke brazde na obrazu. Spomini včasih »razmehčajo« tudi zu- nanjost...

Mihale je bil železniški delavec na Jesenicah. Ko so Nemci okupirali našo domovino, so tudi na Jesenicah začeli s podtalnim bojem proti okupatorju. V ta boj se je vključil tudi on.

Na vasi je bil med prvimi, ki so ak- tivno začeli delati za narodnoosvobodil- ni boj. Tako je tudi pomagal pri grad- nji partizanske bolnišnice na Jelovici in

Mihael Burja—Veter iz Kupljenika nad Bohinjsko Belo

skrbel za prehrano ranjencev; njegov dom pa je bil odprt slehernemu parti- zanu, posebno kurirjem.

Prenašal je tudi partizansko pošto in literaturo, kar je bilo za aktivista OF v teh krajih (Jesenice-Bled-Boh. Bela) posebno junaštvo in predvsem zvesto- ba naši stvari. In Mihael Burja je s pre- danostjo opravljal zadane mu naloge vse do marca 1944, ko so ga »mobilizir- ali« partizani.

»Moral sem iti med borce,« je dejal sedaj šestdesetletni Mihael, »ker na te- renu nisem več vzdržal. Delo aktivista je bilo zame preveliko. Zelen sem si borbo in pohodov.

Partizani so me kaj hitro »prekrsti- li« iz Burje v »Vetrac«. To ime pa se mi je kar podalo, kajti dodeljen sem bil v Gorenjsko transportno četo, ki je dva- krat na teden tvorila hrano na Pri- morsko in obratno iz Primorske v Kro- po municijo, eksploziv in orožje; moral sem dostikrat pospešiti korake, kakor da bi me nosil veter.

Ta transportna četa je bila »živi to- vorni vlak« — edina tovarno-prometna žila od Kroke, Prtovca, prek Blegoša v Cerkljo in dalje v Čepovan. Vsak dan smo partizani-tovorniki (28 tovarišev) prehodili po 14 ur in prenesli vsak po 25 kg tovora (poleg svoje opreme in orožja); vmes pa smo se včasih tudi »usekali« s kakšno švabsko zasedo.

Od nošenja težkega tovora se mi je urezal za 8 do 10 cm širok pas čez ra- mena in hrbet. Težki tovor mi je posnel kožo, načel mišice, jermeni so se mi do- besedno zažrti do kosti. Vendar smo šli še in še na pot. Ni bilo časa, da bi se rane zacelile.

»Pa takrat je bilo fletno in s kakšnim zadoščenjem smo znosili cel vagon za- plenjene soli iz Podnarta v Poljansko dolino, je nadaljeval svoje pripovedova- nje partizan Veter. »Sol, takrat v par- tizanskih časih, tako dragoceno začimbo, smo z lahkoto prenašali, saj smo ve- deli, kako prepotrebna je bila za ljudi na osvobojenem ozemlju, za bolnišnice in partizanske enote. Tistikrat pa res ni- sem čutil nobenih bolečin niti teže to- vora...

Pa borbe, borbe, o je bilo nekaj iz- rednega. Začel bom kar o borbi v Kro- pi. Takrat sem bil borec v Škofjeljo- škem odredu. Bil sem pomočnik mitra- ljezca Dalmatinca »Kidriča«. Tolkli smo se z belčki in Nemci. Mitraljez je bil ranjen v nogo; sam sem moral zgrabiti za mitraljez. Popadla me je taka »sveta« jeza na belčke in Svabe, da sem pošiljal rafal za rafalom med njihove vrste. Ko je ogenj z obeh strani nekoliko ponehal, sem dvignil glavo in glej spak, neki Svaba mi je lepo poslal pozdrav, to se pravi, da me je njegova krogla oprasni- la po temenu. Ko pa sem se še malo bolj dvignil, da bi videl, od kod strelja ta nepridiprav, me je Svaba pošteno za- del v nogo. Naš doktor »Bradač«, po ro- du Italijan, me je za silo obvezal. Čez tri dni sem že zopet marširal s soborci novim bojem nasproti.

Boji pa so se vrstili kar po vrsti, ni jih bilo treba čakati. Posebno sta mi ostali v spominu dve veliki borbi, in si- cer na Martinj vrhu-Koprivniku in v Ze- leznikih. Takrat, ko smo se počili na Martinj vrhu-Koprivniku je ravno za- padlo več kot pol metra snega. Hudo mi je bilo, ker je padlo osem borcev, šest- najst pa jih je bilo ranjenih. Orožja pa smo veliko zaplenili. Precej izgub so imeli takrat tudi ti preklesti Svabi. Ob tem pripovedovanju je partizan »Veter« trdo stiskal pesti...

»V postojanki v Zeleznikih je bilo kakšnih osem Nemcev in nekaj več belo- gardistov. Ko smo jih pregnali iz hiš, so se zatekli v rov. S komandirjem Bla- žem sva se priplazila do rova in poti- snila eksploziv ter ga prižgala. Tako so Svabi in njihovi pomagači lepo ostali kar v zemlji... Mi pa smo zmagovito proslavljali tako dolgo pričakovano os- voboditev.«

In danes ta šestdesetletni dedek, še ovrst in strumnega koraka, bi še vedno, če bi bilo treba, napravil isto kot pred 30 leti. Sam pravi, da je še krepak, sa- mo včasih, kadar se »menja vreme«, »ču- ti jermene« od prenašanja težkih tovo- rov.

Po osvoboditvi je bil partizan »Ve- ter« aktiven član v vseh družbeno-poli- tičnih organizacijah v Bohinjski Beli. Član zveze komunistov je bil od leta 1944 do leta 1955, ko so mu sporočili, da je izključen, ker ni prišel nekajkrat na se- stanke. Na sestanke pa ni hotel iti, ker so sprejeli v vrste zveze komunistov ne- kega nepoštenega Slovence, o katerem je partizan »Veter« vedel, da ima omadeže- vano preteklost.

In tako je ostal Mihael Burja, parti- zan »Veter«, komunist le v srcu. Partij- sko knjižico hrani in je ne da nikomur.

Za svojo požrtvovalnost med narod- noosvobodilno borbo je prejel odlikova- nja »Red za hrabrost«, in »Znak hrabro- sti«. Za delo po vojni pa »medaljo dela 1949«.

Mihael Burja ima dva sinova, na ka- tera je zelo ponosen. Sin Pavle je rezerv- ni pilotski oficir; drugi sin Marjan pa inženir elektronike.

KATARINA DOLTAR

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

Ljubljana, Titova—Lakozarjeva—
Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospek- te in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, la- kirnica in plastificirnica
- Izdaja osrednji slovenski dnev- nik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZ- GLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

V noči na 14. april 1941 so Hitler- jevi gestapovci in policisti v Mariboru prijeli prvih več sto Slovencev in jih odgnali v meljsko kasarno. Med temi je bil tudi železničar Jože Kolarič. Sa- mi brez njega so doma ostali njegova žena, trinajstletni Jožek in desetletna Majda. Skrbelo jih je, kaj bo z oče- tom in kako bodo poslej živeli.

Že več kakor poldrugi mesec je Ko- larič prebil v zaporu. Žena mu je kdaj poslala kakšen paket z živili. Celo obi- skala ga je, a sta morala govoriti nem- ško, čeprav sta to slabo znala. Poleg njiju je ves čas stal gestapovec. Zdaj pa so Nemci prepovedali vse obiske v kasarni in tudi sprejemanje paketov.

Približal se je že 5. junij, to pa je bil rojstni dan Jožeta Kolariča. Izpolnil bo štirideset let življenja. Če ne bi bilo vojne, bi takšno obletnico doma pro-

ki je zaskrbljen obstal sredi korakajo- čih jetnikov.

Surovi Nemec je gnal Jožka, edaj brez čepice, po stopnicah v prvo nad- stropje. Tu so bili pisarniški prostori. Dva nacisti s kljukastima križcema na rokavih in z revolverjema ob bokih sta premostrila fanta. O njem je stražar po- vedal zdaj to in ono, tega pa deček se- veda ni razumel. Potem je iz sosednje sobe prišel neki civilist, ta je tolmačil. Fanta je vpraševal po slovensko, od- govore pa je ponavljal po nemško:

»Kaj si iskal tukaj pri kasarni? Kaj si klical in komu?«

»Moj oče je tukaj zaprt, ni pa ni- česar slabega storil. Rad ga imam. Danes ima rojstni dan, je štirideset let star. Voščil sem mu...«

»Lažeš, smrkavec! Povej, kaj si vpil!

Fran Roš:

OČKOV ROJSTNI DAN

slavili s šopkom cvetic, z boljšim ko- silom in še s kakšnim darilom. Zdaj pa bo očka svoj jubilej obhajal v za- poru! Tega si pač ni zaslužil, ko pa je bil zmerom pošten in dober, a seveda tudi zaveden Slovenec in nekoč Ma- istrov borec.

»Jaz pa bom očku voščil za rojstni dan,« je dan prej povedal Jožek, čvrt, pogumen fant s svetlimi kodrastimi las- mi. »Rag ga imam.«

»To ne bo mogoče,« mu je branila mama. »Nihče ne more do njega. In še tebe bodo zaprli!«

»Vse sem natanko premislil,« je od- vrnil sinko. »Lahko bom videl očka, ko jetnike vsako dopoldne peljejo na kasarniško dvorišče, da telovadijo in korakajo. Pred žično ograjo tam več- krat kdo čaka, da bi koga zagledal. Je že res, da nemški stražar ljudi odga- nja od tam. No, pa naj nažene še me- ne! Ampak očka bom za njegov rojstni dan vsaj videl in mu pomahal...«

V jutru, 5. junija je Jožek, ki zdaj ni imel šole, pohitel na ulico za melj- sko kasarno. S seboj je prinesel cvet rdeče vrtnice z domačega vrta. Bil je pravi čas. Množica naših ljudi se je v širokem krogu premikala po dvorišču med kasarniški zgradbami in bode- čo žico, napeljeno tod okrog. To so bili zaporniki Slovenci, ki so jih ob- dajali oboroženi stražarji. Korakali so po dva in dva, vsi resni, zamišljeni.

Jožka je zakrival lesen steber v žič- ni ograji. Gledal je napeto in čakal. In res! Med množico jetnikov je zagle- dal visoko očkovo postavo. Ni se držal na smeh, kakor mu je to bilo v navadi, in že več dni se ni obrl. Zdal se je deček nekoliko odmaknil od stebra in žice, dvignil je »vrtnico in zavijtel čepico. Očka ga je opazil! Nasmehnil se je sinku in mu z roko pomignil. Medtem se je žalostni sprevod še bolj približal ograji tam, kjer je stal Jožek.

To je bil pravi trenutek! Fant je pomahal z vrtnico in zakli- cal očetu dovolj glasno:

»Očka! Voščim ti za rojstni dan! Tudi mama in Majda!«

»Glej, glej! Hvala! Pazi, Jožek!«

Tačas je stražar, bil je to majhen mož s puško, stal ob stranski zgradbi, tik ograje. Slišal je dečka, poskočil in odprl vrata skozi bodečo žico. Ze je bil pri njem.

»Ti! je zavpil po nemško. »Kaj si zaklical? Komu si to zaklical?« Zbil mu je čepico z glave in vrtnico iz ro- ke pa ga zgrabil za šop las. »Tako je menoj!« Poklical je stražarja z druge strani dvorišča semkaj, da ga tu nado- mesti. Sam pa je Jožka tiral pred se- boj k dvoriščnemu vhodu v kasarno. Deček se je še ozrl za očetom,

Gotovo kaj važnega! Kako ti je ime in kako očetu?«

Povedal je, eden od Nemcev pa je dejal:

»Tudi tvojega očeta bomo zaslišali. Tebe bomo kaznovali, da si boš zapom- nil, predrzneš! Pogledali bomo, če si se nam kaj nalagal...«

Drugi je prelistal sveženj papirjev in našel podatke:

»Torej: Josef Kolarič, železničar, ro- jen 5. junija 1901 v Studencih. Res je prav danes star štirideset let. Fant ni lagal.«

Mož, ki je tolmačil, pa je še slo- vensko dodal:

»Ampak vseeno si falot! Glej, da se nam ne prikažeš več! Če ne, te vržemo za tri dni v bunker! Ali veš, kaj je bunker? To je prostor spodaj v kleti. Tam je trd zid in tla so kamnita. Po- vsod tam so krvave lise... Ali si me razumel?«

»Nekoliko že, seveda.«

»Zdaj pa se poberi od tod!«

Stražar je Jožka butnil s pestjo v hrbet, da je kar poletel k vratom. Po hodniku in stopnicah je pohitel nav- zdol. Prav tedaj so se od »hutanega športa« vračali zaporniki v to veliko poslopje. Med njimi je bil tudi Jožkov oče. Pognal se je k njemu in ga prijel za roko:

»Voščim ti, očka! Vse dobro ti že- limo, tudi mama in Majda. Za štiri- desetletnico...«

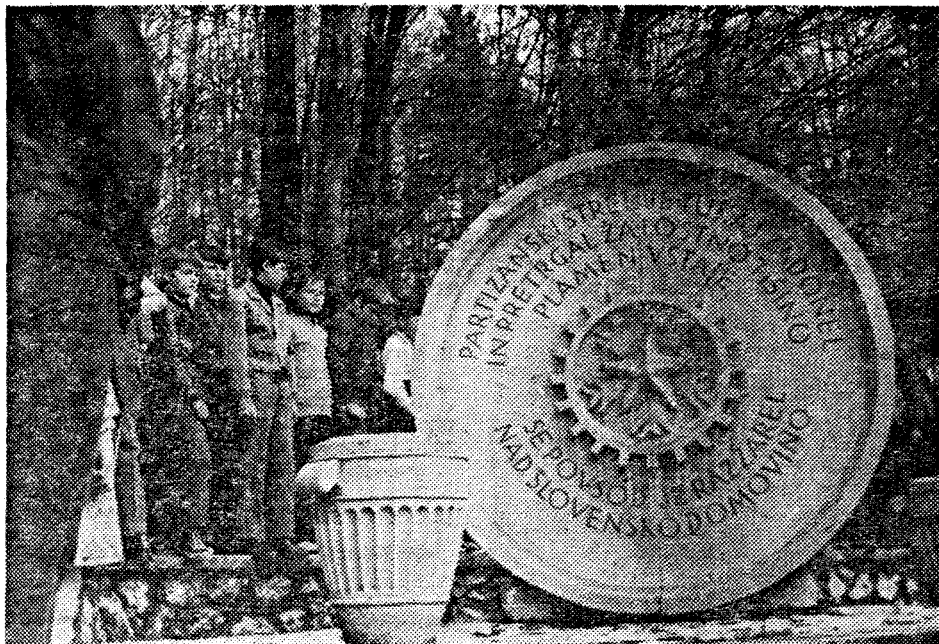
»Hvala! Pozdravi doma!« mu je od- vrnil oče in se sklonil k njemu, da ga je poljubil na lice. Tedaj pa je zaklical stražar in segel dečku v kodraste lase. Nato ga je z nogo, s škornjem butnil od zadaj, da se je ob izhodnih vratih komaj še ujel.

Jožek je na vso moč tekel čez zdaj prazno dvorišče. Stražar tam mu je sam odprl vrata v ograji, da je hitro smuknil na ulico. Še ga je tu na tleh čakala čepica, ki mu jo je prvi stražar zbil z glave, in nadel si jo je. Pobral je tudi pohojeni cvet vrtnice. Še nekaj časa je tekel, ne da bi se bil oerl.

Zasopel je prispel domov. Mami in sestri je moral takoj vse povedati: ka- ko se ni ustrašil Nemcev, kako je očku voščil in ga je ta poljubil, obe pa po- zdravila. Ni zamolčal, kako so oni tam šli v papirje gledat očkov rojstni da- tum. Tedaj je mama opazila Jožkove hlače, pomazane tam, kjer jih je zadel stražarjev škornj.

Ze dva dni kasneje, to je bilo 7. junija 1941, je Maribor zapustil prvi transport slovenskih družin, izgnanih v Srbijo. Tudi štirje Kolariči so bili zdraven — zdaj spet vsi skupaj.

o mladih in za mlade

»Dne 26. aprila smo obiskali spomenik pod Šmarno goro, kjer se je 22. julija 1941 pričela oborožena vstaja slovenskega naroda,« so zapisali učenci osnovne šole »Alojz Kebe« iz Sentvida pri Ljubljani in pisemcu priložili tudi fotografijo, ki jo danes objavljamo.

Srečanje na Urhu

PRAZNIK ZVEZE TABORNIKOV SLOVENIJE

Letošnjega že tradicionalnega sedemnajstega pohoda »Po poteh tovarštva in spominov« smo se udeležili tudi taborniki čete Čričkov partizanskega odreda Bičkova skala. Prehodili smo deset kilometrov dolgo pot od Tolstojeve ulice — seveda po ovinkih — do Trga revolucije, kjer smo pričakali svoje vrstnike, ki so se skupaj z nekdanjimi partizanskimi kurirji udeležili pohoda »Po poteh koroških kurirjev«. Skupaj smo odšli k slavnostni tribuni. Tam so nam podelili značko ilegalca. Prislunili smo tudi govoroma predsednika republiške konference SZDL Mitje Ribičiča in predsednika skupščine mesta Ljubljane Miha Košaka.

Popoldne smo se na Urhu udeležili srečanja slovenskih tabornikov. Uvodne besede je spregovoril podpredsednik skupščine mesta Ljubljana Sergej Vošnjak. Po položitvi venca k spomeniku je podpredsednik Zveze tabornikov Slovenije Franjo Klajčnik podelil najboljšim taborniškim odredom partizanske trakove in priznanja, predstavnikom letih pa je čestital predsednik Zveze tabornikov Slovenije Zdravko Krvina.

Partizanske trakove so prejeli:

odred »Janka Premrla-Vojka« iz Divače, odred »Snežniških ruševcev« iz Ilirske Bistrice, »Kokrški odred« iz Kranja, odred »Dobre volje« iz Ljubljane, odred »Bičkova skala« iz Ljubljane, odred »Pohorskega bataljona« iz Maribora, odred »XI. SNOUB« iz Maribora, odred »Koroških jeklarjev« iz Raven in odred »Severnega kurirja« iz Slovenj Gradca.

Priznanja so prejeli:

odred »Druge grupe odredov« iz Celja, odred »Srebrnih krtov« iz Idrije, odred »Jadranskih stražarjev« iz Izole, odred »Zlatorog« iz Ljubljane, »Savski odred« iz Ljubljane, odred »Samorastniki« iz Maribora, odred »Gorjanskih tabornikov« iz Novega mesta, odred »Zdravilnih vrelcev« iz Rogaške Slatine, odred »Svobodnega kamnitnika« iz Skofje Loke in Zveza tabornikov občine Šiška iz Ljubljane.

Srečanje slovenskih tabornikov na Urhu smo sklenili s kulturnim programom, šaljivim tekmovanjem in ogledom tamkajšnjega muzeja.

GORAZD MASLO

Spomini Ivana Sasse

Nedaleč od Dolskega leži med sadovnjaki po gričih raztresena vasica Vinje. Sončnega sobotnega popoldneva sem se odpravila na sprehod proti tej vasi. »Ne bi bilo nápak, če bi prijetno združili s koristnim,« sem dejala in potrkala na vrata nizke hiše, kjer živi družina Sassovih.

Ze večkrat sem slišala, da je bil gospodar te družine — Ivan Sasso — zelo aktiven med narodnoosvobodilnim bojem in vsa leta po osvoboditvi. Zato sem takoj začela z vprašanji in dobila nanje tudi odgovore.

Pred tridesetimi leti, v prvih mesecih leta 1943, se je v Vinjah aktivno delo za narodnoosvobodilni boj še posebno razmahnilo. Prvi prostovoljci, fantje okrog dvajsetih let, so odšli v gozdove sredi januarja tega leta, nekaj pa se jih je partizanom priključilo pozneje. Od tridesetih vaščanov, ki so odšli v gozdove, jih je osem padlo v bitkah, dva so ustrelili kot talca. V vasi so Nemci požgali eno hišo in dve gospodarski poslopji ter leta 1943 internirali pet družin, katerih imetje so zaplenili. Med slednjimi je bila tudi družina Sassovih, po domače Smoletovih, vendar brez sina Ivana, ki je februarja odšel k partizanom.

Tovariš Ivan, čigar partizansko ime je bilo Niko, mi je s posebno vnemo in ljubeznijo opisoval zavednost sovaščanov in njihovo borbo proti okupatorju; začel je kar s 6. januarjem leta 1943, ko je bil skupaj z drugimi tovariši na naboru v Domžalah:

»Bilo nas je veliko iz Dolskega in okolice, sami zavedni Slovenci, ki nismo hoteli v nemško vojsko. V prostoru, kjer je bil zdravniški pregled, smo razbijali okna in uničevali vse, kar nam je prišlo v roke, samo da bi onemogočili nadaljnji pregled in s tem vstop v osvobodeno vojsko. Toda Nemci so ukrepali hitro in nasilno ter nas vse potrdili za vojake.«

Kljub nadzoru, ki je bil nad mladimi fanti vsak dan strožji, so pogumni posamezniki začeli odhajati k partizanom. Vsako noč je kdo izginil, ne da bi vedeli kam. Nekdo je napisal celo poslovinno pismo svojim domačim in v njem zapisal, da je skočil v Savo, samo da bi zakril sled in da Nemci ne bi preveč nadlegovali domačih.

Tako se je v noči od osemnajstega na devetnajsti februar 1943 v hlevu pri Homonu v Dolini zbralo štirinajst mladeničev, ki so se odločili, da gredo v boj proti nasilnemu tujcu. Tri dni so čakali, nato sta prišla ponje partizana Slovan in Berto, oba iz Litije.

»Spominjam se,« pripoveduje Ivan Sasso, »da nam je tovariš Slovan v kratkih besedah orisal pomen borbe in takoj povedal, da je za zdaj naša prva in najvažnejša naloga zbiranje orožja in municije, ki jo je v partizanskih vrstah vedno primanjkovalo.«

V Zasavskem bataljonu se je začela Ivanova kurirska pot, polna strahu, naporov in trpljenja — pot, po kateri je doživel trenutek, ko je na našo zemljo posijalo sonce svobode.

Velikokrat se spomni prvega boja z Nemci nad Kolovratom, ko je doživel ognjeni krst. »Prvič sem imel v rokah puško!« pravi. Ob pogledu nanjo in na ljudi, na katere je bilo treba streljati, je v njegovem srcu divjala huda borba, borba med sovraštvom in... Težko je bilo ustreliti človeka, še huje pa je bilo gledati, kako tujec tepta slovensko zemljo. Zmagala je ljubezen do domovine in z vso vnemo je začel streljati na Nemce.

»Nikoli ne bom pozabil te bitke in partizana Bele. Ob pogledu na raztrgani tovarišev obraz sem prisegel, da se bom boril za pravico in mir, dokler ne bo zadnji tujec pregnan z naše zemlje.« Prvi bitki so sledili novi in novi spopadi. Tovariš Ivan jih je preživel in avgusta 1943 prišel s Šlandrovo brigado na Dolenjsko.

Domači so za menoj že zalovali. V bitki pod vasjo Tirno je padel partizan iz Ihana, ki se je po domače imenoval Smole, kot jaz. Zamenjali so naju in sporočili domačim v Salzburg — kamor so jih pregnali kmalu po mojem odho-

du k partizanom — da sem mrtev. Po štirih mesecih sem se jim javil. Ne morem opisati, kakšno veselje je tedaj zavladovalo med domačimi, saj sem tako rekoč od mrtvih vstal.«

Po kapitulaciji Italije je bil tovariš Sasso skupaj s štiridesetimi borci dodeljen glavnemu štabu NOV Slovenije. Tu je opravljal kurirske posle. Prehodel je vso Slovenijo južno od Save. Hitel je od brigade do brigade, od divizije do divizije in s seboj nosil važna sporočila.

Kakor se je navduševal nad tovariši, tako grozno je tudi sovražil ljudi, ki so delali proti partizanom:

»Komisar glavnega štaba me je skupaj s dvema tovarišema avgusta 1944 poslal v 31. divizijo, kjer se je takrat zadrževal komandant Stane Rozman — z naročilom, naj ga nemudoma privedemo nazaj v štab. Ker smo vedeli le to, da je divizija nekje na Notranjskem, baje okoli Snežnika, je bila naša pot vse prej kot lahka. Dolgo smo potovali skozi gozdove in vasi. Ponekod so nas sprejeli z veseljem, drugje so se nas bali. Tako nas je pot, polna nevarnosti, pripeljala tudi v neko vasico blizu Ribnice. Ustavili smo se pri prvi hiši in prosili za hrano. Gospodinja nas je peljala v hišo in nas domačim predstavila kot domobrnce. Spogledali smo se, hitro sneli kape, vzeli ponujeni živež in zbežali, kar so nas nesle noge. Se zdaj ne morem razumeti, kako nas je kljub titovkam zamenjala z izdajalci. Temno je res bilo, a vendar... Konec koncev to niti ni tako važno, saj se je srečanje z do nas sovražno razpoloženimi ljudmi dobro končalo. Tudi komandanta Stana smo našli in se skupaj vrnili v štab.«

Od začetka leta 1945 do konca vojne je tovariš Ivan deloval v intendaturi glavnega štaba Slovenije, katerega šef je bil tovariš Polh. Po ustanovitvi nove vlade v Ajdovščini je bil skupaj s komandantom Dušanom Kvedrom-Tomažem dva meseca v Trstu in tudi tam opravljal intendantske posle.

Domov v Vinje se je vrnil šele jeseni leta 1945.

Nepopisno je bilo veselje ob srečanju z domačimi ljudmi, s sovaščani in borci, ki so se že pred njim vrnili na svoje domove. Takoj se je vključil v razne organizacije v Dolskem, nekaj časa je bil tudi predsednik nekdanje dolske občine. Pred kratkim so Ivana Sasso izvolili v nov občinski odbor borčevske organizacije, kar ponovno potrjuje njegovo priljubljenost med domačini in ne nazadnje njegovo voljo in pripravljenost do dela.

MARTINA TRDIN

kramljanje

Draga Milena!

Pošiljam vam krajši sestavek, hkrati pa se zahvaljujem za objavljeni prispevek. Bila sem zelo vesela, ko sem ga tako kmalu zasledila v časopisu.

Naj vam povem, da se vsakega objavljenega prispevka o ljudeh iz našega kraja in okolice z menoj vred veselje vsi sovaščani, ki prebirajo ta list. Veseli so, da je nekaj zapisano in ohranjeno tudi o njih, o njihovi požrtvovalnosti in boju za svobodo, o njihovih spominih na nedavno preteklost.

Ko sem opazila njihovo navdušenje, sem sklenila, da vam bom še večkrat pisala, čeprav se bojim, da so moji prispevki zelo revni in morda nezanemljivi. Dolgo sem premisljevala in si končno izbrala nekaj ljudi, ki bi jih rada obiskala in se z njimi pogovarjala o dogodkih, ki bi utegnili zanimati bralce ne samo iz našega kraja, pač pa vse, ki prebirajo mladinsko stran »TV 15«. Ne vem, če mi bo uspelo, toda poskusila bom.

Pred kratkim sem obiskala tovariša Ivana iz Vinj. Pomagal mi je prebrsti prve težave in mi povedal marsikaj zanimivega o sebi in ljudeh, s katerimi je preživel vojne dni. Nekaj najvažnejših podatkov sem zabeležila in vam jih strnjene v sestavku pošiljam z željo, da bi jih objavili.

Tovariš Sasso mi je predlagal

tudi nekaj oseb, ki naj bi jih obiskala. Zahvaljujem se mu za pomoč, vam pa obljubljam, da bom še pisala, čeprav sem zelo na tesnem s časom in bo med mojimi prispevki verjetno večkrat velik časovni presledek.

Lepo vas pozdravlja!

MARTINA TRDIN,

Kamnica 19

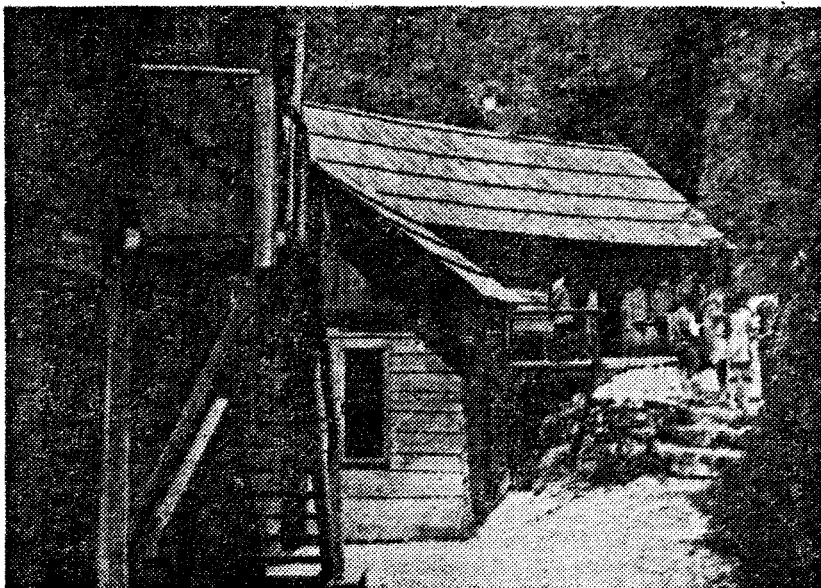
61233 Dob pri Domžalah

Draga Martina!

Spomini in hvaležnost z njimi, ki jih zapiše roka mladega človeka, so dragocenost težko izmerljive vrednosti. Zato naj bo spisek, o katerem si spregovorila v pisemcu, odčrtkan do poslednjega in — še dolgo ne sklenjen.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga Milena!

Lepe pozdrave z obiska bolnice Franje vam pošilja

ILONKA

TO NI PRAVLJICA

Miha Miladinović je sedel na direktor-ski stol kragujevškega »Elvada« v neki podrtiji. Danes je ta tovarna vzoren pri-mer za ugledne goste. Za vsakim stro-jem je delavec in cvetje, toda nobenega pepelnika. Delavci imajo na delovnem mestu vse od ambulante do restavracije.

V »Elvodu« ni med delovnim časom nobenih sestankov, tudi sestankov stro-kovnega kolegija ne. Držijo se načela: »Delovni čas je za to, da se dela, a se stanki se sklicujejo popoldne. So obvezni, zato nikoli nimamo težav s kvoru-mom«.

»Stanovanjski problemi so skoraj vsi rešeni. Ostalo je le še štiri ali pet pri-merov. Vsi delavci dobivajo dvosobna udobna stanovanja.«

»Kakšno stanovanje pa ima direktor?«

»Enosobno, neudobno, v pritličju ne-koč pogorelega mlina.«

Čudil sem se, saj gre vendar za direk-torja, in to uspešnega direktorja. On pa pravi, da to ni nič posebnega: »Do upo-kojitve bom že prišel na vrsto. Želim, da so najprej preskrbljeni delavci...«

Vjesnik — 6. in 7. V. 1973

OSAMLJEN PRIMER

Okrožno sodišče v Novem Sadu je pred kratkim obsodilo poslovođa Milorada Ba-jića iz trgovskega podjetja »Prometa«. Za-radi poverebe 350.000 dinarjev je bil kaznovan s 15 leti zapore in prepovedjo ukvarjati se s posli upravljanja z imovi-no še 10 let po izpustitvi iz zapore. Po-leg tega pa še kazneni zapor za imovine.

Novosadska obsodba zasluži vso pozor-nost, ker je to osamljen primer. Prav-zaprav bi lahko na prste našli primere kazni zaplenbe imovine, ki je bila uvede-na že v prvih povojnih dneh. Takrat so jo sicer uporabljali proti sovražnikom revolucije, sodelavcem okupatorja, toda sedaj bi jo morali občutiti tudi vsi gra-beži družbene imovine, te nevarne oblike današnje protirevolucije.

Borba — 8. V. 1973

ŠILINGI

Osemnajst odbornikov občinske skup-šine Dravograd je minuli petek z glos-vanjem proti ali z vzdržanim glasom pre-prečilo odstop predsednika občinske skup-šine Draga Jurharja in tajnika Rudija Lenassija. Predsednik, tajnik in načelnik davčne uprave so pred štirimi leti dvignili šilinge, ki so bili kot last občine Dravo-grad naloženi v avstrijski banki in si z njimi kupili avtomobile.

Tako smo priča novemu momentu: če si župan, vodilni na občini, imaš ne le možnost za takele transakcije, ampak se odbornikom to ne zdi nič hudega.«

Delo — 8. V. 1973

SAJ BO BOLJE...

Statistika pravi, da vsak Jugoslovian po-je letno 31 kilogramov mesa, Francoz pa na primer 80 kilogramov.

Pri naših novih cenah mesa se bo to razmerje spremenilo.

Francozom v prid...

Dnevnik — 11. V. 1973

Kapitulacija

(3)

Odločitev maršala Zukova pa ni bila vsem všeč. Spaatz se je neprijazno namrščil. Ameriški delegati so bili užaljeni. Eden iz-med njih si ni mogel kaj, da ne bi zamr-mral:

»Zakaj pa ne še Kitajska...«

Zukov pa je pribil:

»Akt bomo podpisali mi štirje. Tako bo potrjena naša skupna zmaga.«

Zdaj so preostale le še zadnje priprave. Prostore palače je napolnila tema, po hod-nikih je zavijal ledeno mrzel veter. Berlin je bil brez električnega toka. Rusi so pri-pravljali razsvetljavo s pomočjo elektro-motorjev. Med pripravami si je bilo treba po-magati s svečami. In oficirji so kar pri svečah sestavljali besedilo akta vdaje v angleščini in nemščini, po dvanajst izvo-dov.

Medtem so dekleta, pripadnice sovjetske armade, šivale francosko zastavo. Rdečo tkanino so izrezale iz nacistične zastave, belo in modro pa iz delovnih halj. Toda joj! Ko je bila zastava sešita, se je izka-zalo, da so se dekleta zmotila: namesto počez, so bili prameni sešiti po dolgem. Morale so šivati znova... Naposled je fran-coska zastava dobila mesto poleg drugih treh.

Ob osmih zvečer, ko so šle priprave h koncu, pa je prišlo do novega nesoglasja.

Nemška delegacija za podpis kapitu-lacije: do zadnjega Prusi

Iz Moskve je namreč priletel Višinski in dejal:

»Naj Francija le podpiše, to je prav. Lahko rečemo, da je Francija, ki je bila štiri leta zasedena po Nemcih, zaslužila, da potrdi svoje povračilo s podpisom neod-visno od podpisa komandanta zahodnih vo-jaskih sil. Toda zakaj ne bi potem podpi-sala Amerika?... Tedder pa je prišel sem, da podpiše v imenu generala Eisenhower-ja!«

Znova so se posvetovali in naposled skle-nili, naj Tedder in Zukov podpišeta kot »pogodbeni stranki«, Spaatz in de Lattre pa kot »priči«. In besedilo je bilo treba sestavljati znova.

Ob 23.30 je bilo vse nared. Delegacije prihajajo, vojaške enote jim izkazujejo čast. Elektromotorji delujejo, v palači je svetlo kot podnevi. Zavezniški delegati zasedejo

svoja mesta: skonca mize Zukov, na nje-govi desni Tedder in Višinski, na levi Spaatz in de Lattre. Zavezniški oficirji za-sedejo obrobne mize. Miza na drugem kon-cu je pripravljena za Nemce. Zukov in vsi drugi Sovjeti so v paradnih uniformah z zlatimi epoletami. Zahodnjaki so v svojih bojnih uniformah v primeri z njimi prav klavni.

Ameriška vojska v porušenem nem-škem mestu

Ob steni na desni se gnetejo častnikarji in filmarji.

Nekaj minut po dvanajst uri se odpro vrata: vstopi nemška delegacija. V dvorani zavladala tišina.

Keitel, ki ni prav nič spremenil svoje-ga vojaškega nastopa, oblečen v uniformo z rdečimi okraski, strumno pozdravi s svo-jo maršalsko palico in pogleda Zukovu na-ravnost v oči. Zahodnjaki oklevajo — ne vedo, ali bi vstali ali ne — in gledajo Zu-kova, ki pa se sploh ne zgane.

Zelen od jeze se Keitel usede in vrže predse svojo maršalsko palico. Na njegovi levi sta admiral Friedenburg in letalski general Stumpf.

Zdaj šele vstane Zukov, Keitel pa ob-sedi...

Zukov vpraša: »Imate pooblastila, da v imenu Nemčije podpišete vdajo?«

»Da.«

»Poznate besedilo akta vdaje?«

»Da.«

Jana
sodoben ženski tednik

»Imate kakšno pripombo?«

»Ne.«

»Ste nared za podpis?«

»Da.«

Zdaj se Keitel usede skonca mize, kjer sedi na častnem mestu Zukov. Znajde se poleg de Lattre in zagodrnja:

»Zraven Francoza... To je višek!«

Začne se podpisovanje, ki se zavleče

kakšne četrte ure. Novinarji in filmarji so vzpenjajo na lestve, da bi prizor bolje po-sneli.

Zmagovalci opazujejo premagance. Kei-tel je hladen in vzvišen, še vedno Prus od nog do glave. Friedenburg je silno potr. Stumpf pa je nekako odsoten.

Najbolj razburljiv prizor pa je pri mizi, kjer sedijo mladi nemški oficirji, sprem-ljevalci delegacije. Tem fantom, ki imajo nič koliko odlikovanj, se pozna, da jih je kapitulacija silno prizadela: vsi drhtijo od bolečine in nemoči, si grizejo ustnice, da ne bi bruhili v jok.

Po zadnjem podpisu vpraša Zukov: »Imate kaj pripomniti v zvezi z aktom, ki ste ga podpisali?«

»Da,« odgovori Keitel.

Nemški maršal zaprosi za rok 24 ur za objavo vdaje. Zukov pogleda naokrog, sko-migne z rameni in odgovori:

»Ugovarjam, predlog je zavrnjen.«

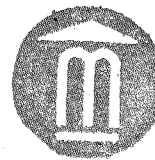
Vse je končano. Nemci vstanejo, hladno pozdravijo in odidejo. Vojna je končana.

(Po francoski reviji »Le journal de France«)

PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA

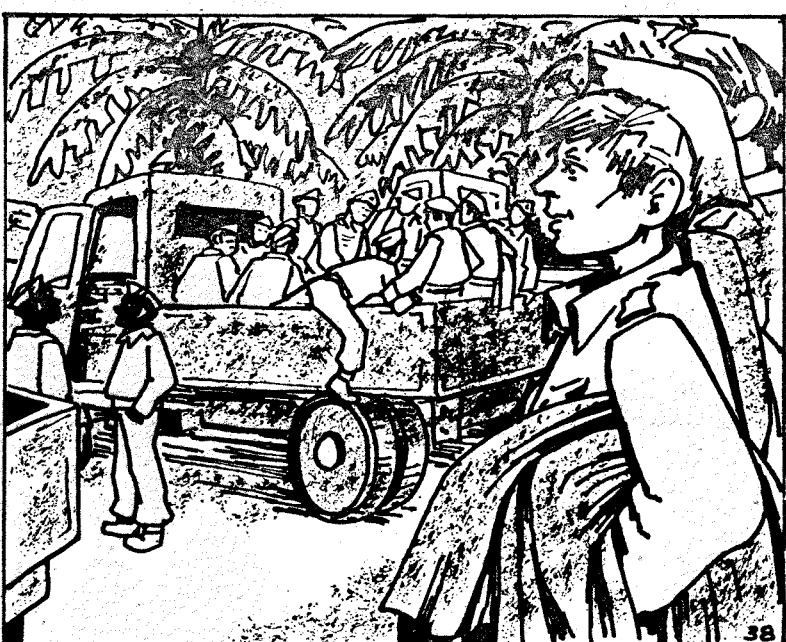
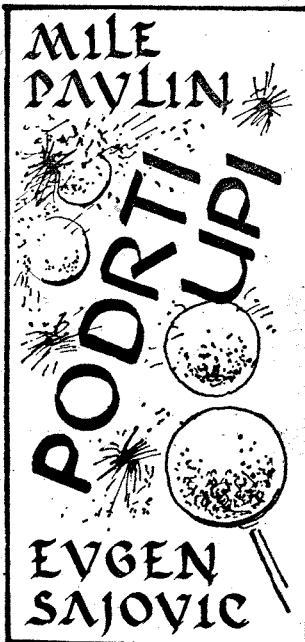

TURISTIČNA DEJAVNOST: v turistični agenciji VIATOR in poslovalnicah v Lju-bljani, v Kranjski gori, na Jesenicah, na Bledu, na Vrhniki, v Kamniku, v Rav-nah, v Slovenj Gradcu, v Ljutomeru in v Zagrebu.

PRODAJNI SERVIS
modna hiša
LJUBLJANA

Vsem, ki se navdušujete za šport-na oblačila je namenila MODNA HISA bogato kolekcijo damskih hlač in kril, izdelanih iz najrazlič-nejših materialov. K le-tem si boste lahko izbrali tudi primerno bluzo in pulover, ki so prav tako v pro-daji v MODNI HISI. Kvaliteta materialov, modni kroji in dostopne cene vam jamčijo dober nakup.

55. Tudi Janezek se je čez slabo uro znašel v šolskih klo-peh. Šele med odmorom se je lahko seznanil z novimi tovariši, ki so bili doma iz vseh krajev Jugoslavije. Od njih je tudi zvedel, da vsak hip pričakujejo povelje, za odhod in da pojdejo baje v Rusijo. Zdaj jim je Janezek postregel s tistim, kar je slišal še v Italiji. Ob misli, da bo videl Rusijo, o kateri je toliko slišal in bral, je kar skakal od veselja. Tovariši pa so mu povedali, kako jih Angleži postrani gledajo, ker so Titovi vojaki, medtem ko bi oni radi, da bi se v Jugoslavijo vrnil kralj Peter.

56. Imam pa res neverjetno srečo, je drugo jutro pomislil Janezek, ko jih je že navsezgodaj zbudil dežurni z novico, naj se nemudoma pripravijo na odhod. Samo en dan bi zakasnil, pa bi bilo prepozno. Pred vhom v taborišče jih je že čakala dolga vrsta tovornjakov, ki so jih vozili črni šoferji. Odvečno prtljago so pustili v taborišču, Ja-nezku pa so dali nekaj perila in dve odeji. Še pred pol-dnem so se odpeljali. Skozi mestni vrvež so jih vodili vojaški policisti na motornih kolesih, ki so neusmiljeno pretepali domačine, če se niso dovolj hitro umaknili.

57. Zunaj mesta, na ravni asfaltirani cesti — potem ko so po velikem mostu prešli Nil — so šoferji pognali z vso hitrostjo. Na prvem kamionu je vihrala velika jugoslovan-ska zastava z zvezdo. Fantje so prepevali partizanske in narodne pesmi v vseh jugoslovanskih jezikih in sproti so se učili besedila in napeva, saj vsi niso znali vsega. Le vsakih nekaj ur so ustavili, da so se malo sprehodili in kaj pojedli. Na pot so jim namreč dali zaboj konzerv in pre-pečenca, šoferji pa so jih oskrbovali z vodo iz platnenih mehov, ki so jo hladili kar med vožnjo, saj so visele zunaj vozil.